Poštnina plačana v gotovini

DELAVSKA ENOTNOST

GLASILO SINDIKATOV SLOVENIJE ŠT. 8 ● 25. FEBRUARJA 1955 ● LETO XIV ● CENA 10 DIN

PROLETARCI VSEH DEŽEL, ZDRUŽITE SE!

Z doslednim uresničevanjem socialističnih načel nagrajevanja se borimo

ZA BLAGOSTANJE

Letos razpravljamo o tarifni politiki več, kot kdaj koli doslej. To je tudi prav in nujno. Kajti pravica in odgovornost za potrjevanje tarifnih pravilnikov prehaja iz ozkih okvirov gospodarskih organizacij na pristojne okrajne organe. S tem postaja tarifna politika ne samo stvar delovnega kolektiva in strokovnih sindikatov, temveč stvar širše družbene skupnosti. Delavski svet gospodarske organizacije, sindikalni organ, ter okrajni ali mestni ljudski odbor, ki enakopravno odločajo o tarifnem pravilniku, so dolžni v celoti uveljaviti socialistična načela nagrajevanja. To pa bo možno le ob pravilnem ovrednotenju meril dela, ker le ta so predpogoj za pravično nagrajevanje. To seveda ni lahka naloga. Posebno ne, ker je dosedanji sistem dopuščal dokajšnjo neenotnost in samovoljo, ponekod celo kršenje zakonskih predpisov. Zato obstojajo, celo v sličnih obratih, velike razlike v organizaciji dela, v normativih potrošnje, v kvaliteti izdelkov in seveda tudi različna merila dela in delovni učinek.

Posebno skrb smo dolžni posvetiti plačilnemu sistemu tudi zato, ker se z letošnjimi predpisi plače, bodisi po doseženem učinku ali po času — razen premij — izplačujejo v celoti in to pred formiranjem in delitvijo dobička gospodarske organizacije. Če se ne bi vsi prizadevali dosledno uresničevati socialistična načela nagrajevanja izražena v zveznih predpisih, ki urejajo plačilni sistem, potem se nam lahko to maščuje s poslabšanjem življenjskih pogojev. Administrativno poseganje v gospodarjenje podjetij je prenehalo, zvezni in republiški družbeni plan ter ostali predpisi postavljajo samookvirna določila in obveznosti do širše družbene skupnosti. Gospodarske organizacije in lokalna družbena skupnost pa samostojno gospodarita, ter si sporazumno razdeljujeta sredstva, ki so komuni in gospodarski organizaciji potrebna. S tem dobivajo letos ljudski odbori večje pravice in seveda večjo odgovornost. In prav zato je odvisno od pravilnega in pravičnega delovanja gospodarskih organizacij in še posebno okrajnih ljudskih odborov, ali bo življenjska raven delovnih ljudi v letošnjem letu in vsa prihodnja leta nezadržno postopoma rastla.

Zakaj je odvisna porast življenjske ravni od gospodarskih organizacij in ljudskih odborov?

Ako se bodo gospodarske organizacije borile za višje zaslužke le z nominalnim poviševanjem tarifnih postavk ne pa s povečano storilnostjo, potem bomo ob koncu leta lahko zopet razočarani, kakor v drugem polletju lanskega leta. Ne le več denarja, pač pa več potrošnih dobrin, industrijskih, kmečkih in obrtnih proizvodov. To nam mora biti osnova za boljšo družbeno in življenjsko raven. Zato se v zaščito naših delavcev, ki so obenem tudi potrošniki, s tako rahločutnostjo in doslednostjo lotevamo tarifnih vprašanj.

Vsem je znano, da letos predvidevamo manj sredstev namenjenih investicijam kot lani. To je zavesten in dobro premišljen ukrep preračunan na utrditev našega tržišča. Na zmanjšanje investicijskih sredstev vpliva že lanskoletna imobilizacija tržnih dobičkov (v FLRJ okrog 22 milijard, v LRS nad 8 milijard), kar je celo povzročilo, da so šli nekateri ljudski odbori z dokajšnjim finančnim primanjkljajem v poslovno leto 1955. Dalje imajo isti cilj letošnji, v zveznem planu določeni obvezni rezervni skladi, v katerega se odvaja 6 % vseh dohodkov Federacije, republik, ljudskih odborov in gospodarskih organizacij. Gospodarske organizacije odvajajo določeni odstotek le od tistih sredstev, s katerimi same razpolagajo. Tako odvajajo gospodarske organizacije najmanj 2 %, uvozno-izvozna podjetja najmanj 4 %, kmetijska pa celo 5 % od povprečne triletne vrednosti obratnih sredstev.) S tem nedvomno omejujemo prekomerne investicije. To pa je nujno če hočemo preprečiti pritisk prekomernih investicij na tržišče in z njimi dviganje cen. Izigravanja teh ukrepov, ki imajo za cilj zadržati življenjsko raven na lanski višini in jo postopno, z dvigom proizvodnosti, dvigati, bi povzročilo obraten učinek.

To naj imajo gospodarska podjetja in ljudski odbori ob priliki načrtovanja neprestano pred očmi. Res je, da so potrebe povsod velike in mnogokje predvidevajo obsežne investicijske načrte. Toda gradimo le toliko, da ne bomo istočasno škodovali življenjskemu standardu. Nismo dobri gospodarji, če sicer »na široko« gradimo, pri tem pa pozabljamo na ljudi! Prizadevati si moramo učvrstiti naše tržišče in temeljito preudariti ekonomsko upravičenost vsake investicije, če hočemo res dobro gospodariti z zaupanimi družbenimi sredstvi. Zato menim, da mora biti naša osnovna skrb ne toliko: čimveč investirati, temveč in predvsem čim racionalneje uporabiti obstoječa proizvodna sredstva za boljšo in cenejšo proizvodnjo. Da pa bi to dosegli, je prvenstvene važnosti najti vse možnosti nagrajevanja po uspehih, ker le nagrajevanje po doseženem uspehu je v spodbudo slehernemu za boljšo in večjo proizvodnjo.

Na tako politiko investiranja je opozoril tov. Tito v svojem govoru v Kopru ob priliki priključitve cone B. Z zmanjšanjem investicij bomo dosegli finančne, in, kot nujna posledica teh, tudi materialne rezerve. Brez teh rezerv je naše tržišče izpostavljeno nihanju, ki se odraža v spreminjanju cen. Večja količina proizvodov pa bo cene učvrstila in jih potiskala navzdol.

Tolikšen uvod je bil potreben, ker je še opaziti težnjo nekaterih ljudskih odborov, da poskušajo za vsako ceno priti do prekomernih sredstev potrebnih za njihove, po »načrtu« predvidene investicije in to na račun gospodarskih organizacij. Preveč zaostreni ukrepi, nam lahko povzročijo težke gospodarske in politične pretrese, istočasno pa ogrožajo doseči postavljeni cilj: izboljšanje življenjske ravni.

Nedvomno imamo dokaj gospodarskih organizacij, ki so imele v lanskem tarifnem pravilniku višje tarifne postavke kot so bile obračunske plače. To sicer ni bilo pravilno, vendar pa z nobenimi predpisi tudi ne prepovedano. Saj so morali razliko med obračunskimi plačami in plačami po tarifnem pravilniku plačevati iz doseženega dobička, ali pa so bile plače nižje, če dobička niso dosegli. Letos je povsem jasno poudarjeno, tako v uredbi o plačah delavcev in uslužbencev v gospodarstvu kot v tozadevnih navodilih, da se kot osnova za določanje tarifnih postavk jemlje lanskoletne obračunske plače. Tarifni pravilnik, ki tega ne bo upošteval, ne bo potrjen, ker ne bo temeljil na zakonitih določilih. Za take gospodarske organizacije obstaja nevarnost, da se življenjska raven zniža. Okrajni ljudski odbori bodo morali v svojem družbenem planu ter pri potrjevanju tarifnih pravilnikov v takih primerih ugotoviti opravičenost ali neupravičenost do večjega dela dobička za povečanje plač nad tarifnim pravilnikom, da ne bi brez potrebe prizadeli delavce teh podjetij. Vsi letošnji predpisi in navodila teže za ustalitev cen in učvrstitev tržišča na lanskoletni ravni. Noben ukrep ni izdan, da bi poslabšal življenjske pogoje proizvajalcev, temveč, da bi jih izboljšal. Nevarnost obstaja, da bi ljudski odbori zahtevali pretirana sredstva za svoje investicije in druge potrebe, ter pri tem posegli po tistih sredstvih, ki so preteklo leto predstavljala dohodek proizvajalcev. Nekateri proizvajalci so lani del dobička dobivali preko povišanih postavk v tarifnem pravilniku, kar pa letos ni več dopustno, ostali pa so ga dobivali z delitvijo doseženega dobička po izdelanem obračunu. Ako tega ljudski odbori ne bodo upoštevali ter ne bodo priznali gospodarskim organizacijam ustrezni del dobička (kar bi pomenilo znižanje življenjske ravni), potem bodo delali v nasprotju z načeli letošnjega družbenega plana.

Sindikalne organizacije imajo prav na tem področju odgovorno in važno nalogo. Predvsem okrajni in krajevni sindikalni sveti naj podrobno proučijo predlog okrajnega družbenega plana in ekonomske inštrumente v njem, da bodo lahko pravočasno stavili svoje pripombe in odločno nastopili proti ukrepom, ki bi prizadeli proizvajalce. Seveda, pa je tu gledati celoto! In kot je znotraj podjetja treba popraviti nesorazmerja, ki so nastala zaradi težnje po uravnilovki, in izvesti dosledno nagrajevanje po vložnem delu in uspehu, upoštevajoč odgovornost, razmah in težino dela, tako je potrebno postaviti v enak položaj tista podjetja, ki so v preteklosti izkoriščala in izigravala obstoječe predpise za svoje sebične koristi. Samo na podlagi dobrega poznanja in pogojev vsake gospodarske organizacije bodo ljudski odbori lahko objektivno prisodili vsakemu podjetju to, kar mu po njegovem delu pripada. Kakor je nad vse važna materialna pobuda vsakega posameznika za

(Nadaljevanje na 4. strani)

Tovariš Janko Rudolf, naš predsednik, govori na skupni seji predsedstev RS sindikatov Slovenije in Društva inženirjev in tehnikov, o potrebi in načinu sodelovanja obeh organizacij. (Na desni strani tovariša Janka Rudolfa sedi predsednik Društva inženirjev in tehnikov tov. Torkar Janko.

S SEJE PREDSEDSTVA RS SINDIKATOV SLOVENIJE

Naša moralna obveznost

V petek, 18. februarja t. l. je bila v Domu sindikatov v Ljubljani seja predsedstva Republiškega sveta Zveze sindikatov za Slovenijo. Na seji, ki jo je vodil tovariš Janko Rudolf, so razpravljali o občnih zborih sindikalnih organizacij. Povzemimo nekaj misli iz poročila tajnika Republiškega sveta Mavricija Borca in iz razprave.

Podružnice so samostojnejše

Občni zbori podružnic gredo h koncu. Z njimi smo letos v glavnem lahko zadovoljni, saj so bila poročila objektivna in dobro pripravljena, člani pa so sproščeno razpravljali o zadevah, ki jih teže. Precej temeljito so obravnavali delo samoupravnih organov podjetja in skupnosti. V začetku so sicer manj razpravljali o tarifni politiki, medtem ko je ta sedaj dostikrat glavni predmet razprave. Vse kaže, da so podružnice postale samostojnejše, sindikalni odborniki pa so pokazali več iznajdljivosti in širine pri obravnavi posameznih vprašanj. Tudi z udeležbo na občnih zborih smo lahko kar zadovoljni in je prišlo na občni zbor dostikrat precej več članov kot druga leta. No, zgodilo se je tudi, da občni zbor ni bil sklepčen, vendar so se odborniki držali statutarnih določil in sami v takih primerih občni zbor preložili.

Letos so se občni zbori podružnic začeli pravzaprav že zelo zgodaj. Nekateri sindikalni sveti so se trudili, da bi bili le-ti opravljeni že do konca prve polovice januarja. Reči pa je treba, da so se sindikalni sveti tokrat močno potrudili in pomagali podružnicam pri pripravah na občni zbor bodi z nasvetom, bodi neposredno. Sploh je letos ležalo breme opravil okrog priprav na občne zbore podružnic na sindikalnih svetih (če izvzamemo seveda podružnične odbornike). Dokajšnja zasluga za ta napor podružničnih občnih zborov gre torej prav sindikalnim svetom.

Sedaj so se že začeli občni zbori krajevnih odborov strokovnih sindikatov in krajevnih sindikalnih svetov. No, marsikje je z občnimi zbori sindikalnega sveta še treba čakati, ker še ni dokončno določeno področje, kjer naj bi delovali. Republiški svet namreč meni, da bi kazalo v vsaki komuni, kjer bi bilo vsaj pet podružnic, ustanoviti krajevni sindikalni svet (ali kakor se bo pač imenoval). Na področjih bodočih zvez komun pa se okrajni sindikalni sveti že združujejo. Nadalje so v tem prišli v gorenjski zvezi komun, pa tudi v ljubljanski, mariborski in koprski so priprave precej pri kraju.

V zvezi z ustanavljanjem sindikalnih svetov v komunah je še nekaj stvari, ki še niso čisto dokončno urejene. Predsedstvo meni, da ne bi kazalo si[illegible]talnih svetov v bodočih zvezah komun obremenjevati v tem, da bi sami neposredno vodili še podružnice v kraju, kjer je sedež komunalne skupnosti. Isto velja tudi za taki mesti kot sta Ljubljana in Maribor, kjer se samo mesto razdeli na več komun. V Mariboru so na primer dolgo razpravljali o tem, ali ne bi kazalo, če bi imeli za vse mesto posebno sindikalno vodstvo. Končno so se le odločili, da takega organa, ki pravzaprav ne bi imel odgovarjajočih družbenih organov, nima smisla ustanavljati.

Kaj pa krajevni odbori sindikatov? Ti so bili doslej, zlasti v mestih, močna opora sindikalnim svetom. Če bo sedaj področje sindikalnega sveta (komune) manjše, kajpak za dve tri podružnice ne kaže obdržati ali na novo ustanoviti posebnega vmesnega sindikalnega vodstva. Predsedstvo se je odločilo za stališče naj se občni zbori krajevnih odborov redno opravijo, da jih ni treba še razpuščati, razen če so vsi za to. Notranje pa bi uredili organizacijo po III. kongresu sindikatov, ki bo o tem posebej razpravljal in sklepal in medtem bodo tudi komune že jasneje oblikovane.

Držimo se rokov

Republiški svet je svetoval, naj bi bili vsi občni zbori podružnic do 1. marca, krajevnih sindikalnih svetov do 15. marca, okrajnih sindikalnih svetov in republiških odborov pa do 25. marca. Ta rok so postavili zato, ker mora biti po sklepu Centralnega sveta ZSJ republiška sindikalna konferenca med 25. in 31. marcem, na kateri naj bi izvolili delegate za kongres. Ker volimo delegate po strokovni in teritorialni liniji, bi se lahko zgodilo, da bi bil kdo dvakrat izvoljen. Zato bi moral imeti Republiški svet najkasneje do 25. marca spisek delegatov za republiško konferenco. S tem pa seveda ni rečeno, da bi morali voliti delegate za konferenco samo na občnih zborih. Tam, kjer občnega zbora ne bodo imeli do predvidenega časa, bodo pač sklicali konferenco in na njej izvolili delegate.

Načela nagrajevanja so za nas moralna obveznost

Razumljivo je, da je zlasti v zadnjem času tarifna politika v ospredju razprav na občnih zborih. Zanimivo pa je, da se sindikalni odborniki marsikje ogibljejo takih razprav in se obračajo na zastopnike višjih sindikalnih vodstev, češ, sedaj naj nam pa še tovariš ... pove nekaj o plačnem sistemu. To se dogaja zlasti v takih podjetjih, kjer so dobivali lani protipostavno višje plače in odborniki niso zbrali dovolj poguma, da bi članom povedali, kako stvari stoje in kaj je bilo pri njih prav in kaj narobe.

V vseh sindikalnih vodstvih so v ospredje postavljene tri stvari:

— tarifna politika,
— izobraževanje in
— socialna politika.

Vsekakor je prva od teh osrednja in zato jo morajo tudi občni zbori višjih sindikalnih vodstev postaviti med glavne točke razprave občnega zbora.

Doslej so v rapravah o sistemu plač marsikdaj prevladala

(Nadaljevanje na 4. str.)

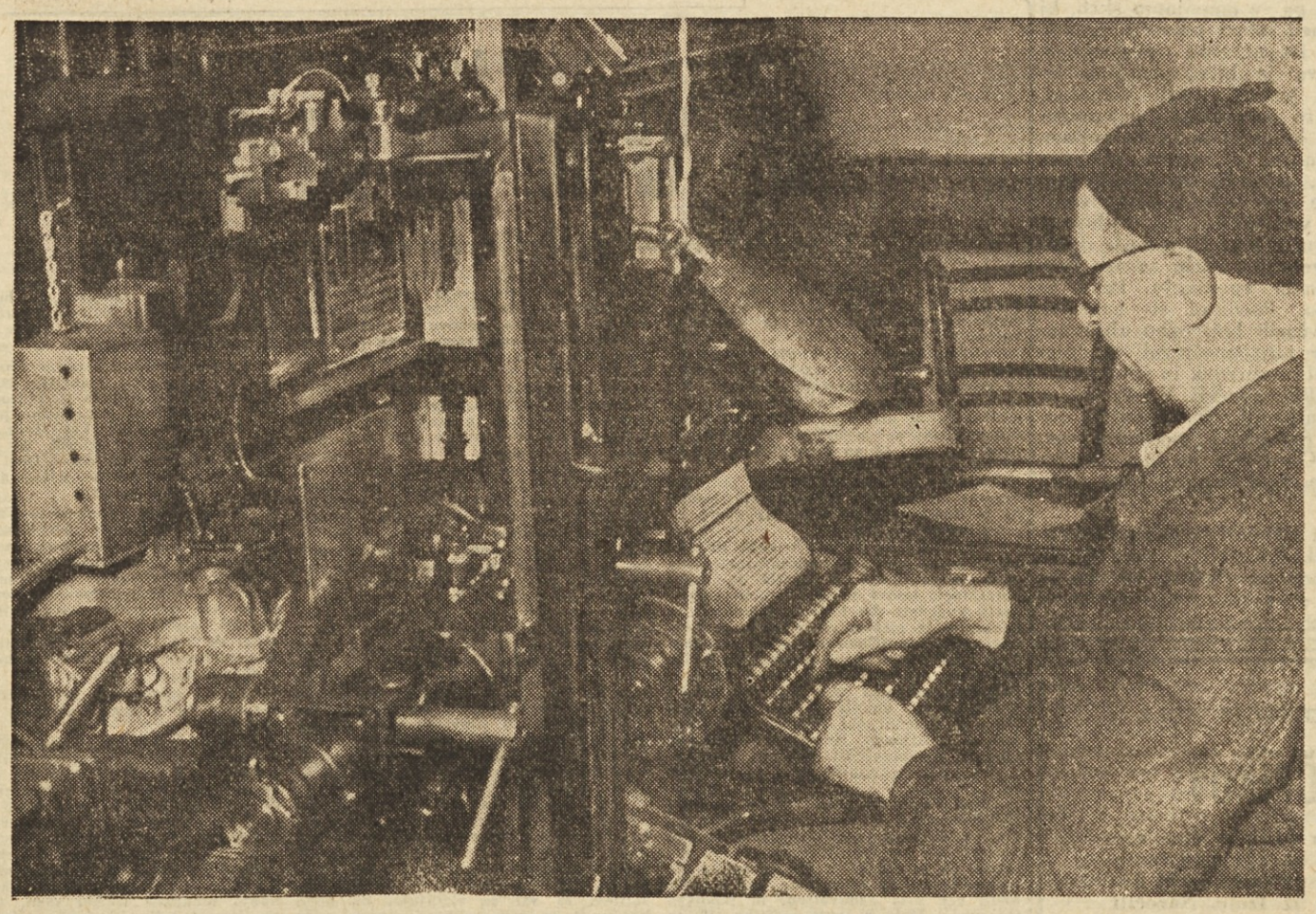

Vsak torek zjutraj zaključimo urejevanje Delavske enotnosti in pošljemo zadnje rokopise tiskarni. Strojni stavci spremene rokopise s pomočjo zamotanih in natančnih strojev v svinčene črke, vrstice in stolpce, ki so pripravljeni vsako sredo zjutraj za ustranjevanje našega glasila. Na sliki: strojni stavec tovariš Poženel stavi »Delavsko enotnost«

OKRAJNI SINDIKALNI SVET V KOPRU JE NAROČIL

2500 IZVODOV DELAVSKE ENOTNOSTI

Ker je »Delavska enotnost« v koprskem okraju sorazmerno slabo razširjena, se je okrajni sindikalni svet odločil in naročil naši upravi, naj pošlje dvakrat zaporedoma po 2500 izvodov »Delavske enotnosti« sindikalnim podružnicam v koprskem okraju. Tako bo skoraj vsak drugi sindikalno organizirani član v okraju dobil naš list brezplačno dvakrat zaporedoma, spoznal se bo z njim in ga morda tudi naročil.

Sindikalni odborniki so obljubili, da bodo v tem času med člani močno agitirali, naj se vsak naroči na naš list.

Pobudo koprskega sindikalnega sveta iz srca pozdravljamo in smo prepričani, da ga bodo posnemali še drugi sindikalni sveti.

To res ni v skladu s statutom

Na občnem zboru naše sindikalne podružnice smo med drugimi izvolili tudi upravnika v upravni odbor podružnice.

Ko se je novi odbor prvič sestal, je nek član naše podružnice, ki je obenem tudi odbornik krajevnega sindikata, dejal, da upravniki podjetja ne morejo biti podružnični odborniki. Kje je to izvedel ne vem, povedal je le, da bi se lahko zgodilo, da nam Republiški odbor razveljavi občni zbor, ker smo kandidirali in izvolili upravnika.

Zdi se mi, da takšno postopanje ni pravilno in ni v skladu s Statutom Zveze sindikatov Jugoslavije. Ta upravnik je prav tako član sindikata, redno plačuje članarino in je politično precej razgledan, zaradi česar lahko sindikalni podružnici zelo koristi.

Da bo to jasno tovarišem, ki so nasprotnega mneja, mislim, da bi bilo prav, če bi odgovor na moje vprašanje objavili v našem delavskem časopisu, saj morda tudi drugod ob občnem zboru o tem razmišljajo.

Srečko Grahli, Ljubljana

Opomba uredništva: *Poskusimo odgovoriti na vprašanje, ki ga je postavil tovariš Grahli! Poglejmo, kaj pravi Statut.*

V prvem členu poglavja z naslovom »Člani sindikata, njihove dolžnosti in privice« je zapisano: »Član sindikata more biti vsak ročni ali umski delavec, ki je zaposlen v državnem, zadružnem ali zasebnem podjetju, ustanovi, delavnici, na delovnem prostoru itd., v neki družbeni ali politični organizaciji, pod pogojem, da priznava Statut Zveze sindikatov Jugoslavije in redno plačuje članarino.«

S te strani torej ni prav nobenega zadržka. Tudi upravnik (če ni zasebni lastnik obrtnega podjetja) je lahko član sindikata. Ker je lahko član, ima tudi vse pravice, ki mu kot članu pripadajo. Med temi je tudi, da »voli in je voljen v vsa sindikalna vodstva« (člen 4. istega poglavja Statuta). Če je lahko sindikalno organiziran, je lahko le aktivni član, saj dveh vrst članstva ne poznamo: takih, ki bi lahko le plačevali članarino, voljeni bi pa ne smeli biti, in drugi, ki so lahko tudi voljeni.

Pri vsem tem tiste, ki oporekajo upravniku (ali direktorju) pravico, da bi bili izvoljeni v podružnični odbor, moti nekaj drugega. Mislijo namreč, da je njihov položaj v podjetju tak, da ne dopušča opravljanje obojnih funkcij: funkcije upravnika in funkcije sindikalnega odbornika, češ da se ti funkciji med seboj izključujeta.

Kajpak bi bilo narobe, če bi tako sodili. Nekega splošnega veljavnega pravila za to ni. Če so člani zanj, bo odbornik, če niso, pač ne bo. Člani naj sami presodijo, če bo lahko tudi upravnik dober sindikalni odbornik. O tem pa lahko razmišljamo. Upravnik je odgovoren, da proizvodnja nemoteno poteka. Lahko se zgodi, da gre v skrbi za gospodarsko plat podjetja malce predaleč in ne vidi pri tem človeka z vsemi dobrimi in slabimi lastnostmi in razmerami, v katerih živi. In kaj lahko se komu zgodi krivica ali pa se pregreši tudi zoper kakšen zakon, na kar je sindikalni odbornik dolžan opozoriti upravnika. Če je že upravnik tak, da ravna tako kot dober gospodarstvenik in obenem tako kot bi ravnal dober sindikalni odbornik, toliko boljše, saj sindikat na tem področju ne bo imel dosti dela in se bo lahko veliko bolj posvetil drugim opravilom. No, niso pa še vsi taki upravniki, zato je včasih bolje, da ne bi bili obenem v podružničnem odboru. Tudi sindikat bo veliko samostojnejši in kolektiv bo imel več od tega, če bosta upravnik in sindikat dobro delala

SKUPNA SEJA PREDSEDSTEV REPUBLIŠKEGA SVETA SINDIKATOV ZA SLOVENIJO IN DRUŠTVA INŽENIRJEV IN TEHNIKOV

ROKO V ROKI NA DELO

V torek, dne 22. februarja, je bila v mali dvorani Doma sindikatov v Ljubljani skupna seja predsedstev Republiškega sveta sindikatov za Slovenijo in Društva inženirjev in tehnikov. Na seji je bilo govora o medsebojnem sodelovanju obeh organizacij.

Do skupne seje je prišlo na pobudo vodstev obeh organizacij. S tem seveda ni rečeno, da med člani teh organizacij ni bilo že doslej kontaktov in sodelovanja. Nasprotno, prav dosedanje skupno delo je obrodilo toliko koristnih sadov, da sta obe vodstvi smatrali za potrebno, da to sodelovanje še bolj okrepita in osredotočita na tiste osrednje probleme, ki jih morata obe organizaciji urejevati.

To seveda ne bo težko, saj gre za zbliževanje dveh povsem družbeno ločenih organizacij. Člani Društva inženirjev in tehnikov so namreč istočasno tudi člani delavskih sindikatov in skupno z ostalimi delavci delujejo v najrazličnejših organih delavskega upravljanja. To se pravi, da te člane neposredno družijo skupni družbeni problemi, ki jih skušata obe organizaciji urejati tudi s skupnih socialističnih izhodišč in seveda tudi v skupni neposredni akciji za oblikovanje socialističnih odnosov.

Na obeh straneh pa poleg tega obstaja dobra volja in pripravljenost po takem sodelovanju. V zadnjem času namreč ženejo praktični problemi iz dela obeh organizacij vodstva na sistematično in intenzivnejše sodelovanje.

Predvsem zahteva današnji družbeni položaj delavcev, vključno inženirje in tehnike, temeljiti vpogled in razumevanje družbenega dogajanja. Izpopolnjevanje našega družbenega mehanizma bo omogočilo, da bo lahko vsak delavec dobil popoln in celovit pogled v celotno družbeno dogajanje in mu omogočilo, da bo neposredno vplival nanj. Jasno pa je, da ta možnost terja od slehernega delavca osebno zrelost za to, da bo to dogajanje sposoben objektivno in zrelo presoditi. Vsekakor bo sama gospodarska praksa naučila delavce objektivno in trezno presojati dogajanje in vrednotiti posamezne silnice in težnje ter pojave v družbenem dogajanju. Toda, napak bi storili, če bi celotno oblikovanje človeka prepustili izključno gospodarski praksi in delavcem ne bi pomagali z družbeno vzgojo posredovati določena znanja, ki mu lahko neverjetno dragoceno pomagajo pri presoji dogajanja in praktični družbeno gospodarski orientaciji. Zato smatrajo sindikati, da so vse zavestne družbene sile dolžne pomagati delavcem pri oblikovanju njihove osebne kulturne podobe, da so jim dolžne pomagati priti do pozitivnih znanj, da jim pomagajo izpopolnjevati njihovo svetovno nazorsko znanje ter njihove telavcem in ravnanje posameznikov z njimi.

K besedi se je oglasil tudi predstavnik Društva inženirjev in tehnikov tekstilne industrije

lesne in duševne sposobnosti, od česar je v veliki meri odvisno družbeno upravljanje gospodarstva, koristen napredek proizvajalnih sil, to pa pomeni napredek splošne družbene ravni delovnih ljudi.

V praktičnem delu je treba računati z dvema nezrelima ekstremoma: z ene strani obstoji v nekem smislu nezrelo, primitivistično pojmovanje vloge in mesta tehnične inteligence v sodobnem gospodarstvu, ki se kaže doslej med drugim tudi v nepravilnem gmotnem vrednotenju njenega dela, a na drugi strani imamo marsikdaj dokaj ponesrečen način pristopanja k fizičnim de-

V sedanjem razdobju stopata v ospredje dejavnosti obeh organizacij predvsem dve temelji opravili: skrb za izpopolnitev splošne družbene in strokovno tehnične kulture delovnega človeka, kar predstavlja pravzaprav skrb za oblikovanje celovite duhovne podobe naših ljudi in drugič, skrb za čimbolj plodno in napredno zasnovanje novega plačnega sistema.

S temi temeljnimi pogledi, ki sta jih uvodoma razložila tovariša Janko Rudolf in ing. Janko Torkar, so se v načelu strinjali vsi, ki so se oglasili v razpravi k besedi, in osnovna načela še ilustrirali s praktičnimi predlogi in pobudami.

Ob koncu je seja izvolila komisijo za sestavo posebne resolucije o glavnih načelih in praktičnih opravilih, na katerih bo zasnovano sodelovanje med obema organizacijama v neposredni bodočnosti. V to komisijo je vsaka organizacija imenovala po dva člana.

O konkretnih zaključkih te skupne seje bomo poročali še prihodnjič, ko bomo objavili tudi omenjeno resolucijo.

DROBNE IZ ORGANIZACIJ

SKORAJ PETINO SINDIKALNEGA DENARJA so porabili v sindikalni podružnici Tiskarne Blaznik v Ljubljani. Tako so poročali na nedavnem občnem zboru.

ŠAHOVSKO TEKMOVANJE V NOVEM MESTU. Okrajni sindikalni svet v Novem mestu je razpisal šahovsko tekmovanje sindikalnih podružnic. Najboljši bodo dobili lepe nagrade.

O DELU PRAVOSODNIH USTANOV je razpravljalo na zadnji seji predsedstvo Republiškega odbora Sindikata državnih uslužbencev Slovenije. Po temeljiti obravnavi so sprejeli vrsto sklepov.

68 % DELAVCEV TEKSTILNE INDUSTRIJE dela po normah. Tako so ugotovili na zadnji seji predsedstva RO sindikata tekstilcev Slovenije, zato so mnenja, da bi bilo treba to upoštevati pri delitvi dobička med podjetjem in komuno.

O NORMAH SO RAZPRAVLJALI na občnem zboru sindikalne podružnice podjetja za vzdrževanje proge v Gorici. Pri večini progovzdrževalnih del ni moči točno meriti učinka, zato bodo normirali le nekatera dela. Delavcem, ki bodo plačani od ure in se bodo pri delu posebno izkazali, naj bi izplačevali premije. T. B.

PLODNO IZOBRAŽEVALNO DELO. — Lani so sindikalni odborniki podružnice PTT Postojna zelo veliko skrbeli za politično vzgojo članov. Raztolmačili so uredbo o poslovanju, organizaciji in upravljanju pošte, telegrafa in telefona ter razne druge gospodarske uredbe in zakone kakor tudi notranje in zunanje politične dogodke. Na občnem zboru so sklenili, da bodo še naprej delali v tej smeri, posebej pa bodo posvečali več skrbi svojim članom, delavcem na terenu. F. Ž.

MALO NAROČNIKOV na »Delavsko enotnost« je med člani delovnega kolektiva TT tehnične sekcije v Mariboru. O tem je posebej govoril predsednik njihove sindikalne podružnice in dejal, da kar ne more razumeti, da je lahko kdo član sindikata, ne da bi bil naročen na svoje delavsko glasilo. Občni zbor je naročil odbornikom, naj se v bodoče potrudijo in pridobe čim več naročnikov na »Delavsko enotnost«.

Z OBČNEGA ZBORA TRGOVSKIH DELAVCEV V CELJU

Strokovna izobrazba v prvi vrsti

Tako so sklenili člani sindikata trgovskih delavcev na občnem zboru podružnice živilsko špecerijske stroke v Celju.

Ugotovili so namreč, da so delavci in nameščenci prepuščeni največ sami sebi in to zlasti v reorganizirani detajlistični mreži, kjer se poslovodje za to kaj malo zanimajo. Tisti trgovski uslužbenci, ki so se izučili trgovine med vojno ali pa po vojni za časa garantirane preskrbe, nimajo dovolj strokovnega znanja. Naloga sindikalnih podružnic bo, da skupno s Trgovinsko zbornico organizirajo strokovna predavanja, tečaje ali seminarje, da bi izpopolnili in usposobili mlajše tovariše. Na teh predavanjih bo treba obravnavati blagoznanstvo, tehniko trgovanja in aranžerstvo. Sklenili so, da bodo skupno s Trgovinsko zbornico priredili poučne ekskurzije po drugih krajih Jugoslavije.

Z odobravanjem so sklenili, da se sedanja sindikalna podružnica, v kateri je bilo vključenih 5 trgovskih podjetij in 23 samostojnih trgovin, razdeli. Izkazalo se je, da je skupno delo v tako veliki podružnici skorajda nemogoče. Tudi sestankov ni bilo moči sklicevati, saj člani niso čutili medsebojne povezanosti.

Občni zbor je bil mnenja, da so časopisne razprave okrog trgovine včasih tudi negativno vplivale na trgovske delavce. Napak je namreč metati vse v en koš, saj s tem napravimo drugim krivico. V trgovini je pretežna večina poštenih delavcev in uslužbencev, ki se trudijo, da bi zadovoljili želje potrošnikov.

Stanko Kos

Začeli so se občni zbori sindikalnih svetov

Na področju celjskega okraja sta bila preteklo nedeljo občna zbora KS Konjice in Laško, dočim se v Rogaški Slatini zaradi nesklepčnosti ni mogel vršiti.

Predsednik KS v Konjicah tov. Langerholc je podal dobro poročilo, iz katerega je bilo razvidno, da je tamkajšnji odbor v glavnem opravil svojo dolžnost, posebej pa še omenjamo skrb, ki so jo med letom posvetili pravilnemu finančnemu poslovanju. Razprava je bila ne samo živahna, temveč tudi aktualna. Precej so razpravljali o vprašanjih kmetijstva, delavskem upravljanju, o novem plačnem sistemu, o možnosti študiranja mladine z deželе, stanovanjskem vprašanju in njihovem področju, o potrebi cenejše družbene prehrane, skrbi za mladino, alkoholnem vprašanju, tisku in podobno. Poedinci so nekatere stvari včasih bolj ozko obravnavali ter niso upoštevali pri tem okolnosti, napredek in splošne gospodarske možnosti. V razpravi so sodelovali tudi navzoči gostje, posebno republiška poslanca tov. Anica Okornova in ing. Tavčar ter trije člani Republiškega sveta ZSS.

Tudi občni zbor KS v Laškem je uspel. Poročilo je sicer zajelo bolj organizacijska vprašanja, vendar so v razpravi preusmerili diskusijo na najbolj pereče probleme delavskega, oziroma družbenega upravljanja. Občnega zbora se je udeležil tudi zastopnik RS ZSS, predsednik upravnega odbora Socialnega zavarovanja za okraj celjski ter predsednik OSS Celje. Č

DELOVNI KOLEKTIV TOVARNE »MURA« JE NAROČIL

370 IZVODOV DELAVSKE ENOTNOSTI

»Uprava podjetja je skupno z upravnim odborom sklenila, da za dobo enega leta naročamo 370 izvodov našega delavskega časopisa. List nam začnite takoj pošiljati na naš naslov. Pošljite račun, da bomo poravnali celoletno naročnino.

Do tega sklepa smo prišli, ker se zavedamo, kolikšnega pomena je list za politično, gospodarsko in kulturno izobrazbo članov...«

Tako nam je ta teden pisal delovni kolektiv tovarne perila »MURA« iz Murske Sobote.

Kaj pa pri vas?

IZ DELOVNEGA KOLEKTIVA ŽELEZARNE V ŠTORAH

Zaupniki »Delavske enotnosti« so zborovali

Te dni so se zbrali zaupniki »Delavske enotnosti« železarne Štore na prvi posvet. Vodi jih glavni zaupnik, nadvse agilni tovariš Jaka Vodopivec.

Posvetovali so se o tem, kako bi razširili naš časopis med delavci tako, da bi bila vsaka delavska družina naročena vsaj na en izvod »Delavske enotnosti«.

Sklenili so, da se bodo do prihodnje seje tako potrudili, da bo vsak deseti delavec naročen na »Delavsko enotnost«.

KOLEKTIV PODJETJA »AMPELEA« IZ IZOLE

58 novih naročnikov

V vsesplošni akciji za to, da bi bilo čim več sindikalnih članov iz koprskega okraja naročenih na »Delavsko enotnost«, se je med prvimi odzval delovni kolektiv tovarne »Ampelea« iz Izole. Naročili so 58 izvodov našega lista.

Tekmovalna napoved kolektiva avtopodjetja »Slavnik« iz Kopra že rodi sadove.

OB ROBU DOGODKOV

NEMČIJA — VČERAJ, DANES IN JUTRI

V VRTINCU

O nemški oborožitvi, njenih zagovornikih in nasprotnikih

Teheran, 28. novembra 1943. Nedelja je bila in vojna je divjala v Evropi, Aziji in Afriki, krvava in strahotna vojna.

Stalin in Churchill sta sedela na zofi, Roosevelt pa v naslanjaču. Stalin je govoril: »Pomislimo za trenutek, kaj bi bilo po vojni za nas najslabše.« Pomolčal je in pripomnil: »Obnova Nemčije.« Tedaj se je oglasil Churchill in predlagal, naj bi po vojni Nemčijo razdelili...

Minulo je leto in drugega pol. Zavezniki so zmagali in razkosali deželo, ki je hotela postati gospodar sveta.

Nemčije ni bilo več.

Razvaline so strmele v nebo in med njimi so se potikali invalidi ter otroci ceste. Prostitucija je cvetla in črnoborzijanci, tatovi in zločinci so gospodarili v deželi. Na hotelih, trgovinah in kavarnah je pisalo: »Für Deutsche Eintrit verboten« (Nemcem vstop prepovedan). Zmagovalci so plenili. Rusi so odpeljali iz svoje cone 45 % strojev. Zahodni zavezniki niso bili nič boljši: v Berlinu so uničili 67 odstotkov podjetij. V zahodni del Nemčije je pribežalo 6 milijonov Nemcev. Lakota je vladala, brezposelnost, bolezen, smrt.

In spet je minulo leto in drugega pol.

Med Vzhod in Zahod se je spuščala »železna zavesa«. Dva imperializma, ki sta se združila proti tretjemu in ga uničila, sta se sporekla, zakaj oba sta težila, da bi dobila še več. Pozabila sta na gentlemanske sporazume, ker z njimi nista več bila zadovoljna, in ponovno sta uveljavljala v svetu politiko sile in nezaupanja.

Tedaj je spor med Nemčijo in velesilami zamenjal spor med velesilami zaradi Nemčije.

V imperialističnih načrtih obeh blokov je dobila Nemčija zelo važno mesto. Bila je sicer uničena, toda čez nekaj let bi s primerno pomočjo dosegla in presegla svojo predvojno industrijsko raven, in zopet bi lahko izdelovala tanke, topove in letala, in v bodočem vojnem spopadu za ponovno razdelitev sveta bi predstavljala ječek na tehtnici.

In tako sta nastali dve Nemčiji, Zahodna in Vzhodna, dve državi s satelitskima vladama, in meja med obema je postajala iz dneva v dan bolj globoka in — grozeča.

Američani so obnovili zahodni del Nemčije po svoji podobi, Rusi pa vzhodnega po svoji. Nastali sta dve policiji, dva zametka bodočih nemških vojsk, vzhodna »ljudska« in zahodna »federalna«. Na obeh straneh so si prizadevali, da bi čim hitreje dvignili nemško industrijsko raven. Tako imenovani nemški problem so zamotali do skrajnosti. Američani so bili sicer pripravljeni razpravljati o združitvi Nemčije, toda z združitvijo bi hoteli dobiti pod svoj vpliv še vzhodni del dežele. Pa tudi Rusi bi radi videli, da bi se Nemčija združila in da bi ruhrska industrija zanje izdelovala topove, tanke in letala.

Te težnje so prevladovale na vseh povojnih konferencah o Nemčiji, in ker se nihče ni hotel odpovedati svojim imperialističnim načrtom, je Nemčija še danes razkosana in okupirana.

Na Vzhodu in Zahodu so doslej povedali že zelo veliko lepega o združitvi Nemčije. Vsi govore, da mora biti Nemčija združena, enotna, samostojna dežela, z demokratično ustavo in vlado, ki bi izšla iz svobodnih vsenemških volitev. In vsi se strinjajo, da bodo končno le morali sesti za skupno mizo in rešiti nemški problem, toda vsak bi ga hotel rešiti tako, da bi v skrajnem primeru obdržal vsaj to, kar danes ima. Odtod zavlačevanje ter različne diplomatske spletke, odtod tista ruska zahteva, da bodo šli na konferenco šele takrat, ko se bo Zahod odpovedal načrtom o oborožitvi Zahodne Nemčije, in odtod ameriška zahteva, da bodo razpravljali z Rusi o nemški združitvi šele takrat, ko bo Sovjetska zveza pristala na svobodne vsenemške volitve.

Po Stalinovi smrti so v Moskvi popustili in sprejeli ameriško zahtevo o vsenemških volitvah in mednarodni kontroli teh volitev, Američani pa so to popuščanje sprejeli kot izraz slabosti Sovjetske zveze in menili, da je sedaj ugoden trenutek za oborožitev Zahodne Nemčije ter vključitev njene armade v ameriški vojni sistem.

In spet potujejo note iz Vzhoda na Zahod in iz Zahoda na Vzhod. Rusi groze, da bodo odgovorili na nemško oborožitev in Zahodnoevropsko unijo z vojaško organizacijo vzhodnoevropskih držav, v zahodnonemškem parlamentu pa so včeraj začeli razpravljati o ratifikaciji pariških sporazumov, in vse kaže, da jih bodo tudi sprejeli, čeprav se zahodnonemški proletariat ne strinja z oborožitvijo.

Zaradi vsega tega je Nemčija danes evropski in svetovni problem številka ena.

Zahodna Nemčija je po vojni hitro napredovala in že lani je bila njena gospodarska moč za polovico večja od gospodarske moči vse Hitlerjeve Nemčije 1938. leta. Nekaj zaslug za ta hiter dvig zahodnonemškega gospodarstva ima Amerika, ki je poklonila Adenauerjevi vladi 3,5 milijard dolarjev; nekoliko je vplival tudi izjemen mednarodni položaj Zahodne Nemčije, največ zaslug pa imajo vsekakor Nemci sami, saj so z izredno trdoživostjo obnavljali svoje tovarne in zgradili najmodernejšo industrijo na svetu. (V ameriški industriji prevladujejo stroji iz let 1941 do 1943, v angleški izpred druge svetovne vojne, v francoski izpred prve svetovne vojne, v nemških tovarnah pa imajo stroje, stare komaj nekaj let.) 1950. leta je zahodnonemška industrija izdelala za 21 milijard dolarjev izdelkov, lani pa že za 34 milijard.

Ta izredno hitri dvig zahodnonemške gospodarske moči pa vpliva tudi na mednarodno tržišče. Hitlerjeva Nemčija, ki je bila eden izmed največjih izvoznikov na svetu, je 1937. leta izvozila za 2,5 milijarde dolarjev blaga, Adenauerjeva Nemčija pa je lani izvozila za 5 milijard dolarjev izdelkov. Nemci so v zadnjih dveh letih osvojili veliko tržišč na Bližnjem in Srednjem vzhodu, v Afriki in Latinski Ameriki in uveljavljajo se kot najmočnejši konkurenti Združenih držav.

Taki uspehi in načrti seveda škodujejo ameriškemu kapitalu in zato bi nekateri ameriški gospodarstveniki radi videli, da bi nemška industrija proizvajala za vojsko in se ne bi več mogla tako močno uveljavljati v svetu. Nekatere ameriške družbe pa bi rade same izdelovale orožje za nemško armado ter pri tem veliko zaslužile. Wermacht ni več strah in trepet, ampak zlata jama industrijskih in finančnih magnatov. Šefi ameriške družbe »General Motors« so v dneh, ko še nihče ni vedel, kako bo z nemško oborožitvijo, povabili na večerjo svojega nekdanjega predsednika in sedanjega ameriškega vojnega ministra Wilsona, in nekaj ur kasneje so ameriški časopisi pisali, da bodo Združene države opremile 6 nemških divizij.

V švicarskem mestecu Zermattu so se pred nedavnim sestali največji svetovni industrijski magnatje in razpravljali, kdo bo izdeloval tanke, topove in letala za nemško vojsko. Američani, Angleži, Francozi in drugi so ponujali Nemcem svoje usluge, toda nemški Krupp je bahavo trdil, da lahko njegova tovarna topov izdela s pomočjo jeklarn Essen-Borbeck vsako minuto en top. Sestanek v Zermattu ni rodil nobenega uspeha, zakaj nemški karteli niso hoteli pristati, da bi zahodnonemško vojsko oborožili njihovi konkurenti. Sedaj industrijski magnatje pritiskajo na svoje vlade, naj pri razpravljanju o nemški oborožitvi ne pozabijo na njihove zahteve.

Bodoča zahodnonemška armada bo imela pol milijona mož, 1120 tankov, 1326 letal in več tisoč topov. Toliko je sicer predvideno, toda kdo ve, koliko topov, tankov in letal in tudi atomskih ter vodikovih bomb bodo imeli Nemci čez nekaj let. Kdor bo izdelal to orožje, ta bo ogromno zaslužil.

In tako pletejo okrog nemške armade svoje niti politiki in gospodarstveniki.

IZ DELAVNIC ŽELEZNIŠKIH VOZIL »BORIS KIDRIČ« V MARIBORU

Osem milijonov

ZA ZAŠČITNA SREDSTVA

Zavzetost za človeka, za njegov razvoj in zdravje je v socialistični družbi na prvem mestu. To se vidi tudi v naših podjetjih, ki jim ni žal sredstev za obvarovanje delavcev pri delu.

Kdor je poznal našo delavnico pred vojno, bi bil danes prijetno presenečen nad napredkom, ki smo ga dosegli zlasti v zadnjih treh letih z ukrepi pri izboljšavanju varnosti pri delu. Že pred leti smo začeli odločen boj proti nesrečam pri delu. Skraja so bili uspehi majhni, lani pa smo le dosegli viden napredek. Leta 1952 je bilo v naših delavnicah 985 lažjih in 56 težjih nesreč, leta 1954 784 lažjih in le 11 težjih nesreč. Lani smo zdradili novo ambulanto. V ambulanti bo poleg splošnega oddelka, v katerem bosta delala dva zdravnika, tudi zobozdravniški oddelek. Lepo bodo urejeni tudi drugi prostori, predvsem umivalnica, kopalnica, čakalnica in pisarne. Zobozdravniški oddelek bo imel lasten rentgenski aparat, medtem ko bo za splošni oddelek nabavljen kasneje. Gradnja ambulante z opremo bo stala nad 20 milijonov dinarjev.

Veliko delo smo opravili tudi v posameznih oddelkih. Predvsem smo zaščitili vse brusilne stroje. Za kovačnico smo izdelali dva žerjava, postavili novo konstrukcijo za vskladiščevanje cevi, zgradili dvoje velikih železnih vrat, s čemer smo preprečili škodljiv prepih, naredili novo konstrukcijo za pleskarje v oddelku za potniške vozove, betonirali nove stopnice med tiri v lakirnici, uredili signalne naprave na žerjavih in prenosnicah, uredili 24-voltno razsvetljavo za delo v kotlih in tenderjih, položili novo vodno mrežo in ventilacijo v livarni bele kovine ter popravili strehe, pode, vrata, dimnike, zidove, žlebove, parne, vodne in plinske vode.

Lani smo kupili več zaščitnih sredstev, kot kdajkoli prej. Delavcem smo razdelili 1440 zagozd, 3251 parov rokavic, 600 predpasnikov, 140 dežnih plaščev itd. Nabavili smo nad 6000 brisač in povečali obroke mleka delavcem, ki delajo pri nevarnem delu. Vse te delavce smo poslali na zdravniški pregled. Za nabavo in razna manjša popravila zaščitnih sredstev smo lani porabili 7,600.000 dinarjev.

Največ nesreč je bilo v tovornem vozovnem oddelku, pri montaži lokomotiv in nekaterih drugih oddelkih. Lani smo izgubili 10.680 delovnih dni. V denarju znaša to nad 29.000.000 dinarjev. Kakšni so najpogostejši vzroki nesreč?

Naše podjetje je zelo staro. Prostori so tesni in prenatrpani s stroji. Lani je prišlo v podjetje približno 700 novih delavcev. Iz statistike je razvidno, da se je ravno tem ljudem pripetilo največ nesreč Sicer dobi sleherni novinec ob vstopu v podjetju »Splošno varnostne odredbe pri delu« in jim mojstri razkažejo delo ter jih opomnijo na nevarnost, toda vsak se ne znajde v novem okolju.

Veliko lahko store za zmanjšanje nesreč pri delu tudi obratni mojstri. Ni dovolj, da so povsod izobešene varnostne odredbe in opozorilni napisi. Ni dovolj, da so montirane zaščitne naprave, in da imamo varnostnega tehnika in posebno komisijo, ki se trudi zmanjšati število nesreč. Obratni mojster je in ostane oseba v svojem obratu, ki najbolje pozna svoje ljudi, in ki lahko nenehno opozarja ter odločno opominja svoje delavce na varnostne predpise pri delu. Žal tega nekateri mojstri še ne delajo. Zgodilo se je, da je mojster videl delavca, da je brusil brez zaščitnih očal, pa se je raje obrnil proč. In tudi pri nas se je pokazalo, da je največ nesreč v tistih oddelkih, kjer mojstri ne opozarjajo delavcev na varnost.

Marsikaj bo treba še napraviti. Predvsem bo potrebno še precej novih umivalnic, kopalnic, pralnic in drugih drobnih stvari. Toda precej smo že storili, za kar gre zahvala organom delavskega upravljanja, ki se prizadevajo izpopolniti tehnično higiensko zaščito. Seveda pa je potrebno sodelovanje slehernega našega delavca. To je bilo poudarjeno tudi na letošnjem občnem zboru naše sindikalne podružnice.

M. M.

NEKAJ IZ BOHINJSKEGA KOTA

Gozdni delavci so zborovali

Več kot sto delavcev in uslužbencev, kolikor jih je zaposlenih pri Gozdni upravi v Bohinjski Bistrici, se je te dni zbralo v prijazni koči na Rovtarici na občni zbor. Živo so se pomenkovali o delu svoje sindikalne podružnice.

Beseda je tekla zlasti o letošnjem sistemu nagrajevanja in normah. Norme dobro poznajo, saj po njih že dolgo delajo. Le proučili jih bodo še in izpopolnili.

Domenili so se, da bodo v bodoče bolj skrbeli za izobrazbo članov, da bi se delavci lahko bolj uveljavili v upravljanju podjetja.

Kljub temu, da so ti gozdni delavci raztreseni po vseh bohinjskih hribih, je občni zbor pokazal veliko dobre volje, da bi sindikalno delo še bolj napredovalo.

F. M.

VOLITVE DELAVSKIH SVETOV

Odlok Izvršnega sveta LRS

Izvršni svet Ljudske skupščine LRS je izdal na podlagi 3. točke navodila za volitve delavskih svetov in upravnih odborov gospodarskih podjetij (Uradni list FLRJ, št. 5-38/52)

ODLOK

o določitvi roka za razpis rednih volitev delavskih svetov.

1

V ljudski republiki Sloveniji se začne razpis rednih volitev delavskih svetov 20. februarja 1955. Razpis volitev mora biti zaključen najpozneje do 15. marca 1955, volitve pa morajo biti opravljene najpozneje do 31. marca.

2

Redne volitve delavskih svetov gradbenih podjetij morajo biti opravljene najpozneje do 15. maja 1955, redne volitve gostinskih in turističnih podjetij pa najpozneje do 31. maja 1955.

3

V rokih, določenih s tem odlokom, razpišejo delavski sveti podjetij volitve in določijo dan volitev po določbah 4. točke navodila za volitve delavskih svetov in upravnih odborov gospodarskih podjetij (Uradni list FLRJ, številka 5-38/52).

4

Rok za razpis rednih volitev delavskega sveta podjetja za poštni, telegrafski in telefonski promet bo določil Izvršni svet po potrditvi zaključnega računa podjetja.

5

Ta odlok velja takoj.

Z OBČNEGA ZBORA KMETIJSKIH DELAVCEV V KIDRIČEVEM

Majhni po številu - veliki po uspehih

Kolektiv kmetijskega posestva v Kidričevem je še mlad. Iz zapuščene tovarniške ekonomije je zraslo novo posestvo, ki s svojo proizvodnjo prednjači v tem delu Ptujskega polja. Lani so dobili še precej zemlje iz zemljiškega sklada.

Čeprav so majhni po številu se po uspehih in dobri volji uvrščajo med umne gospodarje. Ko so pred dvema letoma ustanovili posestvo so imeli le 16 krav. Te so dajale na dan vsega 15 litrov mleka. Tudi hektarski donosi ostalih kultur, zlasti žitaric, so bili taki, da često niti semena niso dobili.

Danes je na posestvu že 72 lepo rejenih krav, ki so dale lani povprečno po 2110 litrov mleka na eno kravo. Zgradili so dva silosa, lopo za stroje, popravili in preuredili hleve itd.

O vseh teh zadevah so se pomenili na občnem zboru. Ugotovili pa so, da se bo morala sindikalna organizacija več ukvarjati z vzgojnimi zadevami. To še posebno zategadelj, ker je prišlo v kolektiv precej novih delavcev, bivših viničarjev, ki se še niso navzeli čisto delavskega duha. Dogovorili so se, naj bi odborniki v bodoče bolj pogosto obiskovali posamezne obrate in se z delavci po domače pogovorili o njihovih težavah.

Ob 10. obletnici sindikata komunalcev so se zbrali vsi agilni odborniki tega sindikata. Drugi od desne proti levi je Franc Sitar, ki ima največ zaslug pri organizaciji tega sindikata. Četrti od desne proti levi stoji tovariš Blažič, prvi predsednik krajevnega odbora v Ljubljani. Tretji od leve proti desni pa je tovariš Janez Mojškric, sedanji predsednik Republiškega odbora, na njegovi levici (zadaj) pa je Peter Dobrila, prvi predsednik Republiškega odbora

OB JUBILEJU SINDIKATA KOMUNALCEV SLOVENIJE

DESET LET

vztrajnega dela in uspehov

Ob deseti obletnici obnove sindikatov Jugoslavije je Republiški odbor sindikata komunalcev priredil majhno svečanost na .čast tovarišem in tovarišicam, ki so neumorno delali v tej organizaciji od ustanovitve do danes.

Ob tej priložnosti so obudili spomine na gibanje komunalnih delavcev in uslužbencev še v predaprilski Jugoslaviji. Že takrat so se bojevali za svoje delavske pravice. Ker so jih občinske uprave močno izkoriščale, so uvideli, da jim je potrebna enotna delavska organizacija. Zato so se leta 1923 organizirali v Zvezo občinskih delavcev in uslužbencev Slovenije. Ta Zveza je bila vključena v »Neodvisne sindikate«. V kratkem času je tej organizaciji uspelo organizirati 95 % vseh zaposlenih. »Neodvisni sindikati« so bili trn v peti vladajoči kliki. Že ob koncu 1924. leta jih je oblast razpustila, z njimi pa seveda tudi Zvezo občinskih delavcev in uslužbencev. Z vsemi temi akcijami in organizacijo so povezana imena revolucionarnih in naprednih delavcev: Blažič, Mesojednik, Sitar in drugih.

Občinski delavci so pozneje večkrat poskušali obnoviti svojo organizacijo, vendar jim tega takratne oblasti niso dovolile, češ da jim ni potrebna nobena strokovna organizacija.

Visoka razredna zavest komunalcev se je posebej izkazala, ko je okupator zasedel našo domovino. Čim je bila ustanovljena OF, so se napredni delavci in uslužbenci komunalcev vključili v osvobodilni boj. Mnogi so odšli v narodnoosvobodilno vojsko, drugi v ilegalo. Precej jih je, ki se niso vrnili z borbenih položajev, internacije in zaporov.

Po osvoboditvi so komunalci spet ustanovili svojo organizacijo. Že leta 1945 je bilo v Ljubljani, Mariboru, Celju in ostalih večjih gospodarskih središčih Slovenije organiziranih 44 podružnic S tem so postavili prve temelje svojim sindikatom.

Sindikat komunalcev je v minulih desetih letih opravil velike naloge ob prostovoljnem delu pri gradbi cest, vodovodov, parkov, stanovanj, pri obnovi cest, trgov in vasi. Sodelovali so z odgovornimi organi pri izdajanju raznih predpisov pri graditvi komunalnega gospodarstva. Posebno pa so skrbeli za izobrazbo in kulturni dvig svojih članov.

Z delavskim in družbenim upravljanjem smo tudi v komunalni dejavnosti dosegli velik napredek in razvoj.

V bodoče bo naša prva skrb posvečena človeku, boljšemu gospodarjenju in pravilnemu nagrajevanju po učinku ter povečanju storilnosti dela, saj bomo le na ta način dosegli višjo življenjsko raven.

Janez Mojškerc

Storilnost je večja

Po uspelih zaključenih občnih zborih obratnih odborov sindikata trboveljskih rudarjev je bil preteklo nedeljo občni zbor sindikalne podružnice trboveljskega rudnika.

Iz zelo obširnega poročila tajnika podružnice je razvidno, da je delo podružnice bilo lani uspešno. Odborniki so redno prihajali na seje izvršnega odbora in komisij. Uspelo jim je pridobiti članstvo za sestanke in posvetovanja, na katerih so razpravljali o delu VI. plenuma Centralnega odbora rudarjev Jugoslavije, tarifni politiki, o higienskotehnični zaščiti in ostalih perečih zadevah rudnika. Veliko so si prizadevali, da bi vključili vse delavce v sindikalno organizacijo. Ostalo je namreč še nekaj neorganiziranih. Le-ti pa bodo prej ali slej spoznali, da je njihovo mesto v sindikatu.

V razpravi so precej govorili o nezgodah v rudniku. Nekateri so menili, da vse prepogosto zvračajo krivdo za nezgodo na ponesrečenca. Sindikat je zavzel stališče, naj se proglasijo usnjeni škornji s trdimi obodi za zaščitno sredstvo, s čimer bi odpadlo veliko nezgod. Samo lani so za higiensko tehnično zaščito izdali 19 milijonov dinarjev.

Rudarji prav radi zahajajo v sindikalni počitniški dom »Franca Salomona« na Partizanskem vrhu. To je zelo razveseljivo, saj je rudarjem potrebno gibanje na svežem zraku. Naj omenim še to, da se je storilnost dela na odkopih dvignila lani v primeri z letom 1953 od 4.80 na 5.30 ton na moža.

S. G.

Kako vzgajati naraščaj?

Sindikalna podružnica delavcev hrastniške steklarne je minulo nedeljo sklicala redni letni občni zbor. O delu organizacije je poročal predsednik tovariš Viktor Racki.

Odbor je v minulem letu dobro opravljal svoje dolžnosti. Slabše so delali grupni poverjeniki v obratu, predvsem odborniki iz brusilnice. Odborniki iz skladišča, delavnic in še iz nekaterih drugih oddelkov so organizirali izlete. Sindikalna organizacija je skrbela za higiensko tehnično zaščito dela. Sedaj opravlja te posle plačan referent. Lani je bilo v podjetju nad 200 nesreč, letos pa že samo 180. Delo delavskega sveta in upravnega odbora je bilo zadovoljivo. Tudi odnosi s sindikalno podružnico so bili pravilni. Letos se sindikat in tudi organi delavskega upravljanja predvsem zavzemajo za nagrajevanje po učinku dela in pravijo, da je treba pri določanju realnih norm predvsem upoštevati kakovost izdelkov.

Člani so živahno razpravljali o vzgoji steklarskega kadra. Dobršen del članov je menil, da bi morali naraščaj vzgajati že kar v steklarni. Vajenci naj bi delali 9 mesecev v tovarni, 3 meseca pa naj bi obiskovali strokovni tečaj. Drugi pa so trdili, da je sedanji način vzgoje steklarjev v steklarski šoli Rogaška Slatina pravilen. Sedaj imajo v tej šoli 30 svojih vajencev. Tajnik podružnice je v razpravi omenil, da bi morali še bolj poskrbeti za primeren letni oddih članstva v letoviščarskih krajih. Predlagal je, naj bi vse steklarne skupno najele dom v Crikvenici.

Viktor Racki

POŠTARJI OKRAJNE POŠTE KOPER SO ZBOROVALI

Čakajo nas velike naloge

Sindikalna podružnica koprskih poštarjev šteje 97 članov. Lani je dosegla vrsto lepih uspehov, o katerih je poročal predsednik, tovariš Prinčič na občnem zboru.

Iz razprave, v kateri so se oglasili k besedi večinoma naši gostje, je razvidno, da nas čaka veliko dela. V kratkem bodo volitve v delavske organe upravljanja, ki jih pri nas doslej še nismo imeli. Treba bo sestaviti tarifni pravilnik in še bolj skrbeti za strokovno izobrazbo članov. Volitve v delavski svet in upravni odbor bodo že prihodnji mesec, zato bo moral sindikat že sedaj poskrbeti, da se bodo člani kolektiva seznanili z delavskim upravljanjem in gospodarskimi problemi podjetja.

Beseda je nanesla tudi na to, naj bi v poštnem poslopju določili posebno sobo za sindikalni kotiček, pa tudi o dopustih se je razvila živahna razprava. Poštarji imamo več počitniških domov in to v Vrnjački banji, na Pohorju, na Bledu, Vršiču, Kaštel Lukšiču itd. V teh domovih pa je cena oskrbnega dne previsoka, tako da si lahko dopust v njih privošči le malokateri poštar. Kazalo bi, da bi režijske stroške domov plačevalo podjetje, s čemer bi bila oskrba seveda znatno cenejša.

Majda Cergonja

Prvi bi radi z nemško vojaško močjo grozili Vzhodu, drugi pa bi pri ustanavljanju te armade radi veliko zaslužili. K tem težnjam moramo prišteti še sanje zahodnonemškega kanclerja Adenauerja o velikem evropskem krščanskem carstvu, ki bi temeljilo na evropski skupnosti jekla in premoga in zahodnoevropski armadi. V tem carstvu pa bi bilo 200 milijonov kupcev nemških izdelkov, in na vseh tržiščih v Aziji, Afriki in Latinski Ameriki bi gospodarili nemški gospodarski vrhovi. Zahod hoče ustanoviti nemško armado, da bi zmagal v hladni vojni proti Sovjetski zvezi in pri tem še nekaj zaslužil, nemški kapitalisti pa bi si radi s pomočjo armade pridobili nekdanje mesto pod soncem.

Nemški delovni ljudje pa nočejo take vojske in zahtevajo, naj Adenauerjeva vlada stori najprej vse, da bi se Nemčija združila in postala neodvisna demokratična dežela.

V bonnskem parlamentu razpravljajo o oborožitve, po vsej Zahodni Nemčiji pa se zbirajo delavci in demonstrirajo proti vladi in armadi.

Gibanje za združitev Nemčije, ki je obenem tudi gibanje proti oborožitvi, je zajelo vso Zahodno Nemčijo. Podobno je hudourniku, ki je pridrl v dolino in nosi s seboj vse, kar je dosegel.

To gibanje vodijo socialistični in sindikalni voditelji, vodijo ga in se ga obenem boje.

Že vsa leta po prvi svetovni vojni razjedajo nemško delavsko gibanje različne meščanske bolezni. Lenin je nekoč dejal, da bodo nemški revolucionarji, preden bodo jurišali na železniško postajo, kupili peronske karte. In res so doslej že velikokrat kupovali peronske karte in bi jih hoteli kupiti tudi sedaj.

V socialnodemokratskem vodstvu je močna struja, ki jo je parlamentarizem že močno načel, in meni, da proletariat ne sme v boju proti pariškim sporazumom uporabljati nobenih ukrepov, ki mu jih ne dovoljujeta ustava in parlament z meščansko večino. Ti ljudje se boje radikalnih metod in jim nasprotujejo, ker menijo, da je vsako večje in revolucionarnejše ljudsko gibanje nekaj nedemokratičnega.

V vodstvu socialnodemokratske stranke pa so tudi ljudje, ki zahtevajo, naj se delavci upro z vsemi sredstvi. Vpliv teh socialističnih voditeljev je vsak dan večji, zakaj z njimi je milijonska armada proletariata, ki ni čakala na direktive socialnodemokratskega in sindikalnega vodstva in je sama, često tudi proti direktivam, odšla na ulice.

Te različne težnje se kažejo tudi v vodstvu ljudskega gibanja za združitev. Liberalni meščani in desničarski socialni demokratje se zavzemajo za združitev zaradi svojega nacionalizma, levičarske struje nemške socialdemokracije pa pravijo, da mora združitev prinesti svetlejše perspektive glede družbenih in socialnih razmer. In nastopajo proti parlamentu in vladi, proti sistemu, v katerem ljudstvo ne sme odločati o tako velikih stvareh, kot je oborožitev.

Podpredsednik sindikatov Reuter je na nekem zborovanju dejal: »Vprašam vas, kdo je pristojen, da v imenu ljudstva sprejema tako važne sklepe, kot je oborožitev. Menim, da je za takšen sklep pristojno samo naše ljudstvo.«

Socialdemokratsko in sindikalno vodstvo se je sicer upiralo takim in podobnim zahtevam, toda hudournik jih je odnesel s seboj.

»Nemški manifest«, ki so ga sprejeli na zborovanju nasprotnikov oborožitve, je močno odjeknil po vsej Zahodni Nemčiji. Čeprav so v vodstvu socialdemokratov zavrnili predlog o plebiscitu, ki ga ustava dopušča, s 17 proti 15 glasovom vendar mnoge lokalne organizacije pobirajo podpise proti oborožitvi. Mladi delavci zborujejo in pozivajo sindikalne voditelje, naj obiščejo njihove tovarne med južino, da bodo slišali, kaj misli proletariat o oborožitvi. Na nedavnem kongresu nemških sindikatov so enodušno obsodili oborožitev. Bavarski sindikat je zahteval referendum. Štrajk v Ruhru je odjeknil kot mogočna delavska akcija proti kapitalistom, ki hočejo izriniti delavske predstavnike iz tovarniških odborov, da bi lahko nemoteno oboroževali Nemčijo. Invalidi so z berglami pretepli Theodorja Blanka, bodočega vojnega ministra. V Hamburgu se je nekaj tisoč delavcev spopadlo s policijo. V dvorani frankfurtskega velesejma je govoril Adenauer za oborožitev, več tisoč delavcev pa je pred vrati velesejma demonstriralo proti oborožitvi, in policaji so metali mednje solzilne bombe ter jih pretepali z gumijevkami. Sindikalno vodstvo je pred dnevi pozvalo parlament, naj odloži ratifikacijo pariških sporazumov, dokler vlada ne bo izkoristila vseh možnosti za sporazum s Sovjetsko zvezo glede združitve Nemčije.

Adenauerjeva vlada odgovarja z nasiljem. Policaji so zaprli nekaj sto delavcev. Adenauer zmerja ljudstvo in pravi, da nikakor ne bo dopustil, da bi »ulica« ukazovala vladi in parlamentu. V Karlsruhe je vlada organizirala proces proti komunistični stranki, toda ta proces je naperjen predvsem proti tistim delavskim voditeljem, ki se zavzemajo za revolucionarnejšo protivladno akcijo. Vlada je tudi obtožila sindikate, da so kršili nevtralnost, in zahtevala, naj se sindikati ne ukvarjajo s politiko in ne vplivajo na parlament.

Toda kljub temu je gibanje proti oborožitvi vsak dan bolj močno. Ob koncu 1953. leta je nekaj mladincev ustanovilo »Skupino, ki noče služiti v vojski zaradi svoje zavesti« in ta organizacija, ki prireja demonstracije in zborovanja, je danes najbolj znana v vsej Zahodni Nemčiji. Fantje, ki so člani te organizacije, pravijo, da bodo pozive za vojaško službo odklonili.

Ameriški Galupov inštitut je hotel oceniti razpoloženje nemške javnosti in ugotovil, da je 60 % Nemcev proti oborožitvi in 66 % volivcev za socialdemokrate.

Nemški parlament ne predstavlja več volivcev. Adenauer je izgubil večino. Zahodne velesile mu sicer pomagajo, ga hvalijo (Churchill je pred nedavnim dejal, da je Adenauer najpametnejši nemški državnik po Bismarcku) in pravijo, da je kancler zato moder mož, ker je med bogatim stricem in Stalinom Groznim, med rajem in peklom, izbral raj bogatega strica iz Amerike. Toda vsa ta podpora Adenauerju bolj škoduje kot koristi. Pred letom dni so se Nemci res zelo bali Rusov, danes pa se bolj kot Rusov boje oborožitve.

Nemški delavci sicer niso pacifisti in ne odklanjajo orožja zaradi orožja, temveč zato, ker vedo, da bi bila nemška armada pod komando maščevalnih Hitlerjevih oficirjev najbolj reakcionarna armada v srcu Evrope, ki bi škodovala nemškemu proletariatu in vsej Evropi.

Nacistična nevarnost je danes v Nemčiji močnejša kot kdajkoli prej. Nekdanji Hitlerjevi petolizniki se spet zbirajo in zopet lahko vidimo pruske škornje, uniforme, čelade, odlikovanja in slišimo vojaške koračnice. V Stuttgartu so pred nedavnim zborovali Hitlerjevi propagandisti. V Heidelbergu se je sestal nacistični afriški korpus. Adenauer je v svojo vlado sprejel tri nekdanje esesovske voditelje in pozdravil nekdanje nacistične generale, ki so jih spustili na svobodo. Lothar Steuer, eden izmed voditeljev vojaške in nacistične organizacije »Stahlhelm«, pa je na nekem zborovanju vzklikal: »Vzgojiti moramo takšno mladino, ki bo šla v smrt s pojočim srcem in z besedo ‚Deutschland' na ustnicah!«

Vrhovni komandant nemške vojske bo nekdanji komandant Hitlerjevega afriškega korpusa, komandant suhozemskih sil bo nekdanji načelnik Hitlerjevega operativnega štaba, komandant novega letalstva bo nekdanji komandant Hitlerjevega letalstva.

Kdor si ne zakriva oči pred resnico, lahko vidi, kakšna bo ta armada, komu bo koristila in kaj bo lahko prinesla Evropi in vsemu svetu.

Zahodnonemški parlament, v katerem ima Adenauerjeva klerikalna stranka večino, bo skoro gotovo ratificiral pariške sporazume in oborožil Zahodno Nemčijo. Sedanja francoska vladna kriza sicer nekoliko škoduje ustanovitvi evropske vojske, toda v Londonu in Washingtonu pravijo, da bodo Nemčijo oborožili in evropsko vojsko ustanovili tudi brez Francije.

V Španiji so nemški magnatje že zgradili tovarno, ki izdeluje prva letala za nemško vojsko.

Nemški karteli so pripravljeni. Čez nekaj tednov bo ogromen nemški industrijski stroj izdeloval orožje.

Kam drži ta pot? K pomiritvi nasprotij v Evropi, k združitvi Nemčije, k mirnemu in enakopravnemu življenju evropskih narodov — prav gotovo ne. Odnosi med Vzhodom in Zahodom se bodo še bolj zaostrili, nemška armada bo okrepila reakcionarne sile v Evropi in Nemčija bo ostala razkosana.

Zaradi vsega tega nemški proletariat nasprotuje oborožitvi in zahteva, naj velesile zapuste Nemčijo, da se bo lahko združila, postala neodvisna in demokratična dežela, ki bo sodelovala z vsemi miroljubnimi silami sveta. In zato tudi nemški delavci obsojajo vodstva evropskih socialističnih strank, ki podpirajo ameriške imperialistične načrte, in se v teh, za Nemčijo in Evropo tako usodnih dneh uveljavljajo kot zagovorniki reakcionarnih sil.

Čeprav je sedanjost dokaj temna, vendar je nemški proletariat prepričan, da bo bodočnost njegova.

Pred mnogimi leti je slavni nemški pesnik Heinrich Heine v svoji poslitvi »Nemčija« zapisal:

»Ti si le prikazen iz pravljic in bajk
z vso svojo vojaško gospodo!
Daj, lezi in spi — brez tebe naš rod
si sam poiskal bo svobodo . . .«

Janez Voljč

NA PLENUMU REPUBLIŠKEGA ODBORA SINDIKATA GOSTINSKO TURISTIČNE STROKE SO RAZPRAVLJALI

O NAGRAJEVANJU

in družbeni prehrani ter organizacijskih stvareh

Na zadnjem zasedanju plenuma Republiškega odbora Sindikata delavcev in nameščencev gostinsko-turistične stroke, ki je bilo pretekli teden, so razpravljali o novem načinu nagrajevanja. Po novih predpisih določa OLO odstotek plačnega sklada na podlagi prometa. Doseženi višek morajo gostinska podjetja odvajati. OLO po svojem preudarku odstopa del tega dobička gostinskemu podjetju za investicijske namene, del viška pa lahko določi za posebno nagrajevanje gostinskih delavcev. Gostinski obrati se bodo torej morali z okrajnimi ljudskimi odbori sporazumeti za ustrezajoč plačni sklad z ozirom na promet dotičnega gostinskega podjetja.

Na zasedanju je bilo sklenjeno, da je treba urediti tudi vprašanje nadurnega dela v gostinstvu.

V razpravi o družbeni prehrani je bilo ugotovljeno, da še ni doseženih zaželenih uspehov. Omeniti je predlog gostinske zbornice LRS, da bi naj obrati, ki skrbe izključno za družbeno prehrano, ne imeli istih dajatev kakor druga gostinska podjetja. Imeli naj bi ugodnosti pri nabavi kurjave, plina in elektrike (olajšave, ki veljajo za gospodinjstva). Če bi v tem pogledu uspeli, bi bile cene prehrane znatno nižje.

Na zasedanju je bila izrečena graja nedelovnim odbornikom. V gostinstvu je še precejšnje število gostinskih delavcev neorganiziranih. Zavedati se moramo, da ima tudi ta sindikat pomembno vlogo v našem gospodarstvu in da zavise uspehi od aktivnega udejstvovanja odbornikov. To pa ne samo v pogledu reševanja tarifnih vprašanj, temveč od udejstvovanja na vseh področjih javnega življenja in predvsm pri vzgoji kadra. Tudi turizem je povezan z deom gostinskih delavcev

č.

OB SEJI ZBORA PROIZVAJALCEV LJUBLJANSKEGA MLO

Ali je odločitev premišljena?

Na zadnji seji Zbora proizvajalcev MLO Ljubljana je bil sprejet sklep, o katerem bi resno podvomili, če je bil dobro premišljen. Člani Zbora proizvajalcev so bil na tej seji seznanjeni s predlogi inštrumentov za okrajni družbeni plan, ki jih je izdelal Svet za gospodarstvo MLO Ljubljana. Med obrazloženimi predlogi je vsekakor omembe vreden tisti, ki govori, kako naj bi mestni ljudski odbor izkoristil pravico, da zniža oziroma poviša posameznim gospodarskim organizacijam plačni sklad do 5 %. Svet za gospodarstvo je predlagal, da je treba načeloma — izjeme so dopustne — vsem podjetjem povečati obračunski sklad plač za 5 %. Obrazložitev za to pa je nekako tale: v tako kratkem času bi bilo nemogoče objektivno pravilno razporediti podjetja tako, da bi lahko v različni višini dovoljevali povišanje obračunskega sklada plač... Za pravilno razporeditev podjetij ni potrebnih inštrumentov...

Nihče ne trdi, da je časa na pretek, da je to opravilo lahko in da bi bila takšna ali drugačna ocena podjetij že tudi do potankosti pravilna in plačni sklad v tem ali onem podjetju pravilno odmerjen. Toda, če se odgovorni činitelji odločijo za takšno rešitev in velikodušno povečajo obračunski sklad plač tudi tistim podjetjem, ki tega ne zaslužijo, ali tistim, ki zato doslej niso bili zainteresirani, je to, kot pravimo navadno »linija najmanjšega odpora«.

Povsem jasno je, zakaj so dobili letos ljudski odbori pravico in možnost povišati ali znižati obračunski sklad plač posameznim gospodarskim organizacijam do 5 %. S tem inštrumentom naj bi ljudski odbori na svojem področju omogočili tistim organizacijam, ki so že doslej dobro gospodarile še nadalnjo vzpodbudo za boljše gospodarjenje. Kjer pa bi se odločili za znižanje, bi to storili zavoljo tega, ker so pač tiste gospodarske organizacije, ki bi jih takšna odločitev prizadela, doslej izrabljale administrativen način oblikovanja plač, si poviševala obračunski sklad plač na primer s papirnato prekvalifikacijo delavcev in podobno. S tem inštrumentom naj bi torej ljudski odbori ne povečevali plač na sploh, temveč ga uporabili individualno za posamezne gospodarske organizacije zato, da še bolj vzpodbudijo bolje organizirane gospodarske organizacije in odpravijo nepravilnosti, ki jih je pustil dosedanji plačni sistem.

Tudi v Ljubljani niso vsa istovrstna ali raznovrstna podjetja v enakopravnem ekonomskem položaju in ne gospodarijo enako. Nekje imajo boljšo, drugje slabšo organizacijo dela in je zavoljo tega tudi storilnost kaj različna. Ponekod so norme ukinili, drugod so jih obdržali in te so napete tako, da jih delavci prenekaterih podjetjih so kvalifikacijski sestav delavcev zvišali na papirnat način in si neopravičeno pridobili večji sklad plač. Prav zavoljo tega, ker podjetja različno gospodarijo, ker so v različnem položaju, ne kaže metati vse v en koš. Če ljudski odbor prisodi vsem podjetjem enak povišek sklada plač, ne glede na okoliščine, ki govore proti temu, potem še vnaprej uzakonjujejo ekonomsko neenakopraven položaj kolektivov. Ob taki odločitvi bodo nagrajeni tisti kolektivi, ki so že doslej slabo gospodarili in kaznovani kolektivi, ki so kljub slabostim starega plačnega sistema vendarle stremeli za napredkom v proizvodnji. Izhodišče za gospodarjenje v tekočem letu bo potemtakem zopet za vse — neenako, to pa prav gotovo ni smisel novega plačnega sistema in določil, da sme ljudski odbor zvišati ali znižati obračunski sklad plač. Zmotno je misliti, da bo mogoče ta neenakopraven gospodarski položaj podjetij »ozdraviti« s takšno ali drugačno delitvijo dobička, če ljudski odbor že pri oblikovanju obračunskega sklada plač ne upošteva vseh stvari, ki vplivajo na proizvodnjo.

Nekateri člani Zbora proizvajalcev so pravilneje razumeli smisel teh določil in ugovarjali enakemu povečanju obračunskega sklada plač za vsa podjetja. Drugi so predlagali 5 % zvišanje sklada plač tistim podjetjem, ki bi zato zaprosila in so do povišanja upravičena. Toda očitno je, da so ti preudarnejši člani ostali v manjšini,

Okrajni ljudski odbor Ljubljana okolica je ubral drugačno pot. Tam sedaj proučujejo, kako so podjetja gospodarila v zadnjih letih, kakšen je bil njihov finančni uspeh, kako je v podjetjih z normami, kako z oceno delovnih mest, kvalifikacijskim sestavom delavcev, proizvodnostjo dela itd. Z vsemi temi podatki bodo dobili pregled v kakšnem položaju je to ali ono podjetje. In na osnovi tega se bodo lahko odločili, za koliko odstotkov naj bi temu ali onemu podjetju povišali obračunski sklad plač. Kakor pravijo na Tajništvu za gospodarstvo, se nikakor ne mislijo odločiti za linearno poviševanje obračunskega sklada plač, ker bi s tem odvzeli vzpodbudo za dobro gosegajo le za nekaj odstotkov. V spodarjenje tistim podjetjem, ki so že doslej pokazala smisel za gospodarjenje. Podkomisije okrajnega ljudskega odbora bodo v pojetjih s praktične strani proučile, v koliko se podatki okrajnega ljudskega odbora skladajo s podatki podjetij. Zbor proizvajalcev bo predloge podkomisij proučil in šele potlej se bo okrajni ljudski odbor odločil, za koliko odstotkov bo povišal posameznim podjetjem obračunski sklad plač.

Trditve, ki jih je bilo slišati na zasedanju Zbora proizvajalcev MLO Ljubljana »o kratem času« za to opravilo, so torej kaj dvomljive. Predno bodo odborniki Mestnega ljudskega odbora Ljubljana uzakonili inštrumente družbenega plana za leto 1955, posebno tiste, ki zadevajo plačni sistem, bodo morali dobro pretehtati, kakšne posledice bo imelo tako ali drugačno poviševanje obračunskega sklada plač. Vedeti je namreč treba, da če bi hoteli s tem inštrumentom samo poviševati plače, potem bi lahko to storili gospodarski organi že kar z uredbo. Ker pa gre za tenkovestno presojo, kdo je do povišanja obračunskega sklada plač upravičen in kdo ne, je to delo prepuščeno ljudskim odborom, ki lahko in morajo to upravičenost najbolj objektivno oceniti. *Dore*

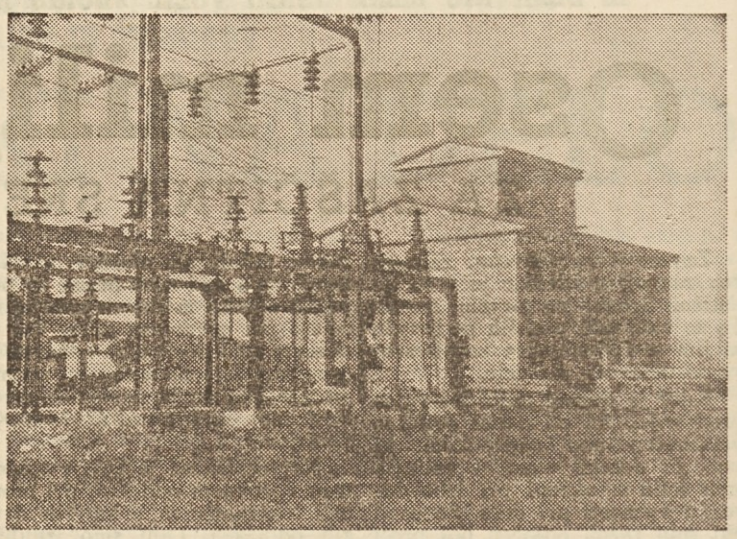

V Kopru in okolici so zgradili vrsto novih podjetij, ki potrebujejo veliko električne energije. Zato so zgradili tudi močno transformatorsko postajo

O VLOGI IN NAJVAŽNEJŠIH NALOGAH OKRAJNIH KOMISIJ ZA PLAČE

BODIMO DOSLEDNI

Za zadeve, ki so v zvezi s plačami v gospodarstvu, imajo po uredbi o delitvi celokupnega dohodka gospodarskih organizacij in uredbi o plačah delavcev in uslužbencev gospodarskih organizacij zelo pomembno vlogo ljudski odbori okrajev, mest in mestnih občin s posebnimi pravicami. Na podlagi omenjene uredbe o plačah pa so ustanovljeni še novi državni organi, to so komisije za plače v gospodarstvu.

Pristojnosti ljudskih odborov so določene deloma v uredbi o delitvi celokupnega dohodka gospodarske organizacije (gl. zlasti v 44.—47. čl. ter v 62., 72., 78. in 87. čl.). To so predvsem tiste odločitve ljudskih odborov, s katerimi ti neposredno vplivajo na oblikovanje plačnega sklada, na delež dobička, ki se uporabi za povečanje plač in na njegovo razdeljevanje. Pristojnosti ljudskih odborov določa tudi uredba o plačah delavcev in uslužbencev gospodarskih organizacij. Med temi je predvsem omeniti pravice, da ljudski odbori po svojem predstavniku sodelujejo pri obravnavanju osnutkov tarifnih pravilnikov in da samostojno potrjujejo te pravilnike. Za to potrjevanje lahko ljudski odbori imenujejo svojo posebno odborniško komisijo.

Komisije za plače v gospodarstvu so novi stalni državni organi. Njihove pristojnosti so določene zlasti v 11. čl. uredbe o plačah delavcev in uslužbencev gospodarskih organizacij in podrobnejše obdelane v navodilu o komisijah za plače v gospodarstvu. Pomembne so njihove naloge, obsežna in odgovorna so njihova pooblastila. Ustvariti si morajo točen pregled o višini tarifnih postavk, o gibanju zaslužkov, o delovnih mestih in delih, ki so normirana in ki niso, o izpolnjevanju norm itd. Poznati morajo dejansko stanje, nadzirati in ugotavljati izvrševanje predpisov, skladnost norm s tarifnimi postavkami, skladnost le-teh s proporci družbenega plana in z gospodarsko politiko. Zaradi odprave morebitnih neskladnosti imajo komisije pooblastila, da izdajo učinkovite ukrepe.

Pristojnosti ljudskih odborov okrajev, mest in mestnih občin s posebnimi pravicami in pristojnosti komisij za plače so med seboj razmejene. To razmejitev je treba upoštevati. Protizakonito bi ravnale komisije za plače, ki bi prevzemale pristojnosti ljudskih odborov. To bi bilo tudi politično nepravilno, kajti sedaj so tudi ljudski odbori poleg organov gospodarskih organizacij in sindikalnih organov (zlasti okrajnih sindikalnih svetov) neposredni, aktivni nosilci in oblikovalci tarifne politike tako v okraju kakor tudi v posameznih gospodarskih organizacijah.

Za to pa je poleg drugega zlasti potrebno, da svoje pravice in dolžnosti dosledno in v duhu načel imenovanih uredb izpolnjujejo komisije za plače. Od njihovega dela je odvisno predvsem kako bodo uresničevana načela in smotri tarifne politike.

Republiška komisija za plače v gospodarstvu smatra, da so v sedanjem obdobju najvažnejše naloge komisij za plače, da v sodelovanju s sindikati in zbornicami proučujejo plačilni sistem v gospodarstvu, da s strokovne strani pomagajo pri uvajanju plačilnega sistema in norm ter da sodelujejo pri tarifnem pravilniku in pri pravilnikih o normah. V tem obdobju te naloge pomenijo, da je treba zagotoviti pravilno in dosledno uporabo vseh tistih inštrumentov, ki so namenjeni realizaciji temeljnih načel in smotrov nove uredbe: zaslužki posameznikov in sredstva kolektiva morajo biti neposredno odvisni od uspehov njihovega dela. Temu nasprotna so razna stremljenja po linearnem poviševanju tarifnih postavk in plač, po splošni in enakomerni uporabi samo tistih pooblastil, ki omogočajo taka povišanja ne glede na organizacijo in storilnost dela, proizvodne stroške, delovne pogoje itd.

Komisije za plače izpolnjujejo sedaj te naloge predvsem s proučevanjem določb uredbe o plačah delavcev gospodarskih organizacij, instrumentov plačnega sistema z njihovim pojasnjevanjem delovnim kolektivom, z dajanjem strokovne in pravne pomoči, z zbiranjem, analiziranjem in medsebojnim primerjanjem dokumentacijskega gradiva, ki služi podjetjem za izdelavo osnutkov tarifnih pravilnikov s proučevanjem nastajajočih problemov in pojavov, z odkrivanjem in odpravljanjem njihovih vzrokov itd.

V tem obdobju so podjetja dolžna izdelovati osnutke tarifnih pravilnikov in pravilnikov o normah. Ta dela so v izključni pristojnosti upravnih odborov podjetij in njihovih komisij. Komisije za plače se sicer vanj ne morejo neposredno vmešavati. Vendar pa so dolžne skrbno zasledovati potek izdelave osnutkov. Kot nadzorni organi so upravičene seznanjati se z njihovo vsebino. Če ugotove morebitne nezakonitosti ali opustitve obveznih določb v pripravljajočih se osnutkih, morajo upravne odbore podjetij nanje opozoriti. Čeprav nimajo pravice, z odrejanjem posegati v to delo, lahko nanj učinkovito vplivajo s pojasnjevanjem, z nasveti, z opozarjanjem na morebitne nepravilnosti in na njihove posledice.

O izdelovanju predlogov tarifnih pravilnikov in pravilnikov o normah, o pojavih in problemih, ki pri tem nastajajo, morajo komisije za plače sproti seznanjati tudi ljudske odbore in zlasti zbore proizvajalcev (event. tudi svete za gospodarstvo). Z izpolnjevanjem svojih nalog morajo namreč zagotoviti, da bodo mogli ljudski odbori uspešno oprasistemu. To so sedaj zlasti obravnavanja viti naloge, ki jih imajo v plačnem osnutkov tarifnih pravilnikov in njihovo potrjevanje, kar je v izključni pristojnosti delavskih svetov, ljudskih odborov in sindikalnih organizacij in ne spadajo v pristojnost komisij za plače. Pač pa morajo te pripraviti in obdelati gradivo, na podlagi katerega bodo lahko predstavniki ljudskega odbora uspešno sodelovali pri obravnavanju osnutkov tarifnega pravilnika v smislu 2. odstavka 13. člena uredbe o plačah delavcev in uslužbencev gospodarskih organizacij oziroma bodo ljudski odbori sami na svojih sejah, ali njihove posebne v ta namen imenovane odborniške komisije odločale o pritrditvi v smislu 14. člena navedene uredbe. Obravnavanje in potrjevanje ni upravno in tehnično opravilo, temveč so to akti tarifne politike, ki naj zagotove realizacijo proporcev družbenih planov in načel tarifne politike.

Ukrepi tarifne politike, ki jih morajo izdati ljudski odbori, so tudi ukrepi po določbah 46., 47., 62., 72., 78. in 87. člena uredbe o delitvi celokupnega dohodka gospodarskih organizacij. Komisije za plače so dolžne na podlagi analiz, organizacije dela in gospodarskega stanja podjetij pripraviti gradivo in predloge, da bodo lahko ljudski odbori čim bolje odločili.

S takim izvrševanjem svojih odgovornih pravic in dolžnosti v sedanjem obdobju, s pravilnim odnosom do ljudskih odborov, z razvijanjem odnosov med državnimi organi za zadeve plač v gospodarstvu bodo komisije za plače zagotovile dosledno uporabo instrumentov plačilnega sistema zaradi njegovih načel in smotrov.

Republiška komisija za plače

Z doslednim uresničevanjem socialističnih načel nagrajevanja se borimo

ZA BLAGOSTANJE

(Nadaljevanje s 1. str.)

dvig proizvodnosti, nič manj važna ni pobuda podjetja kot celote za dosego istega cilja.

Ljudski odbori bodo prav ravnali le, če bodo upoštevali materialni obseg proizvodnje dosežene v preteklem letu in višino zaslužkov, ki so jih delavci prejeli za doseženo proizvodnjo. Na teh postavkah sloni naša življenjska raven ob vstopu v leto 1955. To pomeni, da morajo biti prejemki delovnih ljudi v celoti sedaj taki, kot lansko leto, nikakor pa ne manjši. V celoti pravim! Ker to ne pomeni, da ne bodo posamezniki (ali skupine posameznikov), ki so neupravičeno prejemali več, sedaj prejemali, ker je njihov učinek dela majhen, manj in tisti, katerih delovni učinek je večji, pa so doslej prejemali manj, odslej prejemali več. Vendar to se zravna tako, da naj celokupni plačni fond ostane isti. Ljudski odbori smejo gospodarskim organizacijam povišati ali znižati obračunske plače do 5 %, zlasti pa, prepustiti ustrezni del dobička, ki ga uporabijo za povečanje plač nad obračunskimi plačami. S tem je dana vsa možnost, da obdržimo lanskoletne zaslužke in lanskoletno višino življenjske ravni celo dvignemo. Nekatera podjetja pa so preteklo leto ustvarjala neobičajne viške s pretiranim dvigom cen, oziroma z dohodki, ki niso bili rezultati večje storilnosti. Tak višek jim v bodoče ne more pripadati. Prav tako pa bo letos upoštevati morebitno večjo pravico do dobička tistim delovnim kolektivom, katerim bi po doseženih uspehih že lani več pripadalo. Pri razdeljevanju razpoložljivih potrošnih sredstev je vsakemu delovnemu kolektivu priznati le toliko, kolikor mu po vloženem delu pripada.

Obračunske plače bodo nižje tudi v tistih kolektivih, ki so lansko leto neopravičeno, pa če tudi z odobrenjem okrajnega ljudskega odbora spremenili kvalifikacijski sestav zaposlenih. Kakšne kvalifikacije se priznavajo v letošnjem plačilnem sistemu je navedeno v navodilu k uredbi o plačah v gospodarstvu. Letos moramo odpraviti umetne papirnate kvalifikacije, če želimo, da bomo v bodoče brez težav lahko dalje izgrajevali soliden tarifni sistem. Kjer so v preteklem letu nekatera podjetja zaradi posebnih proizvodnih pogojev opravičila povečanje plač na račun zvišanja kvalifikacij, imajo ljudski odbori možnost razliko nadoknaditi s tem, da puste gospodarski organizaciji ustrezni del dobička. Pri tem pa vse formalne — administrativno dosežene kvalifikacije dosledno ukinemo.

V zadnjem času opažamo težnjo nekaterih podjetij, da si s prekomerno zaposlitvijo novih delavcev povečajo obračunske plače. Zlasti sindikati, ki smo sicer dolžni stremeti, da se čimpreje in vsakdo primerno zaposli, obsojamo take špekulativne pojave, ker ne pomenijo nič drugega kot izigravanje naših, z določenim ciljem postavljenih predpisov in močno škodujejo učvrstitvi našega gospodarstva, s tem pa tudi realnemu dvigu življenjske ravni.

Navodila k uredbi o plačah v gospodarstvu govorijo, da se od izračunanih obračunskih plač odštejejo presežni stroški potnih, terenskih dodatkov, prevoza delavcev itd. To navodilo bo vsekakor moralo biti spremenjeno, ker so tudi lanskoletne obračunske plače po posamejnih kvalifikacijah bile netto, to se pravi z ničemer obremenjene. Če bi ta ukrep ostal v veljavi, bi vplival na znižanje obračunskih plač, kar pa ne bi bilo v skladu z načeli letošnjega plačnega sistema.

Ljudski odbori, komisije za plače, sindikati, strokovne zbornice in gospodarske organizacije nosijo veliko odgovornost za dosledno uresničenje letošnjega plačnega sistema. Kako bomo gospodarili zavisi od nas vseh, od nas vseh je odvisna hitrejša rast vsesplošnega blagostanja.

Mavricij Borec

S SEJE PREDSEDSTVA RS SINDIKATOV SLOVENIJE

NAŠA MORALNA OBVEZA

(Nadaljevanje s 1. strani)

mnenja, da ne pomeni nov plačni sistem prav nič drugega, kot nov pritisk na delavce, da bi pri isti plači več delali. V marsikaterem upravnem vodstvu podjetja vneto računajo, kako bi se le kje našla kakšna luknja v uredbi, skozi katero bi se dalo dobiti večje plače, hodijo spraševat v druge republike in skušajo, ravnajoč se po zaostalejših podjetjih, priti do nekih šablonskih »družbenih« izračunov, ki naj bi postali kopita, po katerih naj bi sestavili vse tarifne pravilnike. In takim težnjam so ponekod celo sindikalni odborniki nasedli.

Kdorkoli uredbe pozna, bo spoznal, da bo »ta kratko« potegnil tisti, ki se jih ne bo držal. Letos slabo odreže tisti, ki lani uredb ni izpolnjeval, naslednje leto bo še bolj prizadet itd., saj se naš gospodarski sistem vedno bolj izpopolnjuje. Vedno manj bo »lukenj«, skozi katere bi se lahko izmuznil. Istočasno pa bo tudi trg vedno močneje pritiskal na nedisciplinirane gospodarske organizacije. Pri vsem tem velja še nekaj vedeti: Načela, na katerih temelje naše gospodarske uredbe so marksistična načela, spoznanja objektivne družbene stvarnosti in ne taka, ki se jih je nekdo morda izmislil po svoji volji in podobi. Za vse nas, zavedne delavce, so ta načela moralna obveznost, ob kateri ne moremo in ne smemo sklepati nobenih kompromisov, če hočemo dobro in smotrno gospodariti, to je tako, da bomo vsak dan boljše živeli.

S prstom pokažimo nanje

Podoba je, da v sindikatih še nismo prodrli z mislijo, da je ta sistem v dobro delavcem in da je prav lanski sistem, ki ni vzpodbujal k večji storilnosti kriv, da slabše živimo kot prejšnja leta. Tu niti ne gre za norme, saj imamo delavci z njimi že iz teh let toliko izkušenj, da jih je med dobronamernimi le malo, ki niso prepričani, da so jim norme v prid, saj za več in boljše dela tudi več zaslužijo. Pač pa je nekaterim, ki so sploh proti nam, uspelo prepričevati del delavcev, da je ta sistem že v načelu za nič. Kdo daje ton tistim govoričenjem o priganjaštvu, kdo govori o slabih plačah, noče pa ničesar slišati o produktivnosti, kdo išče luknje v uredbah itd.? Njih je treba iskati v vrstah tistih ljudi, ki jim je kapitalist ustvaril nadvse priviligiran položaj zato, da so mu zvesto služili. Zdaj, ko smo prišli na pametno ekonomsko politiko, so začutili, da jim cena raste. Istočasno pa tudi vedo, da tistega, kar jim je kapitalist dajal, pri nas ne bodo dobili. Vedo tudi, da vsi skupaj s plačami nismo zadovoljni, da bi radi imeli več in iščejo prijatelje med nezavednimi delavci, da bi zbudili nevero v ves sistem.

Niso pri nas začeli razprave o tem, da se z našo plačo ne da živeti, tisti, ki res malo zaslužijo. To govoričijo tisti, ki dobro žive in dostikrat se je izkazalo, da so med njimi tudi dolgoprstneži, ki so živeli na delavskih žuljih, pred delavci pa so se kazali kot delavski zagovorniki. Vse to je hudo povedano, le da dostikrat drži. Med njimi je treba zatorej tudi poiskati tiste, ki vlivajo nevero v naš sistem in gospodarsko politiko, ki so jih polna usta slabega življenjskega standarda, ničesar pa nočejo slišati o večji proizvodnosti. Vse take je treba poiskati in s prstom pokazati nanje kot na naše sovražnike, ki skušajo kolektiv voditi za nos, kajti, če jim bo nasedel, bo sam plačeval njihove slabe račune.

Manj govorenja in več dela, da bodo načela politično uveljavljena

To je tudi političen boj za socialistične proizvodne odnose in za boljše življenje. Sindikalni odborniki ga ne smejo razumeti, kot le neko vsesplošno propagando za naš gospodarski sistem, ki ga izpopolnjujemo. Če bi ostali le pri besedah, ne bi pa se trudili, da bi bila načela, na katerih temelji, uresničena, bi pravzaprav ne storili dosti. Napak bi bilo, če bi le govorili na primer o razponih, pri sestavljanju tarifnega pravilnika bi pa na to pozabili. Zato morajo sindikalni odborniki najprej poznati uredbe in načela, na katerih le-te temelje, proučiti razpone v plačah, kvalifikacijsko strukturo podjetja, delovne učinke itd. in vse to kar neposredno uveljaviti v tarifnem pravilniku, saj že sami predpisi zahtevajo skladnost vseh teh činiteljev. Če tega ne bomo storili, se bodo brž našli neodgovorni ljudje, ki bodo napravili take izračune, da bo pozneje potrebna administrativna intervencija. To so pa zelo neprijetne stvari, ki se jih bomo pač morali poslužiti, da bi se obvarovali še večjih nevšečnosti in škode.

Kdor več zna, več velja

Občni zbori kajpak ne bi smeli ostati le pri tem. In kadar govorimo o zaslužkih, moramo ob vsaki priliki vztrajati pri tem, da je vsak član delovnega kolektiva nagrajen in plačan po tem, kar napravi. To je naše stališče — ne zato, ker smo se ga letos spet spomnili — marveč zato, ker je to marksistično načelo, ker brez tega ne bo napredka. Zato je treba to vsakemu pošteno povedati, ne da bi se bali pritiska zaostalejših. Čim pa se zavzemamo za tako stališče, potem nam je takoj tudi jasno, da bodo morali sindikati veliko bolj kot doslej skrbeti za strokovno izobrazbo delavcev, da bodo tisti, ki danes slabo zaslužijo zavoljo tega, ker malo znajo lahko boljše delali in več zaslužili.

Izobraževanje smo v sindikatih precej odložili s svojih pleč. Takrat, ko smo ustanavljali »Svobode«, smo si od njih preveč naenkrat obetali. Le-te nosijo še vse preveč pečat umetniško amaterskega udejstvovanja in so manj usmerjene na družbeno usposabljanje delavcev. To smo preložili nanje, izobraževanje je pa ostalo nekakšno peto kolo, s katerim se skorajda nihče ne ukvarja. Čim govorimo o plačevanju po delu, postane izobraževanje delavcev neodložljiva stvar, saj bo sicer nastala ob naši današnji produktivnosti vrsta socialnih problemov. Stvar je namreč taka, da s tem sistemom nagrajevanja odpiramo vsakemu delavcu možnost, da lahko v tovarni več zasluži, če bo dal več od sebe. To pa bo dosegel, če bo strokovno vse sposobnejši. Vse to pomeni, da bomo morali v sindikatih razmišljati o sistemu nekakšnega dopolnilnega strokovnega šolstva na primer večerni strokovni tečaji, šole, predavanja itd., ki naj jih prirejajo gospodarske organizacije ali združenja. Skoraj vsaka večja tovarna v tujini prireja take tečaje in šole, sprejema delavce iz drugih tovarn na prakso itd. Tudi med našimi podjetji je dovolj takih, ki imajo sposobne strokovnjake, da bi vodili take ustanove. Ni treba misliti, da je moč iti na prakso le v tujino, saj še tega, česar se doma lahko naučimo, ne izkoristimo dovolj. Sami sindikati pa bodo morali misliti na to, da bodo ustanovili šole za člane delavskih organov upravljanja. Take šole imajo drugod po svetu (Nemčija, Švedska), kjer delavci še zdaleč nimajo toliko besede v upravljanju podjetij kot pri nas.

Sindikati so dolžni pomagati svojim članom

Naslednja stvar, o kateri so razpravljali že na zadnjih plenarnih zasedanjih Centralnega in Republiškega sveta sindikatov pa je, da morajo sindikati dosti bolj kot doslej skrbeti za gmotni položaj delavcev z nizko plačo.

Danes stvari tako stoje, da je hrana v menzah tako draga, da delavec niti pomisliti ne sme, da bi se tam hranil. Seveda se potlej zgodi, da gre delavec v menzo le h kosilu, večerjo si pa sam pripravi, dostikrat niti tega ne. Zato je že plenum priporočil vrsto ukrepov, da bi pomagali tistim delavcem z nizko plačo. Sedaj se pripravljajo razni ukrepi, da bi bila hrana v menzah lahko cenejša (oproščene bodo bržčas vseh družbenih dajatev, plin in elektriko bodo dobivale po gospodinjskih cenah itd), sindikalna vodstva pa naj bi dala pobudo za ustanovitev novih delavskih menz in zlasti obratnih kuhinj. Najmanj to so sindikati dolžni storiti za svoje člane.

To je nekaj misli iz razprave ob prvi točki dnevnega reda seje predsedstva. Potem pa je predsedstvo odobrilo proračun »Delavske enotnosti« za leto 1955.

Ohranili ga bomo v lepem spominu

Dne 16. februarja je iznenadila slovenske rudarje žalostna vest, da je prišlo v prvem revirju rudnika Zabukovica do hude nesreče, ki je zahtevala življenje rudarja Alojza Pirca.

Pokojni rudar Pirc je bil med rudarji zelo priljubljen. Že pred vojno je bil viden sindikalni in kulturni delavec. Po vrnitvi iz narodnoosvobodilne borbe je vse svoje sposobnosti posvetil osvobojeni domovini. Že v Hrastniku in kasneje v Zabukovici, kamor ga je klicala dolžnost, je z vso vnemo poprijel za delo v sindikatu in prosvetnih društvih. Bil je ustanovitelj in predsednik zabukovške »Svobode« in član Republiškega odbora sindikata rudarjev.

Na njegovi zadnji poti so ga spremili izpred doma »Svobode« v Hrastniku tisoči rudarjev, prijateljev in znancev, ki bodo vzglednega tovariša in doslednega borca ohranili v trajnem spominu.

OBČNI ZBOR GASILSKEGA DRUŠTVA ŽELEZARNE ŠTORE

Najboljše društvo okraja

Razen skrbi za dvig proizvodnje in za izpopolnitev naprav v obratih, skrbijo kovinarji v Storah tudi za varnost obratov pred požari. To skrb so zaupali ljudem, ki se zavedajo velike odgovornosti in vestno izpolnjujejo svoje naloge.

Do tega zaključka so lahko prišli vsi tisti, ki so prisostvovali občnemu zboru Prostovoljne gasilske industrijske čete. Iz poročil in živahne, resne diskusije je bilo razvidno, da gre za eno najmarljivejših gasilskih društev v celjskem okraju, ki je lani imelo tudi najlepše uspehe.

Ob podpori železarne so si gasilci lani dogradili nov gasilski dom, ki je najsodobnejši v Sloveniji. Čeprav so darovali za izgraditev doma veliko prostovoljnih ur, jih to ni oviralo, da se ne bi tudi pri raznih tekmovanjih med gasilskimi društvi dobro odrezali. Zato so lani prejeli 14 gasilskih odlikovanj: dvoje zlatih, eno srebrno in 11 bronastih. Diplomo okrajnega komiteja LMS pa so prejeli tudi trije mladinci-gasilci.

Poseben dogodek je bila otvoritev novozgrajenega gasilskega doma, združeno z akademijo, vajami in slovesnostjo, kakršne v Štorah še ni bilo. Tudi obisk v Zenici spada med lepe dogodke tega društva. Gasilci so šli na proslavo šestdesetletnice gasilskega društva železarne Zenice. Vrnili so se z najboljšimi vtisi. Videli so, kako delajo gasilci v Zenici.

Strokovni in politični tečaji, kulturno-prosvetno delo, vaje, predavanja, vse to zaposluje članstvo. Zato so bili na občnem zboru vsi pohvaljeni. Društvo vodijo mladi ljudje, ki so s skrbno pripravljenimi poročili izčrpno opisali delo in napore društva. Sklepi, ki so jih sprejeli na občnem zboru, kažejo, da bodo nadaljevali s to dejavnostjo. V gasilske vrste bodo pritegnili vsaj še dve desetini mladincev, povečali žensko desetino, vključili še več pionirjev, izpopolnili inventar, opremo; nabavili še dve motorni brizgalni in posvetili še več pozornosti strokovni in politični vzgoji članstva. Najmanj dva člana naj bi opravila izpite za gasilske častnike. Letni načrt dela bodo skušali izvršiti čimprej.

Minulo jesen je bil v Štorah strojniški tečaj, ki se ga je udeležilo 23 gasilcev. Na tečaju so bili doseženi dobri rezultati. 17 tečajnikov je položilo izpite z odličnim, 9 s prav dobrim, 1 pa z dobrim uspehom. Štirje člani društva so lani dokončali podčastniško šolo v Medvodah, eden pa je položil podčastniški izpit v Celju. Tečaj za izprašane gasilce je opravilo 16 članov. V kratkem bodo organizirali nov strojniški tečaj, ki se ga bodo udeležili gasilci iz vsega celjskega okraja. Tako bo postal gasilski dom v Štorah žarišče strokovnega in političnega izpopolnjevanja gasilskega kadra celjskega okraja. Požrtvovalnim gasilcem želimo kar največ uspehov.

Rudolf Uršič

Precejšen uvoz tekstila

in blaga široke potrošnje. — Znatne spremembe v našem zunanjetrgovinskem poslovanju

Letos se bo naše zunanjetrgovinsko poslovanje znatno spremenilo. V prvi vrsti bomo izvozili več finalnih proizvodov, a uvoz bomo kolikor bo mogoče vskladili s potrebami naših tržišč.

Med drugim je predviden tudi uvoz blaga široke potrošnje v vrednosti 800 milijonov deviznih dinarjev. Več kot tretjino celokupne vrednosti uvoza je namenjeno za nabavo različnega tekstila. Razen tega bomo na račun reparacij uvozili znatno količino tekstila tudi iz Italije. To bo vsekakor vplivalo na boljšo preskrbo trgovske mreže z različnimi tekstilnimi predmeti. To bo prisililo tovarne, da se bodo bolj zavzemale za večjo izbiro in pocenitev svojih tekstilnih izdelkov

V prvem razdobju je namenjeno 250 milijonov dinarjev za nakup kovinskih proizvodov, uvoz papirja in blaga kemične industrije, razne galanterije in drugih proizvodov široke potrošnje.

Ko so sestavljali listo za uvoz blaga, so naši strokovnjaki prvenstveno vnašali tako blago, katerega pri nas primanjkuje, ali je celo neznano. Predviden je uvoz približno 80 vrst raznih proizvodov široke potrošnje.

PRVO ŠAHOVSKO SREČANJE SINDIKALNIH PODRUŽNIC KOČEVSKEGA OKRAJA

TEKMOVALI BODO

V zadnjem času se je Kočevarjem močno priljubil šah. Šahisti so koncem preteklega leta odigrali kar osem turnirjev, iz katerih je izšla vrsta novih kategornikov. Razen tega so si kočevski šahisti priborili prvenstvo Dolenjske; z zmago nad primorskim prvakom pa so se uvrstili v polfinale za prvenstvo Slovenije.

Ti lepi uspehi so vplivali tudi na šahiste sindikalnih podružnic. Dali so pobudo za prvo šahovsko srečanje vseh sindikalnih podružnic kočevskega okraja. Izvolili so že odbor za pripravo in vodstvo turnirja. Na šahovskem prvenstvu lahko sodelujejo vse sindikalne podružnice z enim ali več moštvi. Odbor predvideva, da bo sodelovalo najmanj 20 moštev

Najboljše moštvo bo prejelo prehodni pokal, ki ga bo hranilo do prihodnjega srečanja. *Fr*

V KORIST SKUPNOSTI

V Ljubljani je bilo doslej že 707 tečajev protiletalske zaščite, ki jih je obiskalo nad 21.000 ljudi

Težko je dobiti med našimi ljudmi človeka, ki ne bi ničesar vedel o požrtvovalnostni službi in protiletalski zaščiti. Medtem, ko za varnost ljudskega premoženja skrbe predvsem gasilci, so za delo v protiletalski zaščiti odgovorni odbori PLZ. Prav bi bilo, da se seznanimo tudi z delom, ki ga opravljajo posamezni odbori PLZ.

Ime daje slutiti, da je to organizacija, ki služi domovini le v času vojne. Toda temu ni tako. Delo PLZ je pomembno tudi v miru. Ohranitev človeških življenj in ljudskega premoženja je važno tudi v primerih elementarnih nesreč. Ob veliki poplavi v Celju so se razen gasilcev, pripadnikov Ljudske armade, izkazali tudi člani PLZ!

Po uredbi organizacije Protiletalske zaščite so se dolžni vsi dela zmožni ljudje usposobiti za delo v PLZ. Odbori prirejajo zato tečaje, v katerih se ljudje seznanjajo z najvažnejšim znanjem iz sanitetne, kemične, tehnične in gasilske stroke. V Ljubljani je bilo doslej že 707 tečajev, ki se jih je udeležilo nad 21.000 ljudi. Vsi so opravili tudi izpite. Sestav članov PLZ nam pove, da je v organizaciji premalo delavcev in da so najaktivnejši upokojenci. Če pa hoče organizacija dosegati trajne uspehe, je nujno misliti na kader, ki bo poprijel za delo, ko bodo starejši člani odšli.

Prirejanje tečajev hišne protiletalske zaščite, pregled podstrešij in kleti, izvajanje raznih praktičnih vaj in podobno, so sicer z uredbo postavljene naloge, toda delo je prostovoljno. Delo ne prinaša materialnih koristi posameznim sodelavcem, pač pa koristi vsej naši skupnosti. Zato je prav, da se tečajev PLZ udeležujemo z veseljem in z zavestjo, da nas ne kliče odbor, marveč domovina.

Redek jubilej

V steklarni »Boris Kidrič« v Rogaški Slatini je bila nedavno redka slovesnost. Obratovodja steklarne tovariš Franc Jugovar je obhajal 50-letnico svojega dela v steklarni.

Kot 12-letni fant je tovariš Jugovar začel leta 1905 delati v zagorski steklarni, ki je bila last takratne Trbovljske premogokopne družbe. Tam se je tovariš Jugovar usposabljal za težki steklarski poklic steklopihalca. Leta 1927 je odšel v steklarno Rogaška Slatina. V steklarni so ga izvolili za prvega predsednika sindikata steklarjev. (SDSZ). Leta 1928 je vodil veliko stavko steklarjev v Rogaški Slatini, ki je trajala od junija do novembra. Takrat so stavkali vsi steklarji steklarske industrije v Jugoslaviji. Vse do leta 1940, ko je protiljudski režim prepovedal delo sindikatov, je bil odbornik sindikata steklarjev. Leta 1941 ga je okupator izselil na Hrvatsko, kjer je delal v steklarni »Straža«. Leta 1943 je bil tri mesece v zloglasnem ustaškem zaporu na Savski cesti v Zagrebu.

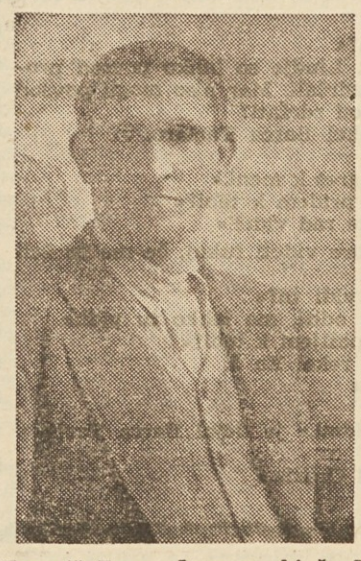

Tovariš Franc Jugovar, ki že 50 let dela v steklarski stroki

Po osvoboditvi se je ves posvetil delu in napredku steklarne »Boris Kidrič« v Rogaški Slatini. V steklarni je tovariš Jugovar obratovodja in posreduje vse svoje izkušnje mlajšim steklarjem ter se trudi, da bi tovarna izpolnjevala svoje proizvodne naloge.

Delovni kolektiv steklarne »Boris Kidrič« iskreno čestita tovarišu Jugovarju in mu želi še mnogo let plodnega dela v korist delovnega kolektiva naše socialistične skupnosti.

Delovni kolektiv
Steklarne »Boris Kidrič«
Rogaška Slatina

ZANIMIVO PREDAVANJE

Nedavno tega je priredil vaški odbor Socialistične zveze v Bistrici pri Rušah zelo zanimivo predavanje o vlogi Jugoslavije v svetu. Predaval je tovariš Habič. Posebej so se pogovorili o normalizaciji odnosov s Sovjetsko zvezo in drugimi vzhodnoevropskimi državami. G. G.

Občinski praznik v Stranicah

Letos je minilo deset let odkar je dal okupator v vasi Stranice (Frankolovo) pri Slovenskih Konjicah obesili 100 talcev. Dvanajsti februar je eden najtežjih dni v zgodovini našega kraja in ga je ljudski odbor mestne občine Slovenske Konjice proglasil za občinski praznik.

Konjičani smo ta dan nadvse svečano proslavili. Že v petek so predvajali domači film »Slavica«. V soboto pa je bila zjutraj slavnostna seja ljudskega odbora, a na grobovih na Stranicah spominska svečanost. Zvečer je bil še koncert slovenskega okteta iz Ljubljane. L. V.

Vedo, kaj hočejo

Pred dnevi je bil v Štorah — Levi breg — občni zbor Socialistične zveze. Občni zbor je bil bolje obiskan, kot prejšnja leta. Iz poročil predsednika in tajnika je bilo videti, da je imela organizacija v minulem letu nekaj lepih uspehov. Med drugimi je omeniti veliko akcijo za pomoč poplavljencem celjskega okraja. Ljudje so pomagali kjerkoli je bilo potrebno in s tem dokazali svojo socialistično zavest. Delovne ekipe iz Štor so bile še posebej pohvaljene. Prav tako je uspela akcija za oddajo krvi. Člani Socialistične zveze so darovali nekaj sto litrov krvi. Odbor Socialistične zveze je organiziral med letom razne proslave in izlete. Največ ljudi je odšlo na Ostrožno; precej pa jih je tudi pomagalo pri raznih pripravljalnih delih.

Tudi razprava je bila zelo živahna. Govorili so o prehrani delavcev, o neopravičenemu zvišanju stanovanjskih najemnin, o ustanovitvi čitalnice in knjižnice in politični vzgoji vsega članstva. Odbor se bo zavzel in skupno z drugimi organizacijami in podjetji skušal ustanoviti delavsko menzo, ki je v Štorah zelo potrebna. Ustanovili so posebno komisijo, ki bo pregledala pritožbe stanovalcev nove kolonije, ki menijo, da plačujejo previsoke stanovanjske najemnine in ugotovila, če so bila stanovanja dejansko nepravilno ocenjena.

Novi odbor bo imel vrsto nalog, ki pa jih bo opravil le tedaj, če mu bodo pomagali vsi člani.

NE LE IZ RADOVEDNOSTI...

Nad 9000 ljudi v Trbovljah je obiskalo razstavo o varnosti dela

Razstava je žela tudi v Trbovljah lep uspeh. Obiskalo jo je 9300 ljudi. Vtisi, ki so jih zapisovali delavci v spominsko knjigo, potrjujejo, da niso prišli na razstavo zgolj iz radovednosti, temveč da se seznanijo z varnostnimi predpisi, ukrepi in zaščitnimi napravami. Razstava ni bila namenjena le podjetjem Trboveljskega, temveč tudi krškega okraja.

Obisk razstave je bil v Trbovljah sorazmerno večji kot v Ljubljani. Uslužbenci Zavoda za proučevanje varnosti pri delu in trboveljski tehniki so se trudili, da obiskovalcem čimbolj pojasnijo varnostne ukrepe in koristno uporabo zaščitnih sredstev. Vse dni razstave so vrteli 18 poučnih filmov. Tako so tudi s filmi ponazarjali pomembnost higiensko tehnične zaščite dela.

Razstava potuje v Maribor, naše največje delovno središče, kjer bo odprta od 26. februarja do 6. marca. Razstava ni namenjena le Mariboru, temveč širšemu okolišu, kot na primer Kidričevem, Ptuju, Gornji Radgoni, Prekmurju itd. Po obisku v Mariboru jo bodo prenesli v Celje, Kranj, Koper in druge kraje in naposled še v Beograd, Novi Sad in Reko.

„Pri belem konjičku"

Nedavno je gledališka družina »Svobode« v Štorah uprizorila veselo igro »Pri belem konjičku«. Z igro so bili zadovoljni vsi gledalci. Igralci pa so imeli prijetno zavest, da njihov trud ni bil zaman.

Gledalcem so ugajali zlasti Ivo Mavec v vlogi tovarnarja Bucarja, Štefka Cerar v vlogi gostilničarke Mete, Gorjup, Vlado Magajna in drugi.

Kajpak povsem brez napak tudi tokrat ni šlo. Tu pa tam je šepal tekst, pa tudi izgovarjava ni bila povsem dobra. Vse priznanje so zaslužili Branko Mlač, Magda Zagoričnik, Stanko Ocvirk in Vlado Magajna, ki so v svojem prostem času izdelali lepo sceno.

JOŽE ZORN:

Ob 50-letnici Bratka Krefta

(Nadaljevanje in konec)

Po Kreftovi odsotnosti so mariborski srednješolci začutili globoko pomanjkanje napredne mladinske literature, odkar so prenehali »Utrinki«. Leta 1925 so ustanovili naslednika »Utrinkov« — »Prelom« . — Ime mu je dal Bratko Kreft na Dunaju — je bil izrazit levičarski list. V času naraščajočega pokreta Orjune je bil v njem obljavljen tudi Bratkov odlomek drame »Tiberij Gracchuse. Po tretji, prvomajski številki, pa je bil »Prelom« policijsko prepovedan. Urednik in sotrudniki »Preloma« so si nakopali policijsko preiskavo. Toda vse, tudi prve ilegalne marksistične knjige, ki jih je Bratko Kreft svojim tovarišem dijakom pritihotapil z Dunaja v Maribor — med njimi je bila antologija svetovnih revolucionarnih pesnikov »Kameratov ter Menschheit«, Tollerjeva Schwalbenbuch in druge, so bile pravočasno skrite.

Ko se je Kreft vrnil z Dunaja in se vpisal na ljubljansko univerzo kot slušatelj profesorjev Prijatelja in Kidriča, je pomagal Ivanu Grahorju politično oblikovati tako imenovani Kosovelov krog. Takrat si je mladi slovenski povojni rod poiskal novo družbeno kulturno smer. Tej je s svojimi izkušnjami mnogo pripomogel Bratko Kreft. Ko je Kreft v zimskem semestru leta 1927 odšel v Pariz, se je tudi tam takoj povezal z delavskim gibanjem. Skupno z Veselinom Masleša sta delovaia v okviru Francoske komunistične partije med jugoslovanskimi izseljeniškimi delavci. Izdajali so zanje celo periodični list. Bratko Kreft je v tistem času dvakrat opravil uredniške posle lista v prostorih Henryja Barbusse-a- ki je bil takratni kulturni urednik partijskega glasila L'Humanité.

Tako je po desetih letih življenja zlagane osvoboditve progresivni mladi kulturni rod že spoznal prave vzmeti gospodarskega, socialnega in političnega življenja. Razprave, pesmi, drame, članki in predavanja so prepričljivo slikali življenje dobe in ljudi ter nakazovali revolucionarno pot, ki je bila zato še prav posebno v nasprotju z vsemi vladajočimi strankami. Za Kosovelom je bil Kreft nekaj časa urednik od vseh strani tako močno preganjani »Mladini«. Prenehali so »Delavsko kmečki zapiski«, prenehati je morala revija »Svoboda«. In Kreft, znani nemirnež, je uresničil željo novega pokolenja, ki je hrepenelo po kulturni reviji, ki naj sociološko in umetniško usmerja novi slovenski naraščaj. Kakor pred leti »Utrinki«, tako se je leta 1932 rodila »Književnost«, marksistična revija s podnaslovom: Mesečnik za umetnost in znanost. »Kulturni rabotnik« Kreft je začel novo poglavje svojega kulturnega poslanstva.

V prvem letniku je urednik Kreft — to je bilo pred 23 leti, ne danes — zapisal, da je glavni namen »Književnosti« približati znanost ljudstvu in ljudstvo znanosti!

Menim, da do tedaj nismo imeli revije, ki bi imela tako močan vpliv na ljudi. Ob pomoči mlade inteligence, po večini podeželskih učiteljev, se je revija močno širila tudi med tako imenovanimi levičarji v društvih kmečkih fantov in deklet, v sokolskih društvih in drugod. Izid številke je vedno pomenil dogodek. Imena literarnih sodelavcev Čufar, Klopčič, Košak, Krleža, Lojze Kraigher, Ivan Potrč (odlomki iz »Kočarjev«), Juš Kozak, so si med preprostimi ljudmi pridobila poseben zven; Gorki, Toller, Jesenjin, Solohov, Ehrenburg, Kisch so postala domača kot mednarodni bojni simbol za osvoboditev človeka. Prav poseben učinek pa so imele na tedanji mladi rod razprave, ki jih je »Književnost« objavljala.

Uvodni članki, zapiski in razprave so na neverjetno privlačen način obravnavali vprašanja meščanske filozofije, kmetijstva, delavska vprašanja, socialne demokracije, fašizma, materializma, verstva ali umetnosti. Marx, Engels, Plehanov in drugi klasični predstavniki marksizma so poleg domačih — Boris Kidrič, Edvard Kardelj, Boris Ziherl — postajali znani tudi širokim neproletarskim krogom.

Louis Adamič je napisal za »Književnost« poseben članek z naslovom »Slovenski kmetje molijo za mehiško cerkev«. Predvsem pa moram omeniti razpravo Edvarda Kardelja v prvem letniku »Književnosti«, razpravo, h kateri se še vedno vračamo in jo je napisal za revijo pod naslovom: »Tone Brodar: ‚Nacionalno vprašanje kot znanstveno vprašanje'.«

Seveda je imel Bratko Kreft kot urednik »Književnosti« kaj mnogo poslov, preiskav in tožb z oblastjo. Saj je mnogo uvodnikov napisal sam, obenem pa je s svojim imenom pri preiskavah kril mnoge druge avtorje. Kakšno vsebino in kakšen stil so v takratnem, za materialistični nazor tako nevarnem času uporabljali v »Književnosti«, naj pokaže Kreftov odlomek v tretjem letniku revije v razpravi pred izidom knjige Georgija Plehanova »O materialističnem pojmovanju zgodovine«. Takole je pisal Kreft:

»Moderno materialistično pojmovanje in razlaganje našega bivanja si počasi utira pot tudi v slovenskem kulturnem življenju. Do pred kratkim še naša javnost tega svetovnega nazora v njegovem bistvu in v njegovi pravi obliki sploh poznala ni, ker pravih zastopnikov v preteklosti pri nas ni imel, saj so se nekateri v preteklosti sploh bali izdajati se za materialiste, ker je to v splošni gonji in falsificiranem prikazovanju in razlaganju pojma, kaj je materializem, bila naravnost huda psovka, in človek, ki bi se drznil izpovedati takšen nazor — je izrodek, izobčenec, barbar, ki nima pravice prestopiti praga v salone slovenske kulture. Odkrito moram priznati, da ni niti najmanj naš namen dobiti stolček v tistih salonih, kjer vlada zlagana malomeščanska in meščanska etiketa, senilnost in impotenca, nacionalistična in rodoljubarska sentimentalnost, bleiweisovstvo in koseskijanstvo, ki je neumrljivo pri nas, kajti ob oknih teh salonov še vedno stoje Coste in trobijo za vsakogar, ki si drzne govoriti resnico, svoj edini življenjski credo: ‚Krepieren soll der Hund!'«

Takrat je slovenska javnost, v času šestojanuarske diktature, lahko doživela še marsikaj presenetljivega. ENKA je pričela sistematično izdajati prve marksistične knjige. Izšli so na primer Engelsov Antidühring in Izvor rodbine. Plehanovi Vloga osebnosti in O materialističnem pojmovanju zgodovine, Marxov 18 Brumair itd. Delavska zbornica je izdala skrajšan Kapital, Cankarjeva družba Behrovo Zgodovino socialnih bojev. Prihajali so prvi ruski filmi, spoznali smo Majakovskega, Bloka, futuriste. Nič, prav nič ni moglo zavreti novega pokreta, ki ga je usmerjala Komunistična partija.

Že s Kreftovim prvim nastopom v ljubljanskem gledališče so postale njegove režije »Mascote« in »Carmen« v Operi revolucionarne. V Drami se pojavljajo Krleža, Katajev s »Kvadraturo kroga«, nato njegov »Milijon težav«, ki ga je prevedel Boris Ziherl, režiral pa Kreft in je bil po drugi predstavi prepovedan. Enaka usoda je dočakala celo Bulganovega, Moliera in Škvarkinovo »Tuje dete«, ki je bilo cenzurirano, Kreft pa aretiran. Prepovedana je bila Kreftova »Puntarija«. Medtem pa že delavski odri igrajo »Da dnu«, Moč teme«, »Vstajenje« in drugo. Tedanji literarni večeri so imeli po vaseh in industrijskih središčih drugačne oblike kakor jih imajo danes. Kulturni krog »Svobode« Seliškar, Klopčič, Cerkvenik, Kreft, pokojna France Kozak, Tone Čufar in drugi niso le brali svojih del, temveč so se sestajali s prijatelji in sejali revolucionarno seme kulture.

In v tem vzdušju so nastajale Kreftove nove drame. Najprej »Celjski grofje«, ki so zasejali pravi vihar protestov v krogih meščanske družbe. Medtem pa je Boris Ziherl (v »Književnosti«, letnik I., str, 275 — 1933) napisal o njih tudi tele besede:

»Kreftova drama pomeni z vsem svojim historično-znanstvenim materialom velik korak h končni odločitvi in razbistritvi pojmov v pravdi za celjske grofe. Slovenska socialna literatura je z njo napravila krepek korak naprej. Dobila je prvo vseskozi dialektično zgrajeno umetniško delo!«

Nato so izšli »Celjski grofje« v češkem jeziku in so leta 1935 doživeli v Pragi prodoren uspeh. Ko napiše Kreft »Malomeščana«, poznejše »Kreature«, jih je čakala enaka usoda. Čehi so opremili — prevod »Celjskih grofov« z na ovitku demonstrativno poudarjeno, v Jugoslaviji takrat prepovedano slovensko zastavo. »Kreature« je leta 1937 Kreft sam režiral v Pragi. »Velika puntarija«, ki je izšla 1937 pri Slovenski Matici, je bila v Jugoslaviji prepovedana. Toda Društvo kmečkih fantov in deklet jo je leta 1938 tako rekoč ilegalno uprizorilo v Št. Pavlu pri Preboldu. Kmetje gledalci so poslali avtorju zahvalo, ker je znal tako lepo uprizoriti trpljenje kmetov, celjski srezki načelnik pa je imel zaradi predstave sitnosti.

Prvič v zgodovini smo dobili Slovenci drame, ki so z umetniško silo prikazovale našo zgodovinsko resnico. Krefta so kritizirali, onemogočali, prepovedali. Kreft pa je režiral, predaval, instruiral, razpravljal in dvigal plamen umetniškega in politično-družbenega upora.

Kreft — znanstvenik — je predvsem razpravljal o gledališču. Poleg Shakespeara so mu bili najbliže vedno Slovani, predvsem Rusi. Njegovih razprav, beležk in zapiskov je mnogo od »Gledališkega lista« do »Slavische Rundschau«. Njegovo pot je okupacija nasilno pretrgala in skoraj zatrla, izčrpan, zaprt, zatiran je dočakal dobo, ki jo je tako uspešno pripravljal. In takoj po osvoboditvi je nadaljeval z delom.

»Kranjski komedijanti« so bili napisani leta 1940. Spomladi leta 1941 so bili že na repertoarju ljubljanske Drame. Plakat za predstavo je bil že postavljen. Takrat pa so Italijani zasedli Ljubljano in »Kranjski komedijanti« so bili prvo delo, ki ga je okupator prepovedal. Po osvoboditvi pa se postavljajo z najvišjim številom prireditev v SNG. V dveh in pol sezonah doživijo 87 predstav. Romali so po vseh večjih odrih: v Trstu, na Jesenicah, v Kranju, Celju, Kopru. Leta 1949 pa so jih kot prvi amaterji uprizorili celo na ljudskem odru v Radečah pri Zidanem mostu.

»Kranjskim komedijantom« je sledila tragedija po Levstiku — »Tugomer«. Kreft zdaj nadaljuje z novimi. V celjskem Gledališkem listu je izšel začetek komedije »Teherčani«, mariborska Obzorja pa so prinesla prvo dejanje nove drame z naslovom »Jugoslovansko vprašanje« oziroma »Apokaliptični jezdeci«. To bo prva slovenska drama s čisto mednarodnim obeležjem. Avtor jo označuje kot tragedijo Oktobrske revolucije. Nastala je zaradi usodne stalinistične politike v zadnjih letih njegovega življenja. Drama nosi poudarek: Dokler se mali narodi ne bodo povezali, bodo igračke velesil! Zato tak naslov drami. Apokaliptični jezdeci so namreč imperialistične velesile.

Kakor je bil v predaprilski Jugoslaviji Kreft mentor delavskim odrom, tako je po osvoboditvi nekak dramaturg ljudske prosvete. Mnogim dramam (Cankar: »Kralj na Betajnovi«, Gorki: »Na dnu« in »Mati«, Katajev: »Milijon težav« itd.) je napisal obširne uvode in režiserske opombe. Dragoceni so njegovi zapiski ob mnogih novitetah ljubljanske Drame. Od leta 1946 je dramaturg SNG, režiral je v Trstu, Mariboru, Ljubljani, Zagrebu, predava na dramatskih tečajih, v slavističnih seminarjih, piše razprave, sodeluje na festivalih, v natečajih in avdicijah, v radiu, filmu in povsod koder se razvija novo kulturno življenje. Ugoditi njegovi želji, da bi ga osvobodili vseh nepotrebnih obveznosti, ki ga ovirajo, da ne more dokončati svojih literarnih načrtov, bo verjetno težko ustreči, kajti Kreftov nemir je morda danes še tudi vedno potreben njemu in nam.

Vprašajte ljudi v Biserjanih, pri Mali Nedelji, v Lehnu, na Ježici, v Trbovljah, na Jesenicah, v Mariboru ali Ptuju, kaj vedo o Kreftu. Vsi, ki ga poznajo, se ga spominjajo in ga cenijo kot literata ustvarjalca, predavatelja, učitelja, instruktorja, revolucionarja. Znanstveniki, slovstveni zgodovinarji, bibliografi in kritiki in vsi drugi poklicani naj opredelijo njegova dela in njihov pomen. Nam pa preostaja zaupanje, da bo Kreft tak, kakršnega poznamo, ostal še naprej: nemiren duh, pisatelj-dramatik, temeljit poznavalec, instruktor, svetovalec in prijatelj kulturnega napredka, torej še vedno »kulturni rabotnik« novega časa in novih ljudi.

Elio Vittorini

LJUDJE in NE LJUDJE

XCII.

Neke noči so naši napravili napad, da bi izločili Črnega Psa. Napadli so vojašnico, kjer je spal Črni Pes. Napad je organiziral in vodil En 2, toda cilja niso dosegli. En 2 je videl, kako je padel Foppin prijatelj Scipione in Coriolanov prijatelj Mambrino in spet je bil med tistimi, ki se pogubljajo, spet si je bil svest, da ne more pomagati nikomur, da ne more storiti ničesar, da bi se kaka glava dvignila iz lastne krvi. In ponovno si je zaželel, da bi vsaj ekrat sam končal, da bi se pogubil s pogubljenimi, da mu ne bi bilo več treba vedeti za ljudi, ki se pogubljajo. Tedaj je Gracco opazil, da je v njem obup.

»Toda zakaj?« je vprašal.

Rekel je, da ga je treba odstraniti iz tega načina borbe, kjer samemu sebi lahko dovoljuje obup. Nihče od naših se ne sme boriti z obupom. Mar ni on intelektualec? Morali bi ga vrniti k njegovemu prejšnjemu delu, pa naj ureja ilegalni tisk in gotovo bi ponovno postal borec, ki ne želi umreti: takšen, kakršen nam je potreben.

Toda med napadom na vojašnico Črnega Psa je nekdo prepoznal obraz Ena 2. In naslednjega dne so časniki prinesli njegovo ime in priimek z ostalimi podatki in obljubljali nagrado številnih tisočev lir tistemu, ki bi dal potrebne podatke, da bi ga lahko ujeli.

Bil je v svoji sobi in ležal na postelji, ko so mu to sporočili.

Kadil je, mislil je na svojo desetletnico poznanstva z Berto in vedel, da se bo Berta vrnila. Vedno se je vračala, vedno je ponovno odhajala in tako bi lahko večno nadaljevala: vračati se, odhajati, enkrat pa bi morda celo ne utegnila več oditi.

Morda šele čez leto dni?

Morda pa že prihodnjič, ali pa šele čez deset let, to je vedel, toda bilo je tako, kot da ne ve ali pa kot da je bilo pričakovanje tega, kar je vedel, preveč zapleteno. Njemu pa je bilo potrebno nekaj bolj preprostega. Prav tako pa je tudi z ljudmi, ki so se pogubljali: nadaljevali bodo s pogubljanjem, potem pa bodo prenehali biti izgubljeni, prišla bo osvoboditev, to je vedel. Toda bilo je tako, kot da ne ve ali pa kot da ni dovolj preprosto izdržati do takrat, ko pride, kajti njemu je bilo potrebno nekaj zelo preprostega, zelo preprostega, do tolike mere preprostega, da bi se lahko razvozljalo preprosto s preprostim, da bi se vsaka njegova želja izgubila z vsem tistim, kar se izgublja.

Lorena je prišla s časniki v roki.

»Dopustil si, da so te prepoznali,« mu je rekla.

»A?« je dejal En 2.

XCIII.

Lorena mu je dala časnike in prebral je tisto, kar se je tikalo njega.

»In potem?« je rekel.

»V Milanu ne moreš več delati.«

»Kdo te je poslal, da mi to poveš?«

»Sam Gracco. Za danes zvečer ti ne morem sicer zagotoviti odhoda, toda jutri zvečer imaš kamion, ki te bo odpeljal v Torino ali pa v Genovo.«

»In jaz bi moral oditi iz Milana?«

»V Torino ali Genovo. Tu v Milanu se ne moreš več gibati.«

»In moral bom oditi?« je dejal En 2. »Ali pravijo, da moram zapustiti Milan?«

Pomislil je na Berto, če bi se vrnila in mogoče nikdar več ne odšla. In da ga ne najde več. Potem je pomisli na njo, kako bere v časnikih vest o razpisu nagrade na njegovo glavo. »Dobro,« je rekel. »In jutri bi lahko odšel?«

»Kamion bo izven postaje v Rhou od pete ure naprej.«

»Ali naj grem s kolesom v Rho?«

»Kakor hočeš. Toda nocoj tu ne smeš spati.«

»Zakaj pa ne?« je dejal En 2. »Nihče ne ve, da stanujem v tej hiši.«

»Lahko pa zvedo,« je rekla Lorena. »Lahko bi te nekdo, ki stanuje tu v bližini, prepoznal in prijavil.«

»Težko.«

»Težko ali ne, bolje je, da ne spiš tu.«

»Tod ali drugod, vseeno je.«

»Ni vseeno.«

»Vseeno je. Tu bom spal.«

»Iz kakšnih vzrokov pa bi rad spal tod? Nimaš vzroka.«

»Utrujen sem, Lorena. Mar ni to razlog, če sem utrujen?«

»Utrujen si?«

»Utrujen sem.«

Lorena se je dvignila.

»Tvoji tovariši so v skrbeh zate.«

»Reci jim, naj ne bodo v skrbeh.«

»Želeli bi, da bi ne spal tukaj.«

»Povej jim, da sem tu varen.«

»Spodaj je Barca Tartaro.«

»Ah, res?« je rekel En 2.

»Rad bi te peljal k sebi domov.«

»Povej mu, da ni potrebno.«

»Ali nočeš, da bi prišel sem?«

»Naj pride.«

XCIV.

Lorena je odšla, En 2 pa je ostal sam v mislih na Berto, ki morda bere časnike, potem pa je zaslišal, kako prihaja Barca Tartaro s svojimi težkimi koraki.

»Jaz sem, kapitan.«

Bil je on, velik in obilen, obilen pa je bil tudi njegov glas. »Lorena mi je rekla, da boš ostal tu.«

»Da, tu bom ostal.«

»Zakaj, kapitan?«

»Ker ne čutim potrebe drugače ravnati.«

»Tod je lahko nevarno.«

»Nač manj, kot drugod, Barca Tartaro. Zakaj naj bi bilo tu bolj nevarno kot drugod?«

»Morda.«

»Vseeno je.«

»Da je vseeno?«

Bilo je vseeno. Ljudje so lahko povsod propadali in povsod zdržali. Mar niso mogli povsod propadati in povsod zdržati?

»Škoda,« je rekel Barca Tartaro.

»Škoda?«

»Škoda, da ne greš k meni.«

»Škoda, da ne pridem k tebi?«

»Sin Božji bi te rad videl.«

»Ali me ne more videti tukaj, če me že želi videti?«

»Ali te lahko vidi tu?«

»Če že moram oditi, me lahko tu vidi.«

»Ali ga lahko pošljem k tebi?«

»Pošlji ga,« je rekel En 2.

»Jutri zjutraj?«

»Jutri jutraj.«

»Želel bi te videti,« je dejal Barca Tartaro, »tudi Orazio.«

»Pošlji mi tudi Orazia.«

»On bi prišel z Metastasijem.«

»Pošlji mi ga z Metastasijem.«

»Vsi tovariši,« je dejal Barca Tartaro,« bi te hoteli videti.«

»Pošlji mi vse,« je rekel En 2. »Mar me ne morejo videti tu, če me že žele videti?«

XCV.

Barca Tartaro je odšel in že se je pričelo mračiti, En 2 pa je ponovno ostal sam v svoji sobi z zrakom zemlje, ki se je mračil okoli njega, visoko nad Milanom pred njegovima dvema oknoma, na katerima niso bila polkna še zaprta.

Prihajala je noč, toda podobna je bila prekletstvu, ki je viselo nad ljudmi, ugasla, nema, ustvarjena za odpor in pričakovanje ali pa za pogubo. Hoteli so priti njegovi tovariši iz borbe, da bi ga videli, in prišli bodo, toda to bodo samo Sin Božji in Barca Tartaro, Orazio in Metastazio, vsi tisti, ki so mu bili najmanj tovariši med tovariši. Mnogo več so mu pomenili tisti tovariši, ki so bili že izgubljeni, Foppa in Coriolano, Scipione in Mambrino in ostali, celo neznani mrtveci po vseh pločnikih. Tudi oni bi nemara lahko prišli? Mar ne bi mogli? Za njih ni mogel ničesar več storiti, niti ni mogel več preprečiti njihovega propada, niti jim nuditi pomoči in glej, tud oni ne morejo ničesar storiti. Njemu pa je bilo nekaj potrebno. Želel si je, da bi še sam poginil ali pa mu je bilo potrebno nekaj, kar je bilo tako preprosto kot ta njegova želja, in še bolj preprosto, še mnogo bolj preprosto kot pa se še boriti in vztrajati in še čakati. Mar tega ni mogel sprejeti od njih? Zakaj prav oni ne morejo priti? Ali zares ne morejo ali pa jim ni zato, da bi prišli?

Morda samo zato, ker niso brali časnikov.

Prav tako tudi Berta. Zdelo se je, da ni taka kot oni, da mu more nuditi nekaj bolj preprostega kot pričakovanje, pa se je vendar zdelo, da ne more priti kakor tudi oni ne. Mar zares ne more? Ali samo zato, ker ni brala časnikov kot oni?

Če bi jih brala, bi prihitela. Predstavljal si jo je kako bere časnike in teče in prihaja, da bi ne odšla več, da bi ostala z njim, da bi odšla z njim iz Milana.

To je bilo najbolj preprosto, kar bi se moglo pripetiti, pa se ni zgodilo. Ni se pripetilo? Zakaj se ni zgodilo?

XCVI.

Zgodilo se je, da se je vrnila Lorena in ga je našla v mraku, še vedno ležečega na postelji, kako opazuje skozi okno lahkotni dim prve mesečine nad Milanom, čisto nizko sklenjenega nad njegovimi ugaslimi hišami.

»Kako to, da si se vrnila?« jo je vprašal.

»Hotela sem še pogledati, če kaj pogrešaš.«

»Ničesar ne pogrešam.«

»Niti hrane?«

»Sem že jedel.«

»Nekaj sem ti prinesla.«

»Ti pojej ali pa bom pojedel jutri. Hvala.«

Lorena je vprašala: »Še vedno si razkrit? Zebe te. Počakaj, sezula ti bom čevlje in te pokrila.«

»Prosim te,« je rekel En 2, »to lahko storim tudi sam.«

»Potem stori. Ali naj zaprem polkna?«

»Hvala. Zapri jih.«

Lorena je zaprla polkna, toda v temi ni mogla več najti poti od okna.

»Prižgi luč in sedi,« ji je rekel En 2.

Lorena ni prižgala luči.

»Lahko sem tudi v temi,« mu je dejala. »Kam pa naj sedem?«

»Ob vznožju postelje je stol.«

Lorena je sedla. »Glej,« je rekla, »Sedla sem.«

DEKLE IZ INDIJE

»Kaj neki je moji najemnici iz tretjega nadstropja, da že tri dni ni zapustila sobe? Morda bi šli vi pogledat, ko se lažje pomenite z njo,« tako mi je dejal gospod Leroux, pri katerem sem stanoval v Parizu tik pred drugo svetovno vojno.

Po kosilu sem potrkal na njena vrata. Tiho so se odprla in znašel sem se pred indijsko izseljenko Džaino Haiderati. V medli zimski svetlobi, ki se je usipala skozi rahlo zasneženo okno, sem zagledal mlado žensko, oblečeno v škotski plašč in svilen sari; halja se je gubala prav do tal. Temnorjavi, s črnimi lasmi zastrti obraz bi bil lep, če ga ne bi kazila komaj zaceljena rana na levem licu. Izpod tenkih obrvi me je začudeno gledalo dvoje globokih oči.

»Če se mi je pripetilo kaj hudega, ste prišli vprašat? Oh, čisto nič.« Ponudila mi je stol in sedla na pručico poleg postelje. Samo malo sem se oprasnila. Veste, ko ni bilo v Parizu več dela, me je neki Španec pregovoril, naj se odpeljem z njim v Lyon, češ da ima tam predilnico za bombaž in me bo lahko zaposlil. Spotoma je postal tako nasilen, da sem morala pograbiti za volan in avto se je zaletel v drevo; tedaj sem se lahno ranila, zbežala sem mu pa le. Ker imam temnejšo polt kakor evropske ženske, je najbrž mislil, da me bo imel za sužnjo.«

»Kakšno delo pa iščete?«

»Doma v Bombayu sem bila predica. V Lahoru sem vezla kašmirske ogrinjače. Tudi slonovo kost znam rezljati. Tega sem se naučila v Dera Ismailu pod Himalajo. V Parizu sem delala nekaj časa v pletilnici, zdaj je tudi tega konec.«

»In — ste se zaradi skrbi zaprli v svojo sobo?«

»Kaj še! Skrb je sicer taka kakor morski pes: najrajši golta žensko meso. Toda meni ne bo prišla do živega. Bom že prebila. Streho imam še nad glavo in nekaj stvari tudi še lahko prodam. V indijskih mestih spi na tisoče ljudi kar na pločniku in vsako leto umre več milijonov ljudi od lakote. Kaj bi se potem pritoževala?«

»V okolici Pariza imam prijatelja, ki mu je nedavno umrla žena. Gotovo bi vas rad sprejel v službo, da bi mu gospodinjili in pazili na otroke. Boste videli, kako bo spomladi lepo. Velik vrt ima, rože, troje ljubkih otrok, pa še nekaj domačih živali za zabavo. Saj sem že dostikrat bral, kako Indijci ljubite naravo in živali, otroke pa še prav posebno.

Džaina Haiderati je vstala: »Da, res imamo radi otroke; a zdaj me bolj zanima družba... odraslih ljudi. Ne zaradi zabave, temveč zaradi borbe. Družba bo morala priznati pravice tudi takim trpinom, kakršni smo mi Indijci.«

S temi besedami me je spremila do vrat in meni se je zdelo, da slišim glas Indije, ki se prebuja.

Črnogoj

* Sari: indijsko oblačilo.

Nekaj drobnih . . .

Čeprav je pri nas krompir zelo razširjena in priljubljena hrana ga v primeru z prebivalci drugih držav pojemo zelo malo. Na enega prebivalca pride povprečno le 50 kilogramov letno, na Holandskem 443 kilogramov in v Belgiji celo 500 kilogramov krompirja.

V odnosu na skupno površino naših gozdov je najbolj bogata Slovenija. Slovenija ima 53 % svoje površine poraščene z gozdovi. Srbija ima komaj 19 %, Hrvatska 31 % in Makedonija 32 % gozdov. Od vse naše površine je skoraj 31 % gozdov.

Ko prebereš »DELAVSKO ENOTNOST«, jo posodi tudi svojemu tovarišu!

POKLON

Erskine Caldwell

VZHAJAJOČEMU SONCU

Še zdaj je čutil prijem na rami, kjer so ga Archovi močni prsti odrgnili.

»Ali je šel Clem proti močvirju, Lonnie?« je vprašal Dudley Smith. »Ali je tako, Lonnie?«

Lonnie je poskusil najprej prikimati, nato odkimati. Archovi prsti so ga stisnili za tenki vrat. Lonnie je pogledal v divje oči mož.

»Kje se skriva Clem, Lonnie?« je zahteval Arch in ga stiskal.

Lonnie je stopil tri ali štiri korake proti skednju. Ko se je ustavil, so se možje za njim zopet zagnali naprej. Ovedel se je, ko so ga porinili za skedenj in še naprej.

»V redu, Lonnie,« je rekel Arch. »Kje pa zdaj?« Lonnie je pokazala proti gozdičku, kjer je bil potok. Močvirje je bilo v drugi smeri.

»Rekel je, da se bo skril v gozdiču tam čez ob potoku, Mr. Arch,« je dejal Lonnie. »Mislim, da je tam.«

Čutil je, da ga vlečejo naprej, in spotikal se je na grapavih tleh. Skušal se je izogibati, da ga ne bi podrli na tla in pohodili. Vsi so molčali in zdelo se je, da hodijo po prstih. Zgodnji, sivi svit je bil dovolj močan, da jim je osvetljeval pot, a od daleč jih ni bilo mogoče videti.

Malo pred robom gozda so se možje razdelili in Lonnie se je znašel v krogu, ki je obkoljeval Clema.

Bil je sam in nihče ga ni ustavljal, toda ni se mogel premakniti ne naprej ne nazaj. Postajalo mu je jasno, kaj je naredil.

Clem je bil najbrž kje spredaj v gozdu na drevesu, a zdaj je bil že obkoljen od vseh strani. Če bi se poskušal prebiti in zbežati, bi ga ustrelili kot zajca.

Lonnie je sedel na hlod in poskusil misliti, kaj naj stori. Sonce bo vzšlo v nekaj minutah in takoj, ko vzide, bodo možje stisnili Clema k potoku. Med vsemi temi puškami in pištolami sploh nima upanja na rešitev.

Enkrat ali dvakrat je opazil skozi grmovje, kjer je nekaj mož ležalo na preži, plamen vžigalice. Duh cigaretnega dima mu je prišel v nosnice in zalotil se je v radovednem premišljevanju, če ga more tudi Clem zavohati, kjerkoli že je v gozdu.

Vse okoli njega je bilo še vedno mirno. Vedel je, da Arch Gunnard in ostali možje čakajo na sonce, ki bo čez nekaj minut vzšlo za njegovim hrbtom na vzhodu. Zdaj je bilo dovolj svetlo, da so se videla grapava tla, gosta podrast in nagubano lubje smrek.

Možje so se že pričeli plaziti naprej, z dvignjenimi puškami, kot bi lovili divjad. Gozd ni bil velik in s hitrostjo, s kakršno so šli naprej, bi ga prehodili v nekaj minutah. Še je bilo upanje, da se je Clem izmuznil skozi obroč pred svitom, toda Lonnie je čutil, da je še tukaj. Pričel je čutiti, da je Clem zato tu, ker ga je sam poslal sem in ga izdal možem, da bi ga laže našli.

Zavedel se je, da gre naprej in da ga vleče v ožeči se krog. Kmalu je opazil vsenaokrog nejasne obrise postav. Možje so z očmi prebadali goste zelene vrhove smrek, ko so se premikali od debla do debla.

»Oče!« je hripavo zašepetal. »Oče!«

Šel je naprej nekaj korakov in gledal v grmovje in v vrhove dreves. Ko je zopet pogledal druge može, se je zavedel, da ne iščejo Marka Newsona. Ni vedel, kako to, da je to pozabil.

Plazenje je pričelo vplivati na gibanje njegovega telesa. Zavedel se je, da se po prstih poganja naprej. Telo se mu je nagibalo v isto smer. Bilo je kot zalezovanje zajca, kadar človek nima puške, da bi lovil z njo.

Zopet je pozabil, kaj počenja. Zdelo se je, da poskoki njegovih nog postajajo močnejši pri vsakem koraku. Sklonil se je naprej tako daleč, da se je lahko s prsti dotaknil tal. Zdaj se ni mogel več ustaviti. Premikal se je naprej v obroču z ostalimi možmi.

Petnajst mož je prihajalo vedno tesneje skupaj. Bilo je že dovolj svetlo, da so se razločili kazalci na uri. Sonce je pričelo barvati nebo nad njimi.

Lonnie je bil zdaj daleč spredaj pred drugimi. Ni se mogel držati nazaj. Sila v nogah je bila prevelika, da bi jo mogel krotiti.

Že tako dolgo ni mogel kupiti nabojev za svojo puško, da je pozabil, kako je ljubil lov.

Stalni zvok plazečih korakov je postal ritem v njegovih ušesih.

»Tukaj je ta pankrt!« je nekdo zakričal. Nastal je oglušujoč hrušč v suhi podrasti. Lonnie se je zapodil naprej in dosegel drevo obenem z drugimi.

Videl je, kako so vsi dvignili puške. Visoko nad sabo je opazil ostro začrtan obraz Clema Henryja, ki se je svetil v vzhajajočem soncu. Njegovo telo se je oklepalo tenkega vrha smreke.

Lonnie ni vedel, kdo je prvi ustrelil, toda tudi ostali se niso obotavljali. Bil je oglušujoč grom, ko se je okrog drevesa bliskalo in kadilo iz pušk in revolverjev.

Zaprl je oči. Bal se je zopet pogledati v obraz nad sabo. Streljanje se je neprekinjeno nadaljevalo. Clem se je z vso močjo oklepal drevesa. Nato se je zaslišalo oddaljeno lomljenje lesa in skozi spodnje veje je s hruščem priletel na tla vrh drevesa s truplom. Trzajoče, raztrgano truplo je tako zabobnelo po tleh, da je Lonniju za hip zastalo srce.

Obrnil se je in se oprijel drevesa, medtem ko se je streljanje spet pričelo. Zmečkano telo se je od časa do časa premetavalo kot vreča mačk, ki jih pobijaš z brzostrelko, ko je svinec od vseh strani deževal vanj. S tal se je dvignil oblak prahu in odplaval navzgor z dušečim vonjem po smodniku.

Lonnie ni vedel, koliko časa je trajalo streljanje. Znašel se je, ko je bežal od debla do debla, grabil za hrapavo smrekovo lubje in se zmeden spotikal nad čistinami. Ko je prišel na plano, je nebo postalo iz sivega rdeče. Tekel je in padal nad trdimi grudami na preorani njivi ter skušal gledati na hišo pred sabo.

Nenadoma je padel in se sploh ni mogel pobrati. Z muko se je dvignil na kolena in se zazrl v okroglo, rdeče sonce. Toplota mu je dala moči, da je vstal. Sam pri sebi je nerazumljivo mrmral. Poskušal je izreči stvari, ki mu prej nikdar niso prišle na misel.

Ko je prišel domov, ga je Hatty čakala na dvorišču. Slišala je streljanje v gozdu in ga videla, ko se je spotikal nad kepami po njivi. Videla ga je, ko je tam pokleknil in gledal naravnost v sonce. Trepetala je, ko je pritekla k njemu, da bi izvedela, kaj je.

Ko je bil končno na dvorišču, se je Lonnie obrnil in za hip pogledal preko rame. Videl je može, ki so plezali čez plot pri Archu Gunnardu. Archeva žena je stala na zadnjih vratih in govorila z njimi.

»Kje je oče, Lonnie?« je vprašala Hatty. »In kaj je vendar pomenilo to streljanje v gozdu?« Lonnie se je opotekal naprej, dokler ni dosegel praga. Padel je na stopnice.

»Lonnie, Lonnie!« je zaklicala Hatty. »Zbudi se in povej mi, kaj vendar je. Kaj takega nisem še nikdar videla.«

»Nič,« je rekel Lonnie. »Nič.«

»No, če ni nič, ali ne moreš iti v veliko hišo in prositi za majhen košček pustega mesa? Nimamo ničesar za zajtrk. Oče bo še bolj lačen kot po navadi, ko je hodil okrog vso noč.«

»Kaj?« je vprašal Lonnie. Glas se mu je zvišal v kričanje, ko je skočil na noge.

»Samo rekla sem ti, da pojdi v veliko hišo in dobi košček mesa, Lonnie. To je vse, kar sem rekla.«

Zgrabil je ženo za rame.

»Meso?« je kričal in jo silno stresal.

»Da,« je odvrnila in se mu v začudenju iztrgala. »Kaj ne moreš iti prosit Archa Gunnarda za majhen košček mesa?«

Lonnie je zopet padel na stopnice in spustil roke med razmaknjene noge. Brada se mu je spustila na prsi.

»Ne,« je rekel skoraj neslišno. »Ne. Nisem lačen.«

(Prev. J. Stanek)

IZ RAZGOVORA S TOVARIŠEM IVANOM REGENTOM OB PETDESETI OBLETNICI USTANOVITVE TRŽAŠKEGA „LJUDSKEGA ODRA“

„Rdeči lepaki oznanjajo...“

Pred petdesetimi leti, se pravi na dan 16. marca 1905, je v Trstu osnoval tovariš Ivan Regent, skupno z nekaterimi svojimi ožjimi sodelavci iz tržaških delavskih vrst Delavsko izobraževalno društvo »Ljudski oder«. S tem so tovariš Regent in njegovi sodelavci obogatili tedanje delavsko gibanje na Slovenskem s pomembno delavsko prosvetno organizacijo, ki je bila ne samo sposobna zbirati delavstvo okrog naprednih socialističnih krogov in jih pridobivati za socialistično gibanje, temveč je znala uspešno poskrbeti za smotrno in napredno socialistično izobraževanje delavstva.

Nobenega dvoma ni, da je vredno ob tem lepem jubileju delavskih prosvetnih organizacij na Slovenskem, obuditi vsaj nekaj spominov na nekdaj med delavci tako priljubljeni »Ljudski oder«, kajti polagoma ti spomini tonejo v pozabo. Med nami pa še živi in deluje mož, ki je zanetil idejo za ustanovitev »Ljudskega odra«, ki je za to idejo pridobil prve pristaše in skupno z njimi ustanovil »Ljudski oder« ter postal od vsega začetka njegovega obstoja eden njegovih najtrdnejših stebrov — naš Ivan Regent.

*

Preteklo nedeljo dopoldne sem ga obiskal na domu. Zmotil sem ga pri delu. Sedel je pred kupom papirja — prebiral je članke.

Zaupal sem mu, kaj bi rad zvedel.

Regent se je toplo nasmehnil.

— O »Ljudskem odru« bi rad kaj zvedel? Kaj hočeš, da ti rečem?

Toda — ni čakal, da bi vprašal. Začel je pripovedovati kar sam.

Govoril je živo, slikovito, kot da mi opisuje nekaj, kar se je dogodilo včeraj ali pred nekaj dnevi.

To ni bilo golo pripovedovanje ali obujanje spominov.

Ne. Bilo je vse več.

Nekje v notranjosti se mi je začela oblikovati predstava o prosvetnem delovanju pred petdesetimi leti.

Mladi Regent goreče pridobiva pristaše za delavsko izobraževalno društvo. Spoznal je namreč, kako silna zadeva je znanje, kako velikanskega pomena je jasen in trden marksističen svetovni nazor. Delavstvo je žejno znanja. Loti se dela za ustanovitev društva.

Oblastniki ne gledajo njegovega početja prekrižanih rok. Zoper njega so razglasili splošen bojkot. V nobeno podjetje, v nobeno delavnico ga ne sprejmejo na delo.

Toda Regenta to ne omaje. Kosilo mu daje njegov somišljenik Jernejčič, streho pa Kermolj, uslužbenec pekovske bolniške blagajne, ki je izpraznil shrambo v svojem stanovanju, da je v njej uredil »ležišče« za Regenta. Več mladi Regent »ni potreboval«.

Regent vneto pridobiva delavce za »Ljudski oder«. To ni majhno opravilo. Samo droben utrinek o tem.

Med prvimi predavanji je »Ljudski oder« oznanil predavanje dr. Henrika Tume »O znanosti in delu«. Ko se je med delavci zvedelo za to predavanje, je nekdo vprašal Regenta:

— Dobro, kaj je to, »znanost«?

— Ali veš, kaj pomeni italijanska beseda »scienza«?

— Slišal sem jo že.

— No vidiš; »znanost« je slovenska beseda za »scienza«. Kaj si predstavljaš pod to besedo?

— .....!?

Mladi Regent si je bil takoj na jasnem: ubogi človek te besede doslej sploh še ni zasledil v materinem jeziku, o tem, kaj da v italijanščini pomeni, pa si ni nikdar belil glave. Treba mu je bilo pojem pojasniti. Regent se je vneto lotil težkega opravila, in sicer kakor je vedel in znal in kolikor je stvar tedaj sam doumel.

Rdeči lepaki, ki je z njimi »Ljudski oder« oznanjal svoja predavanja, so motili tedanje tržaške narodnjake. Lepake so često prav po pobalinsko trgali. Motila jih je rdeča barva lepakov. Tedanje narodnjaško glasilo »Narodni list«, ki je sicer redno brezplačno objavljal sporočila o predavanjih »Ljudskega odra« (v čemer bi lahko služil za vzor našemu sedanjemu socialističnemu tisku, ki vsako tako vestičko silno drago zaračuna), je često zelo ostro napadal predavanja »Ljudskega odra«.

Ti napadi kajpada niso mogli ohromiti dejavnosti »Ljudskega odra«. Njegov vplив je nenehno rasel in prodrl celo v vrste narodnjakov. To je povzročilo med njimi, v njihovem taboru, precej nejasnosti glede odnosa, ki naj ga imajo narodnjaki do »Ljudskega odra«. Tako je bila med narodnjaki skupinica naprednih izobražencev, to je vodil dr. Merhar, ki je često tudi sam predaval v Delavskem domu, odkrito naklonjena »Ljudskemu odru«. Da bi zmanjšali vplив »Ljudskega odra« na lastne privržence, so narodnjaki nekajkrat predlagali, da bi se »Ljudski oder« združil v narodnjaško »Prosveto«, ki so jo osnovali po ustanovitvi »Ljudskega odra«. Te ponudbe so Regent in ostali voditelji »Ljudskega odra« vedno odločno zavrnili, ker so se zavedali škodljivosti nacionalističnih teženj, ki so tedaj vladale v »Prosveti« in ker so se zavedali globokega ideološkega prepada, ki je tedaj ležal med delavskim gibanjem in narodnjaki.

Oblastniki so si na vse pretege prizadevali onemogočiti in na »lep« način zadušiti delovanje »Ljudskega odra«. Posluževali so se najrazličnejših sredstev. Samo en primer!

Za prvo predavanje na gorovnici »Ljudskega odra« je pridobil Nace Mihevc svojega osebnega prijatelja, nekega advokatskega koncipienta Ivana Novaka. Novak ni bil socialist in je pripravil neko zelo »nedolžno« predavanje o izobraževanju. Toda — takoj po nastopu v Delavskem domu je Novak zgubil službo. To ga je tako »prizadelo«, da je odšel iz Trsta v Gorico in se ni nikdar več pojavil na delavski govorilnici. Prestrašili so ga — do kosti.

V takih razmerah je torej nastajal pred petdesetimi leti »Ljudski oder« v Trstu.

— Ali bi mi hotel povedati, kakšne smotre ste skušali doseči ustanovitelji z osnovanjem »Ljudskega odra« v Trstu?

Tovariš Regent je malce pomislil, potem pa je zelo jasno odgovoril:

— Hoteli smo pomagati delavstvu dokopati se do poglobljenega splošnega znanja in do jasnega marksističnega svetovnega nazora. Zraven tega smo hoteli poskrbeti, da bi se mogli delavci kulturno izživljati v svojem lastnem krogu. To se pravi, pomagati smo jim hoteli, da bi sami prirejali predstave in skušali smo doseči to, da bi te prireditve označevale pravo delavsko vzdušje, delavski pečat.

V ta namen smo že od vsega začetka sklenili prirejati v Delavskem domu stalna tedenska predavanja s področja najrazličnejših ved in znanosti, vključno seveda o svetovno nazorskih marksističnih vprašanjih. Poleg tega smo sklenili izbirati take predavatelje, ki bodo hoteli in znali obravnavati in razlagati snovi z naprednih vidikov in spoznanj. Takoj v začetku smo sklenili tudi organizirati marksistične tečaje in tečaje slovenskega jezika ter pričeli z zbiranjem knjig za lastno knjižnico. Da bi omogočili delavcem kulturno izživljanje v njihovem lastnem krogu, konkretno v Delavskem domu, smo pri »Ljudskem odru« ustanovili svoj pevski zbor, ki je imel redno okrog štirideset pevcev in igralsko družino.

— Kako je prišlo praktično do ustanovitve »Ljudskega odra«.

— Najprej sem pridobil za to idejo, ki so jo delavci na splošno pozdravili, Antona in Franceta Jernejčiča, Naceta Mihevca in druge. Začeli smo zbirati člane. Prvo leto smo dosegli na članskem spisku število stoosemdeset. To za tiste prilike ni bilo malo. Med člani so bili sami delavci. Iz delavcev je bil sestavljen tudi odbor. Prvi predsednik je bil Anton Jernejčič, podpredsednik Nace Mihevc, tajniško delo pa je padlo name.

Začeli smo s predavanji. Prvi je predaval neki advokatski koncipient Ivan Novak, takoj v naslednjih predavanjih pa so se oglasil z govorilnice »Ljudskega odra« vidni predstavniki delavskega gibanja, kot so bili dr. Henrik Tuma, Etbin in Anton Kristan, Ivan Cankar in napredni izobraženci dr. Ivan Prijatelj, dr. Merhar, prof. Franke, Zofka Kvedrova in drugi.

Že takoj prvo leto so predavatelji, ki so govorili v tržaškem Delavskem domu, odhajali predavat tudi v okoliške kraje. Tako sta dr. Tuma in Etbin Kristan predavala tudi v Sv. Križu, v Nabrežini, v Gorici. S predavanji po tržaški okolici smo zanetili v posameznih krajih željo, da bi si tam osnovali podružnice »Ljudskega odra«, ki smo jih seveda začeli tudi ustanavljati.

— Bodi tako ljubezniv in mi razloži, kako je bilo društvo »Ljudski oder« organizacijsko zasnovano?

— V Trstu je delovalo matično društvo, po okoliških krajih pa podružnice. V letih po prvi svetovni vojni je delovalo na Primorskem že štiriinšestdeset podružnic, ki so imele skupno nad tisoč članov. Podružnice so bile seveda povsem samostojne; odnos med njimi in matičnim društvom je bil precej podoben današnjemu odnosu med delavskimi prosvetnimi društvi »Svobod« in njihovo Zvezo. Vsaka podružnica je imela svoj odbor, ki je povsem samostojno deloval. Vsaki dve leti je bil občni zbor matičnega društva, ki so se ga udeležili zastopniki vseh podružnic. Za vse člane »Ljudskega odra« smo imeli enotne članske izkaznice in vsaka podružnica je bila dolžna plačevati določen odstotek svojih dohodkov matičnemu društvu. V času, ko se je »Ljudski oder« najbolj razširil, je bil na sedežu matičnega društva le en plačan uslužbenec, to je bil Matko Lovko.

»Ljudski oder« so gmotno podpirale Delavske konzumne zadruge. Od njih je »Ljudski oder« dobival nek določen odstotek čistega dobička, ki je bil sprva neznatno majhen, v letih po prvi svetovni vojni pa že kar občuten.

S tistim denarjem smo po vojni ustanovili v Trstu slovenski in italijanski višji kulturni svet, ki je imel nalogo ukvarjati se z vsemi kulturnimi vprašanji. Za predsednika slovenskega sveta so izvolili mene. V svetu pa so bili še prof. Lavo Čermelj, dr. Jože Frfolja, ki je med prvimi izobraženci prišel k »Ljudskemu odru«, Jože Pahor, Alojz Ureščak, Matko Lovko in drugi. Tedaj je štel svet enajst članov, nameravali pa smo ga razširiti tako, da bi postal neke vrste posvetovalna prosvetna skupščina.

Najtrdnejša vez med člani in društvi so bila predavanja in potujoča knjižnica. Predavanje v Delavskem domu je bilo vedno za delavce nekaj svečanega; o vsakem predavanju so obširno govorili in na predavanja so prihajali dosledno praznično oblečeni. Podobno je bilo v okoliških krajih, kamor so prihajali predavatelji, ki jih je pošiljalo matično društvo.

Vsako društvo je imelo lastno knjižnico. Poleg tega smo pri matičnem društvu v Trstu osnovali posebno potujočo knjižnico, ki smo jo pošiljali po okoliških krajih, pa bodisi, da je bila v kraju podružnica »Ljudskega odra«, ali pa samo zaupnik matice, ki je v kraju izposojal poslane knjige.

Potujoča knjižnica je bila sestavljena iz petnajstih knjižnih kolekcij, ki so krožile od kraja do kraja in ki smo jih stalno dopolnjevali.

Prve knjige za knjižnico smo darovali člani sami. Nekaj knjig sem daroval jaz, nekaj Jernejčič, dr. Tuma jih je poslal kar cel zabojček. Vsak je nekaj prispeval. Znatnejšo količino knjig nam je poslala tudi Slovenska matica iz Ljubljane. V želji, da bi čimbolj izpopolnili knjižnico, smo se obrnili tudi na knjigotržce in jih prosili, naj nam omogočijo nakup knjig na obroke. Niso nam šli na roko. Schventner nam je enostavno odgovoril, da se ne spušča v trgovanje s knjigami na obroke.

Prve knjige na obroke smo dobili v Trstu pri nemškem knjigotržcu Schrimpfu. Ta knjigarna je sicer prodajala samo nemške knjige in je zato njen lastnik Wildi moral knjige posebej kupiti za nas. Toda Wildi je to napravil, ker se je skušal prikupiti delavcem. Wildi je bil namreč istočasno lastnik največjega kamnoloma na Krasu in je bojeval oster boj za dosego popolnega monopola. V tem boju je kajpada uničeval številne domače obrtnike. Kot protiutež temu se je poskušal prikupiti delavcem z majhnimi uslugami, kot je bila tudi omenjena prodaja knjig na obroke.

— In končno, kakšna je bila žetev »Ljudskega odra«?

— Z »Ljudskim odrom«, ki so mu konec napravili italijanski fašisti, smo v času njegovega delovanja dosegli ogromno.

Delavstvo je po nekaj letih delovanja »Ljudskega odra« globlje razumevalo marksistični svetovni nazor in se ga trdnejše oklenilo. Delavci so se vse zavestnejše pridruževali našim akcijam in kar je bilo neprecenljivega pomena: vzgojili smo lepo število aktivistov, ki so bili sposobni javno nastopati, polemizirati, braniti, širiti in utemeljevati marksistične nazore in napredna znanja.

Poleg tega je »Ljudski oder« odkril Ivana Cankarja kot predavatelja, saj je prav v Trstu Cankar imel svoja najlepša predavanja. »Ljudski oder« je nadalje gojil dramska dela iz delavskega življenja in socialnih bojev. Etbin Kristan je, recimo, napisal nekaj krajših odrskih del prav posebej za »Ljudski oder«, poleg tega pa smo pomembnejša dela iz delavskega življenja prevajali iz drugih jezikov v slovenščino.

*

— O, bili so to lepi časi. Če bi mi bilo dano, bi jih, kljub grenkobam, ki jih prinašajo človeku, prav rad še enkrat preživel.

Tako mi je s prijaznim nasmeškom rekel tovariš Regent ob zaključku najinega razgovora. In prepričan sem, da mu je ta misel privrela prav od srca.

*

Pred nami je torej pomemben jubilej enega izmed predhodnikov naših »Svobod«, to je »Ljudskega odra«, na katerega delo smo vsi resnično ponosni. Nobenega dvoma ni, da bodo »Svobode« v svojem krogu obudile spomin na ta pomembni jubilej. Vsi skupaj pa pozdravljamo ob njem našega neumornega zvestega delavskega prosvetitelja Ivana Regenta, ki je zažgal plamenico življenja ne samo »Ljudskemu odru« pred petdesetimi leti, ampak pred leti tudi sedanjim »Svobodam«.

Roman Albreht

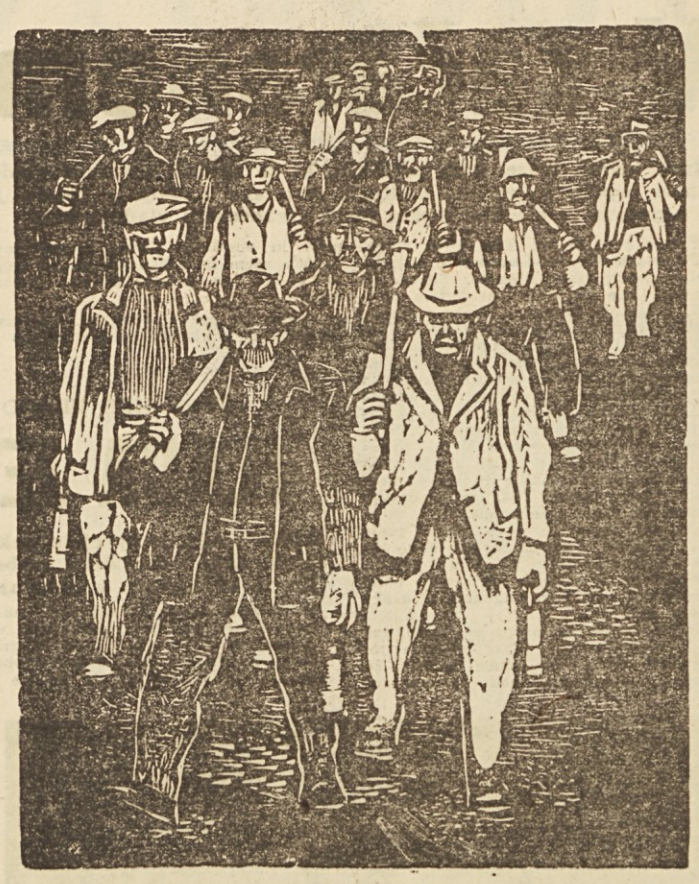

Maksim Sedej: Ilustracija k zbirki L. Mrzela

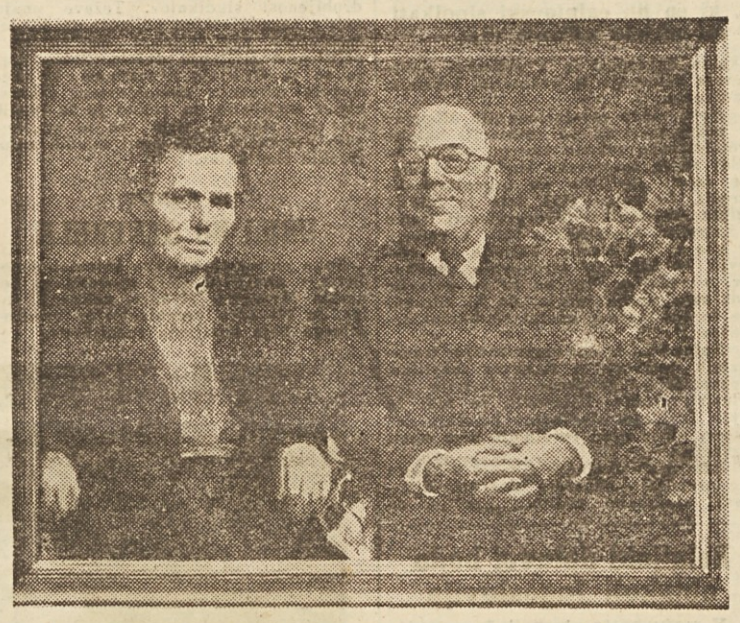

Tovariš Ivan Regent, sedanji predsednik Zveze delavskih prosvetnih društev »Svobod«, ki je bil pred 50 leti pobudnik za ustanovitev »Ljudskega odra« v Trstu. — Anton Gojmir Kos: Ivan Regent s svojo ženo Malko

PABERKI O DELU »SVOBOD«

Zanimiva in skrbno pripravljena predavanja. Jeseniška Ljudska univerza, ki deluje v okviru »Svobode« je imela v minulem letu 21 predavanj, ki se jih je udeležilo nad 2.000 poslušalcev. Največ predavanj je bilo poljudnoznanstvene vsebine.

»Cvrček za pečjo« na kamniškem odru. Nedavno so v Kamniku uprizorili Dickensovo komedijo »Cvrček za pečjo«. Igralec Albin Župančič je s to uprizoritvijo slavil svoj stoti odrski nastop. Drugi mesec bodo igrali ameriško dramo »Molčeča usta« in »Kralja na Betajnovi«. Vodstvo društva se je dogovorilo za dve gostovanji iz Ljubljane. Ljubljanska drama bo igrala Shawovo »Candido«, Mestno gledališče pa »Filumeno Marturano«.

V Tolminu so lani prebrali 7000 knjig. Kljub temu, da ima ljudska knjižnica v Tolminu danes 3.719 knjig, je to za potrebe in želje prebivalstva v Tolminu še vedno premalo. Knjižnico obiskuje 438 stalnih bralcev. Bilo pa bi jih še več, če bi imeli več knjig. Tudi prostori so pretesni in celo vlažni. Lani je knjižnica izposodila 7.000 knjig.

Tudi v Senožečah so premagali začetne težave. Minulo leto je bilo prvo v delu »Svobode« v Senožečah. Kljub začetnim težavam je dramska družina uprizorila Nušičevo komedijo »Dr.«, ki so jo ponovili trikrat. Za to igro so dobili prvo nagrado. Njihovo največje delo pa je lepo urejena čitalnica. Čitalnica je svetla in čista. Po stenah vise slike pisateljev in drugih znanih prosvetnih delavcev. V veliki knjižni omari je vse polno knjig, poleg nje radijski sprejemnik, na mizah pa je vedno dovolj časopisov, revij. Tu se vadi dramska sekcija, mladina pa bere, posluša radio in šahira. Letos bodo uprizorili igro »Poslednji mož« in »Mladost pred sodiščem«. Kupili so si glasbila za tamburaški zbor; pridno vadi tudi moški pevski zbor in se z uspehom pripravlja na svoje nastope.

„PRGIŠČE ROBIDNIC“

Književni spomenik italijanskemu proletariatu

Roman »Prgišče robidnic«, ki ga je Državna založba Slovenije pred kratkim izdala v slovenskem prevodu, je po mnenju svetovne kritike najboljše delo italijanskega neorealista Ignazia Siloneja.

Kakor v prejšnjih treh romanih (Fontamara, Kruh in vino in Seme pod snegom), je Silone tudi tokrat orisal trdo življenje v Abruzzih, v svoji rojstni deželi, na katero ga vežejo globoke srčne vezi. Iz kratkih, včasih med seboj nepovezanih poglavij, veje vzdušje prvih povojnih časov, polno razočaranja nad nesocialno vladno in posebej partijsko politiko, zaradi česar se življenje kmečkega proletariata ni niti za las izboljšalo. Obupni položaj siromašnih abruških kmetov, ki jih nihče ne ščiti, je razbrati iz mojstrsko napisanih in psihološko poglobljenih dvogovorov in razgovorov. Kakor Silone z ljubeznijo slika svoje srčno dobre, čeprav moralno nekoliko izkrivljene ljudi, tako je prikrito poroglјiv in strupen do idejno dezorientiranih in kompromisarskih levičarskih struj, ki se vdinjajo klerikalcem in denarnim mogotcem samo zato, da bi se obdržale v vladi. Zaradi tega duše kmečko gibanje in preganjajo preproste kmečke ljudi, ki si upajo naglas izreči željo po osnovnih človečanskih pravicah.

Silone, eden prvih italijanskih protifašistov in vztrajni borec za socialne pravice, je poln neomajne vere v lepše dni, ki jo pri marsikaterem predstavniku neorealizma, čeprav je zagovornik malih ljudi, pogrešamo. Silone vidi rešitev človeštva v humanizmu, ki bo ustvaril pravične družbene, predvsem pa pravične socialne odnose. Zaradi te humanistične ideje, ki preveva vse delo, je »Prgišče robidnic« vzbudilo veliko zanimanje po vsem svetu. Lahko rečemo, da je roman nov literarni spomenik italijanskemu kmečkemu proletariatu, ki še zmeraj zaman čaka na agrarno reformo in z ostalim italijanskim proletariatom na socialno revolucijo ter na novo družbeno ureditev.

Vedno več bralcev

Ne bo odveč, da se včasih seznanimo tudi s številkami, ki govore o knjigi in bralcih. Tokrat poglejmo v ljubljansko Delavsko knjižnico.

Najbolj je razveseljiva ugotovitev, da število ljubiteljev knjige počasi, toda nenehno raste. V septembru je imela knjižnica 3000, v decembru pa že 3879 bralcev, ki so prebrali 13.113 knjig. Med odraslimi je nekoliko več žena kot moških, med mladino pa je trikrat več dečkov kot deklic. Tudi število delavcev je vse večje. V decembru je obiskalo knjižnico 124 delavcev več kot v septembru.

Med domačimi so bila najbolj brana dela Miška Kranjca, Ivana Cankarja, Franceta Bevka, Tavčarja, Jurčiča, Vaštetove in drugih.

Knjižnica ima tudi izposojevalnico v Litostroju. V decembru je knjižnica kupila 347 novih knjig.

Velike priprave

Delavsko prosvetno društvo »Svoboda« v Celju je v svoj letošnji načrt dela vneslo tudi proslavo 20-letnice prvega zbora »Svobod«. Znano je, da je bil zbor predvojnih »Svobod« leta 1935 v Celju. Na tem zboru so sodelovale malone vse takratne »Svobode«, med njimi tudi celjska.

Za to veliko in važno obletnico se bodo dobro pripravili. Proslave bodo trajale več dni.

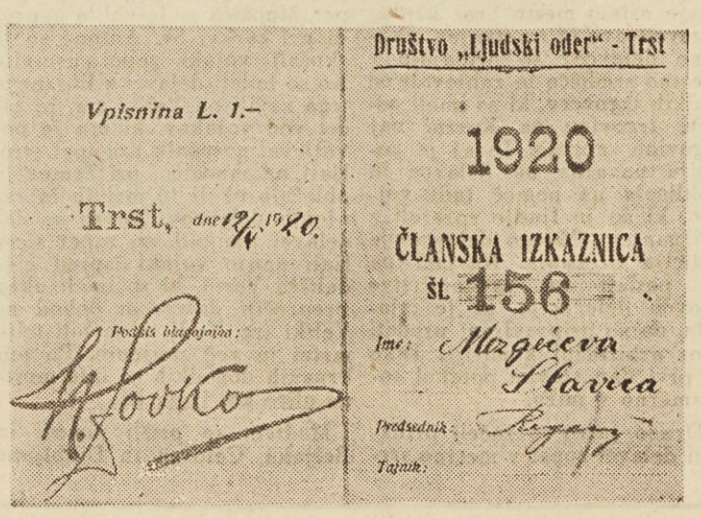

Legitimacija Ljudskega odra v Trstu

FRANCOSKA VLADNA KRIZA

V začaranem krogu

O treh tednih krize, treh politikih, ki so skušali sestaviti vlado in niso uspeli, o četrtem politiku, katerega nadaljnja usoda je negotova in o edino možni rešitvi francoskih vladnih kriz

Francija je že tri tedne brez vlade.

Po padcu Mendès-Francea je najprej hotel sestaviti vlado desničar Pinay. Ta ni uspel, ker ga levica ni hotela podpreti. Potem je poizkusil srečo sredinec Pflimlin. Tudi ta je odložil mandat. Pretekli ponedeljek se je spoprijel z vladno krizo socialist Pineau. Nekaj dni se je posvetoval, skušal ugladiti nasprotja med posameznimi strankami in skupinami, in kočno je prišel pred parlament s kompromisnim programom, ki je bil zelo podoben programu Mendè-Francea in v katerega je zbral težnje vseh levičarskih, sredinskih in tudi nekaterih desničarskih skupin. Toda parlament je glasoval in Pineau je propadel.

Te dni sestavlja novo vlado radikalni socialist Faure. Socialisti so že odklonili sodelovanje v njegovi vladi, klerikalci pa so sklenili, da mu ne bodo nasprotovali. Njegova nadaljnja usoda je zelo negotova.

In če bo še ta propadel, bodo pač dobili nekoga petega, ki se bo spoprijel z vladno krizo, in potem morda še šestega... Končno se bodo le sporazumeli in sestavili vlado, ki bo hotela ustreči vsem in nobenemu ne bo mogla, in ki bo po nekaj mesecih odložila orožje.

Tako je pač v Franciji. Parlament sestavljajo poklicni politiki, ki so jih strankarske težnje popolnoma zaslepile, ljudstvo pa pri vseh teh kroničnih krizah nima nobene besede.

In toliko časa bodo krize razjedale to veliko in nekdaj mogočno državo, dokler se ne bodo vsi napredni Francozi združili okrog skupnega socialističnega programa, v ljudski fronti ali kako drugače imenovani napredni politični skupini, ki bo sposobna popeljati Francijo iz slepe ulice.

Delegacija jugoslovanskih sindikatov, ki je pred nedavnim obiskala Veliko Britanijo, se je vrnila v domovino. V Veliki Britaniji je bila gost angleške vlade in obiskala je več ministrstev, Dom sindikatov, različne šole, kulturne ustanove in tovarne v Londonu ter Manchestru. Na sliki vidimo tovariše Stamenkovića, Koruzovića, Cazija in Brkića, člane naše delegacije, v razgovoru z Reginaldom Maudlingom, ekonomskim sekretarjem angleškega finančnega ministrstva

SPOR MED VLADO IN GRŠKIMI SINDIKATI

VLADA JE POPUSTILA

Grška vlada je sprejela nekaj zahtev Generalne konfederacije in priznala sindikatom svobodo delovanja ter obljubila, da se ne bo vmešavala v notranje razmere sindikalnih organizacij

V zadnjih mesecih lanskega leta so se odnosi med grškimi sindikati in vlado precej zaostrili, te dni pa je grška vlada javno priznala sindikatom svobodo delovanja in obljubila, da se ne bo vmešavala v notranje razmere sindikalnih organizacij. Vlada namerava tudi povečati minimalne mezde, spremniti precej predpisov delovne zakonodaje ter zagotoviti boljši gmotni položaj brezposelnim.

Generalna konfederacija grških delavcev pa je razen zgoraj navedenega zahtevala še, naj vlada omogoči svobodno sklepanje kolektivnih pogodb, ukine vse protidelavske zakone, se zavzame za popolno zaposlitev, reorganizira sistem socialnega zavarovanja, pregleda delovanje delovne inšpekcije ter ratificira konvencije Mednarodne organizacije dela.

Teh zahtev sindikatov pa grška vlada doslej še ni sprejela.

POMOČ JUGOSLOVANSKIH RUDARJEV, STAVKAJOČIM V SEVERNI RODEZIJI

DELAVSKA SOLIDARNOST

Mednarodna federacija rudarjev je pozvala vse svoje člane, naj pomagajo stavkajočim rudarjem v Severni Rodeziji, angleški koloniji v Afriki. Centralni odbor sindikata jugoslovanskih rudarjev je že poslal stavkajočim 210.000 dinarjev.

Rudarji Severne Rodezije, ki zahtevajo, naj jim delodajalci povečajo plače in izboljšajo delovne pogoje, so začeli stavkati 3. januarja. V tej angleški koloniji je zaposlenih 36.000 rudarjev, črncev iz plemena Bantu.

O NEKEM PROCESU V ZAHODNI NEMČIJI

Marksizem na zatožni klopi

Adenauerjeva vlada je uprizorila proces proti zahodnonemški komunistični stranki, vendar so informbirojevci le figure, ki so potrebne klerikalni vladi, da bi lahko obsodila marksizem

Pred zahodnonemškim ustavnim sodiščem je te dni zanimiv proces. Tožitelj je bonnska Adenauerjeva vlada, toženec pa zahodnonemška komunistična partija.

»Nočemo orožja!« vzklikajo mladi nemški delavci v Frankfurtu, na velikem zborovanju, ki so ga organizirali nemški sindikati

Naši bralci vedo, da informbirojevci nimajo velikega vpliva v Zahodni Nemčiji. Njihova stranka je majhna in v parlamentu nima niti enega poslanca. Ugled je izgubila, ker se je popolnoma podredila stalinistični birokratski kasti in je izpolnjevala vse moskovske direktive, čeprav so te škodovale interesom nemškega proletariata. V zadnjih mesecih pa prihajajo iz Zahodne Nemčije vesti, da bi bonnska vlada rada uničila še ta informbirojevski ostanek. Pred ustavnim sodiščem je tožila komunistično partijo, toda ne kot stranko, ki deluje po direktivah neke tuje sile, temveč kot organizacijo, ki priznava marksizem za svojo ideologijo. Tako se je iz procesa proti informbirojevcem razvil proces proti marksizmu.

Tak razvoj procesa proti zahodnonemški komunistični stranki pa kaže, da se Adenauerjeva vlada niti ne boji toliko informbirojevskih ostankov (ki so, mimogrede rečeno, pošteno skregani z marksizmom), kot se boji proletarske ideologije. Tej hoče škodovati, to bi rada uničila. Gre za ideje o razrednem boju, o delavski vladavini, o delavskem upravljanju. Zavoljo teh idej delavci stavkajo, zahtevajo pravico soodločanja, se politično uveljavljajo in se smejejo klerikalnim ideologijam o »razrednem miru« in »sožitju med delom in kapitalom«.

Marksistični nauk je v Zahodni Nemčiji precej razširjen. Razen informbirojevcev ga uradno priznavajo za svojega tudi socialdemokrati. Celo nekatere levičarske meščanske struje ne morejo brez marksizma. Proces pred ustavnim sodiščem je torej naperjen proti vsemu zahodnonemškemu naprednemu in delavskemu gibanju, informbirojevci pa so le figure, ki so jih poklicali pred sodišče, da bi lahko obsodili marksizem.

IZ ZDRUŽENIH AMERIŠKIH DRŽAV

Ogromno brezposelnih v Newcastleu

V Washington je pred nedavnim prispela delegacija občinske uprave pennsylvanskega mesta Newcastlea in prinesla s seboj spomenico, v kateri brezposelni delavci tega mesta zahtevajo, naj jim vlada preskrbi delo. Spomenico je podpisalo 35.000 brezposelnih, v Newcastleu pa je za delo sposobnih kakih 50.000 mož in žena.

Rasna diskriminacija v ameriški kulturi

Zveza za napredek črncev v New Yorku je sestavila poseben odbor, ki bo proučeval zapostavljanje črncev pri radijskih in televizijskih oddajnih postajah. Zveza meni, da postavljajo črnopoltim umetnikom razne ovire in s tem onemogočajo njihove televizijske in radijske nastope.

Ena izmed prvih fotografij ameriških ujetnikov na Kitajskem, ki jih je sodišče Ljudske republike Kitajske obsodilo kot vohune. Zavoljo te obsodbe so se odnosi med Ameriko in Kitajsko še bolj zaostrili. Kot vidite pa obsojencem ni kdo ve kako hudo

RAST SINDIKALNEGA GIBANJA V EGIPTU

NJIHOVA POMLAD

Revolucija je odpravila protidelavske zakone in pospešila razvoj sindikalnega gibanja. — O uspehih, ki so jih egiptovski sindikati že dosegli in o slabostih, ki spremljajo njihovo rast

V Egiptu je bilo pred dobrimi tremi leti, ko je v tej deželi še vladal korumpirani Farukov režim, kakih milijon in dvesto tisoč zaposlenih delavcev in nameščencev, v sindikalnih organizacijah pa je bilo le 80.000 članov. Monarhistična vlada je namreč zatirala sindikalno dejavnost in z zakonom dovoljevala delovanje le nekaterim lokalnim sindikatom.

Nova vlada revolucionarnih oficirjev je nekaj mesecev pa revoluciji ukinila protidelavske zakone starega režima in tedaj se je egiptovsko sindikalno gibanje začelo številčno ter organizacijsko krepiti. Že poleti 1953. leta je bilo v Egiptu 910 sindikalnih organizacij (samo v Kairu in Aleksandriji 501), v katerih je bilo 250.000 članov. Kasneje so ustanovili 14 federacij strokovnih sindikatov, v zadnjem letu pa so se pojavile tudi zelo močne težnje, da bi združili vse te sindikate v enotni sindikalni organizaciji.

Najmočnejše so organizacije transportnih delavcev in delavcev tekstilne, prehrambene, gradbene industrije ter industrije nafte. Ustanovili so tudi že kakih štirideset sindikatov kmečkih delavcev, ki se pred revolucijo niso smeli združevati.

Razvoj sindikalnega gibanja v Egiptu pa spremljajo nekatere slabosti. Egiptovski sindikalni voditelji pravijo, da jim največ škoduje organizacijska razdrobljenost sindikatov. Težave imajo tudi z nazadnjaškimi pojmovanji, ki nasprotujejo uveljavljanju sindikatov v političnem življenju dežele. Razen tega pa se ne strinjajo z zakonom, ki onemogoča državnim nameščencem delovanje v sindikatih. In veliko je še raznih ovir ter slabosti, toda vse te ne morejo preprečiti hitre rasti mladih egiptovskih sindikatov.

ZA HRBTOM KIPA »SVOBODE«

Duhovniki in tovarnarji razbijajo sindikate

Združena reakcija je uničila sindikat, ki je bil vdan delavskim interesom

Že kakih 20 let se kapitalistični magnati v ameriškem mestu Rock Islandu trudijo, da bi uničili delavski sindikat v tamošnji veliki tovarni traktorjev. Pred nedavnim pa jim je priskočila na pomoč še cerkvena gosposka. Katoliški duhovniki so začeli pridigati proti delavski organizaciji in ves katoliški tisk je pozval delavce tovarne traktorjev, naj zapuste svoje staro in delavskim interesom vdano organizacijo ter se vključijo v sindikat avtnih delavcev (CIO), kjer imajo magnati in klerikalci več besede. Sindikalni odborniki pa so podcenjevali to ofenzivo združene reakcije, in tako se je zgodilo, da je mnogo delavcev tovarne traktorjev v Rock Islandu zapustilo svojo staro delavsko zvezo in se priključilo novi, ki je bolj pogodu posvetni in cerkveni gosposki.

Belgijski delavci bodo obiskali Jugoslavijo

V maju bosta obiskali Jugoslavijo dve skupini belgijskih sindikatov metalurških delavcev. Delegaciji si bosta med bivanjem v Jugoslaviji ogledali republiška središča in metalurška podjetja.

NACIZEM DVIGA GLAVO

Predsednik zahodnonemškega sindikata transportnih delavcev je opozoril člane svojega sindikata in vse nemške delavce na povečano dejavnost nacističnih struj v Zahodni Nemčiji. Dejal je, da »neofašisti in nacionalisti, ki se skrivajo za protikomunizmom, predstavljajo veliko nevarnost za nemške delovne ljudi«.

IZ KENIJE

UBILI SO GENERALA

Neka patrulja angleške kolonialne policije v Keniji je ubila upornškega generala Mvangija. Mvangi, nekdanji šofer, je bil eden organizatorjev osvobodilnega boja kenijskih rodoljubov.

PRED PARLAMENTARNIMI VOLITVAMI NA JAPONSKEM

GLASOVE KUPUJEJO

1058 kandidatov za 467 poslanskih mest. — Nobeni stranki ne obetajo obsolutne večine. — Sporazum med levimi in desnimi socialisti. — Kandidati desničarskih strank kupujejo glasove

Na Japonskem se živo pripravljajo na parlamentarne volitve. Vse stranke so že sestavile svoje kandidatne liste. Za 467 sedežev v parlamentu se poteguje 1058 kandidatov.

Demokratska stranka sedanjega ministrskega predsednika Hatojame ima 284 kandidatov. Liberali jih imajo 248, desni socialisti 122, levi socialisti 121, komunisti 99, delavsko-kmečka stranka 17, neodvisni 132, manjše stranke pa 35.

V Tokiu prevladuje mišljenje, da ne bo nobena stranka dobila 234 sedežev v parlamentu, kolikor je potrebno za sestavo enotne vlade. V anketi, ki jo je organiziral časopis »Mainči«, se je 28 % udeležencev opredelilo za demokrate, 18,6 % za liberale, 10,1 % za desne socialiste, 9,4 % za leve socialiste in 1,6 % za manjše stranke. 31,7 % udeležencev ankete pa ni jasno odgovorilo ali pa ni hotelo odgovoriti na vprašanje.

Levi in desni socialisti so sklenili, da bodo po volitvah nastopili v parlamentu s skupnim kandidatom za predsednika vlade.

Japonski časopisi in radijske postaje opominjajo stranke in kandidate, naj skrbe, da bodo volitve »poštene«. Policija je že tudi izjavila, da bo nastopila proti kandidatom, ki ne spoštujejo volilnega zakona. Nekateri kandidati desničarskih strank namreč kupujejo glasove ali pa kako drugače izigravajo volilni zakon.

Glasilo sindikatov Slovenije. Izdaja Republiški svet Zveze sindikatov za Slovenijo. Odgovorni urednik France Boštjančič. Tisk Tiskarne »Ljudske pravice« v Ljubljani. Naslov uredništva in uprave: Ljubljana, Čufarjeva ulica 1 — Dom sindikatov. Telefoni: uredništvo in uprava 32-031, uredništvo 32-538, uprava 30-046. Poštni predal 284 Račun pri Mestni hranilnici v Ljubljani 601-305, 1-221 List izhaja vsak petek. Rokopisov ne vračamo. Mesečna naročnina 40 din, četrtletna 120 din, polletna 240 din, celoletna 480 din: posamezna številka 10 din.

OKNO V SVET

OB POMEMBNI OBLETNICI TRŽAŠKEGA DELAVSKEGA GIBANJA

PRVA VEČJA ZMAGA tržaškega proletariata

Tržaški proletariat je pred 53. leti junaško zahteval svoje pravice in kljub krvavemu nasilju vojske ter policije — zmagal

Te dni proslavljamo 53. obletnico krvavih februarskih dogodkov, ko sta avstrijska policija in vojaštvo streljala na tržaško delavstvo in ubila 15 delavcev, več kot 50 pa ranila. Ti dogodki kažejo, kako je tudi tržaško delastvo, kot ostalo delavstvo v svetu, utiralo pot svojim pravicam s krvavimi boji in žrtvami in kako so ravno ti boji krepili moč delavstva in njegove organizacije.

Začetki delavskega gibanja v Trstu segajo seveda daleč nazaj v prejšnje stoletje, toda prvo delavsko organizacijo je ustanovil leta 1889 tiskarski delavec Karlo Učekar in jo imenoval »Delavsko zvezo«. Ta »Zveza« je imela strokovni in politični značaj ter je Učekar učil v njej delavce mednarodnega bratstva, kar seveda ni prijalo nacionalistom, ki so ga zato imenovali »il croato«. Že leta 1891 pa je avstrijska oblast »Zvezo« razpustila, Učekarja pa večkrat zaprla. Leta 1894 je Učekar organiziral »Socialnodemokratsko zvezo«, ki je že leta 1897 vodila prvo večjo stavko. Zaradi nekaterih provokatorskih elementov, ki so se vrnili v organizacijo, je začela ta propadati, toda v tem času je Učekar skupno s svojimi tovariši organiziral 12 sindikatov, ki so jih sedaj imenovali strokovne organizacije. Te organizacije so se stalno krepile in pripravljale delavce na bodoče boje.

Med delavci so bili najbolj izkoriščani Lloydovi kurjači, ki so za zelo naporno delo dobivali kaj skromne mezde. Že januarja 1902 so se zato obrnili na ravnateljstvo Lloyda z zahtevo, da jim zboljša delovne pogoje, kar pa je ravnateljstvo odbilo. Tedaj so se predstavniki delavcev obrnili na namestnika grofa Goessa, ki pa jim je odgovoril: »Jaz se ne bom pogajal z vami!« Nato so kurjači proglasili stavko in kakih 300 jih je zapustilo ladje, ki so bile v pristanišču. Kurjači so zahtevali: 1. družba naj jim plača nadure v primeru izrednega dela; 2. delavnik naj se v času, ko so ladje v pristanišču zniža na 10 ur, med plovbo pa na 8 ur na dan; 3. skrči naj se čas nočnega stražarjenja. Ravnateljstvo Lloyda je zahtevalo tedaj poseg oblasti, ki so poklicale v Trst oddelke 47. pešpolka iz Gorice in 87. pešpolka iz Pulja. Takoj po napovede stavke je ravnateljstvo tudi ukazalo svojim agencijam na Bližnjem vzhodu, naj najamejo tamkajšnje kurjače, ki naj bi tako postali stavkokazi. Ko pa so ti kurjači prišli v Trst in videli, za kaj gre, so takoj odklonili vlogo stavkokazov. Tedaj se je ravnateljstvo Lloyda obrnilo na oblasti s prošnjo, naj bi dodelili kurjače vojne mornarice. S tem je bila mera prepolna.

13. februarja so tržaški delavci napovedali v podporo kurjačem splošno stavko, tako da je ostalo mesto brez kruha, razsvetljave in tramvajev. Skupine delavcev so prihajale v mestno središče in zahtevale od redkih trgovcev, ki so imeli odprte trgovine na Korzu, naj trgovine zaprejo. Tedaj je policija navalila na delavce in poklicala na pomoč tudi vojsko, ki so jo ljudje sprejeli z žvižganjem. Mnogo delavcev je policija aretirala. Kurjači pa so poslali na ravnateljstvo Lloyda delegacijo, ki je izjavila, da so pripravljeni predati spor arbitražni komisiji. Tako je prvi dan stavke potekel sorazmerno v miru.

Drugo jutro so začeli prihajati delavci zopet v mestno središče, čeprav so po ulicah patruljirali vojaški oddelki. Medtem pa je predsednik Lloyda popustil ter izjavil stavkovnemu odboru, da je pripravljen predati spor arbitražni komisiji. Tedaj je vodstvo socialistične stranke sklenilo, sklicati v gledališču Rossetti shod, da obvesti delavce o prvem uspehu. Shoda se je udeležilo nešteto delavcev, ki so z navdušenjem sprejeli vest, da je Lloyd popustil. Delavcem sta govorila Karlo Učekar in Valentino Pittoni.

Po shodu so šli delavci v sprevodu po Akvedotu. Tu pa jim je hotela vojska zapreti pot in bi prišlo kmalu do spopada, pa je policijski komisar dr. Pechotsch k sreči ukazal, naj vojaki pustijo delavcem prosto pot. Množica se je valila naprej in pri cerkvi Sv. Antona so jo skušali vojaki zopet ustaviti. Ko so hoteli delavci z Borznega trga zaviti na Veliki trg, je začel vod vojakov, ki mu je poveljeval poročnik Koeppel, streljati na množico, pri čemer je obležalo okoli 10 mrtvih in ranjenih delavcev. Ko so se dedelavci umikali, so zopet streljali nanje vojaki ispred gledališča Verdi, ki so imeli ukaz preprečiti delavcem dohod na Veliki trg. Tudi tu so bili trije mrtvi in več ranjenih. Po teh krvavih dogodkih so bile mestne ulice kot izumrle.

Medtem so prišli ponoči iz Beljaka, Celovca in Ljubljane novi vojaški oddelki, iz Pulja pa številne vojne ladje. Delavstvo je zopet preplavilo ulice in prišlo je do pretepov in aretacij. Vojaki so potiskali delavce proti cerkvi Sv. Antona in v Ulici Sv. Katarine zopet streljali nanje, tako da je bilo tudi tu več mrtvih in ranjenih. Oddelki vojske so hoteli vdreti tudi v staro mesto ter so tudi tam streljali, pa so se morali umakniti pred pravo točo kamenja, ki se je vsipalo nanje s streh. Skupno število žrtev teh dveh krvavih dni je značalo 15 mrtvih in okoli 50 ranjenih. Okoli 18. ure zvečer istega dne se je razširila vest, da je ravnateljstvo Lloyda v celoti sprejelo prvi dve zahtevi kurjačev, medtem ko so glede tretje točke pozvali namestništvo, naj takoj spremeni določbe o nočnem stražarjenju kurjačev na ladjah, zasidranih v pristanišču.

V soboto 15. februarja zvečer je torej vladal v mestu popolen mir in čeprav je mesto žalovalo, je bilo jasno, da so se nemiri končali. Kljub temu pa je namestnik Goess napovedal obsedno stanje in dal razobesiti proglase, da bo začelo delovati izredno sodišče. Istega dne je prišel tudi z Dunaja krvnik, ki je prinesel s seboj vešala. Seveda je ostal brez posla, ker sploh ni bilo nobenega procesa. Šele čez nekaj tednov so preklicali obsedno stanje.

Liberalno-nacionalistični krogi so hoteli borbo delavcev izkoristiti v svoje namene in so jo proglasili za nekak iredentistični upor, čeprav je šlo za čisto razredno borbo in je bilo med demonstranti in med padlimi delavci tudi veliko število Slovencev. Z druge strani pa je tudi nemški nacionalistični tisk skušal dopovedati, da je bila borba delavcev sad iredentističnih spletk. Toda delavci so vse te poskuse potvarjanja razkrinkali in posledica ravnanja avstrijskih reakcionarnih oblasti in soldateske je bila ta, da se je delavsko gibanje v Trstu še bolj okrepilo ter da je naraščalo zlasti sindikalno gibanje. Pri prvih splošnih volitvah v Avstriji leta 1907 pa so izvolili tržaški delavci v dunajski parlament kar štiri socialistične poslance, kar je bil dokaz, da ne more nobena sila ukloniti volje tržaškega delavstva in razbiti enotnost italijanskih in slovenskih delavcev. Prav takrat so delavci spoznali, da jih čaka še težka borba in da morajo zato čim bolj strniti svoje vrste.

Februarski dogodki so dali tržaškemu delavskemu gibanju revolucionaren in borben pečat in so postali izročilo tudi naslednji generaciji. Zato so se delavci tudi kasneje vedno zavedali svojih nalog in v odločilnih zgodovinskih trenutkih vedno našli pravo pot; prav zato pa je bila in še vedno je žrtev padlih delavcev plodno seme.

(Iz »Primorskega dnevnika«)